

**ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA
V PRAZE**

PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**PREVENCE KRIMINALITY V ČR
SE ZAMĚŘENÍM NA KARLOVARSKÝ KRAJ**

Šárka Benešová

© 2011 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Akademický rok 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Šárka Benešová

obor Veřejná správa a regionální rozvoj nav.- Cheb

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 17 odst. 2 určuje tuto diplomovou práci.

Název práce: **Prevence kriminality v ČR se zaměřením na
Karlovarský kraj**

Osnova diplomové práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Vývoj a charakteristika prevence kriminality v ČR
4. Právní úprava prevence kriminality v ČR
5. Kriminalita - charakter, struktura, druhy
6. Systém preventivní práce v ČR
7. Programy a projekty prevence kriminality
8. Prevence kriminality v Karlovarském kraji
9. Hodnocení preventivních aktivit v ČR a Karlovarském kraji, s návrhy na zlepšení zjištěného stavu
10. Závěr
11. Seznam použitých zdrojů
12. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 60 - 80 stran

Doporučené zdroje:

Cejp, M., Havrda, M., Hope, T., Scheinost, M., Večerka, K.: Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže. Centrum pro veřejnou politiku, Praha 2007. ISBN 978-80-239-9950-1

Dočkal, M., Dostálová, I.: Typy projektů prevence kriminality. Odbor prevence kriminality MV, 2008.

Večerka, K., Holas, J., Tomášek, J., Přesličková, H., Blatníková, Š.: Občané o kriminalitě a prevenci. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2007. ISBN 978-80-7338-057-1

Večerka, K. - Holas, J.: Preventivní aktivity v názorech obyvatel měst: (Názory občanů na bezpečnostní situaci ve městech, dlouhodobě zařazených do KSP prevence kriminality - závěrečná zpráva z výzkumu) ISBN 80-7338-023-4

Zapletal, J. a kol.: Prevence kriminality. PA ČR, Praha 2000, ISBN 80-7251-047-9

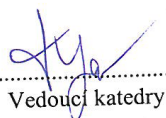
Válková, Jana, Neumann, Jan.: Souhrn opatření k prevenci kriminality. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1992.

Zapletal, J. a kol.: Kriminologie, Díl I. Obecná část. PA ČR, Praha 1998. ISBN 80-85981-15-7

Zapletal, J. a kol.: Kriminologie, Díl II. Zvláštní část. PA ČR, Praha 1996. ISBN 80-85981-28-9

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Ing. Pavel Pikola**

Termín odevzdání diplomové práce: duben 2011

Vedoucí katedry

Děkan

V Praze dne: 3. 2. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma "Prevence kriminality v ČR se zaměřením na Karlovarský kraj" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne _____

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce, JUDr. Ing. Pavlu Pikolovi za konzultace a odborné vedení při zpracování diplomové práce a také své rodině za trpělivost, čas a podporu, kterou mi po celou dobu studia věnovali.

Prevence kriminality v ČR se zaměřením na Karlovarský kraj

A crime prevention in the Czech Republic with the intention of district of Karlovy Vary

Souhrn:

První část diplomové práce je zaměřena na charakteristiku a vývoj prevence kriminality v České republice, její rozdělení na jednotlivé oblasti dle obsahu či okruhu adresátů a je zmíněn i historický vývoj prevence kriminality. Dále se práce zabývá obecným popisem charakteristik pojmů kriminalita, kriminální statistiky a pozornost je věnována i obecným charakteristikám vybraných druhů kriminalit. Závěr první části diplomové práce je věnován systému preventivní práce v České republice realizované aktéry preventivních opatření, organizaci a nástrojům sociální prevence, za které jsou považovány programy a projekty prevence kriminality. Druhá část diplomové práce – praktická, je již konkrétně zaměřena na Karlovarský kraj a obsahuje popis skladby kriminality v Karlovarském kraji, kriminogenních faktorů, jež jsou v kraji nejvíce zastoupeny a ohrožují tak pocit bezpečí občanů. Tato část se dále věnuje řešení hlavního cíle diplomové práce, kterým je zhodnocení současných preventivních aktivit Karlovarského kraje, podložené vlastním dotazníkovým šetřením a hledání návrhů na zlepšení současného stavu vedoucí ke zkvalitnění činnosti v oblasti prevence kriminality. V závěru diplomové práce jsou navržena možná řešení, která mohou vydefinované překážky pomoci odstranit a zvýšit tak efektivitu preventivní práce komplexně.

Summary:

First part of this dissertation is focused on the characteristics and the development of crime prevention in the Czech Republic, its partition by content or by people concerned and the historical development of crime prevention is mentioned as well. We find here a general description of characteristics of the terms like criminality, criminal statistics as well as description of selected types of crime. The end of the first part is devoted to the system of prevention in the Czech Republic performed by actors of preventive measures, to the

organization and instruments of social prevention, that consider programs and projects of crime prevention. The second part, the practical part, of this dissertation is focused on the Karlovy Vary region itself and includes descriptions of crime structure in this region, further descriptions of criminogenic factors, that are distributed the most and so endanger the public feeling of being safe. This part deals further with solutions of the main goal – the actual prevent activities evaluation of Karlovy Vary region. These are supported by my own surveys and suggestion search that could help the actual condition and so improve the work in crime prevention field. There are new solutions suggested in the end of this dissertation, which can help eliminating earlier described obstruction and so increase the efficiency of crime prevention in general.

Klíčová slova:

Prevence, prevence kriminality, trestná činnost, programy, projekty prevence, koncepce, aktéři prevence, financování, legislativa, Karlovarský kraj

Keywords:

Prevention, Crime prevention, Criminal activity, Programs, Prevention projects, Conception, Prevention performers, Financing, Legislation, Karlovy Vary region

OBSAH

Úvod	9
1. Cíl práce a metodika.....	10
1.1. Cíl práce	11
1.2. Metodika teoretické a praktické části	11
2. Vývoj a charakteristika prevence kriminality v ČR.....	13
2.1. Klasifikace prevence kriminality	13
2.2. Historický vývoj prevence kriminality v České republice.....	16
2.3. Charakteristika prevence kriminality v České republice	20
3. Právní úprava prevence kriminality v ČR	22
4. Kriminalita - charakter, struktura, druhy	26
4.1. Vymezení a charakteristika pojmu	26
4.2. Kriminální statistiky v České republice.....	33
4.3. Stav, struktura a dynamika kriminality	35
4.4. Druhy kriminality	39
5. Systém preventivní práce v ČR	42
5.1. Organizace systému prevence kriminality v České republice	42
5.2. Aktéři preventivních opatření v České republice	46
6. Programy a projekty prevence kriminality	50
6.1. Programy v rámci sociální prevence.....	50
6.2. Programy v rámci situační prevence.....	53
6.3. Projekty prevence kriminality.....	55
7. Prevence kriminality v Karlovarském kraji	60
7.1. Koncepce prevence kriminality Karlovarského kraje na léta 2009-2011	60
7.2. Vlastní zaměření na prevenci kriminality v Karlovarském kraji	70
7.3. Zhodnocení průzkumu v Karlovarském kraji	78
8. Hodnocení preventivních aktivit v České republice a Karlovarském kraji, s návrhy na zlepšení zjištěného stavu	79
8.1. Oblast financování	79
8.2. Oblast legislativy	82
8.3. Situace v Karlovarském kraji.....	84
8.4. Přehled dotací od roku 2002 do roku 2010.....	85
Závěr	88
Seznam tabulek a grafů.....	90
Seznam použitých zdrojů	91
Příloha.....	96

Seznam použitých zkratk

Použité zkratky

MKDS	Městský kamerový dohlížecí systém
MŠMT ČR	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
MV ČR	Ministerstvo vnitra České republiky
PMS ČR	Probační a mediační služba České republiky
RVKPP	Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky
RVPPK	Republikový výbor pro prevenci kriminality
TČ	trestný čin
TZ	trestní zákon

Úvod

Prevence kriminality je neodmyslitelnou součástí bezpečnostní politiky státu a její existence je projevem vyspělé a demokratické společnosti. Prevence kriminality společně s preventivní politikou jsou ofenzivní strategií boje s trestnou činností. Zaměřují se na eliminaci kriminogenních a kriminálně rizikových faktorů a to především nerepresivními metodami. Součástí je samozřejmě i práce s potencionálními a skutečnými pachateli trestné činnosti a pomoc obětem.

Téma diplomové práce jsem zvolila *Prevenci kriminality v ČR se zaměřením na Karlovarský kraj*. K výběru tohoto tématu mne vedlo nejen profesní zaujetí a blízkost k dané problematice, ale i územní zaměření na Karlovarský kraj, který patří k těm částem České republiky, kde jsou odborníky i společností uznávané kriminogenní faktory nedílnou součástí života obyvatel.

Současná veřejnost, odborná i laická, se problematikou prevence kriminality stále intenzivněji zabývá v přímé úměře s nárůstem kriminality a změnou její struktury, respektive struktury pachatelů trestných činů. Po společenských a politických změnách v roce 1989, kdy u společnosti neustále klesal a klesá pocit bezpečí, se díky médiím a i otevřené občanské společnosti o problému kriminality a kriminogenních faktorů otevřeně diskutuje.

Přestože je nezastupitelnost a důležitost prevence kriminality intenzivně vnímána veřejností, orgány státní správy i místní samosprávy, na něž je zejména kladen stále větší důraz i v přerozdělování finančních prostředků, shledáváme téma prevence kriminality stále „živé“. Jednotlivé složky celého souboru preventivních opatření nelze generalizovat a aplikovat v rámci celé České republiky. Lze však účinně vyhodnotit a poté použít jednotlivá preventivní opatření pro určitou oblast a to podle jejich podobných specifických, lokálních aspektů kriminality a společensky nebezpečných jevů.

Hodnocení oblasti prevence kriminality je v současnosti obtížné. Na jedné straně se projevuje určitá snaha o zachování bezpečnosti společnosti, která se vyvíjí a zachycuje tendence na zlepšení současné situace. Na druhé straně však celý proces prevence naráží na nedokonalou legislativu nebo právní vymezení tohoto problému, který si jistě zaslouhuje velkou pozornost. Všechny tyto atributy pak ovlivňují problematiku celkově a mají v určitých případech i negativní dopad.

1. Cíl práce a metodika

1.1. Cíl práce

V případě výběru tématu má autor za úkol určit cíl práce, kterým chce především vymezit směr, jímž se bude ubírat. Není vhodné odborně popisovat teoretické znalosti jiných autorů, ale je nutné zjišťovat stávající situaci a navrhnout řešení, která by vedla k objasnění záměru práce.

Hlavním cílem diplomové práce je zhodnocení současných preventivních aktivit v České republice a Karlovarském kraji, spojené s hledáním návrhů na zlepšení a zkvalitnění činnosti v oblasti prevence kriminality.

Teoretická část diplomové práce především obsahuje:

- historický vývoj a charakteristiku prevence kriminality
- teoretické vymezení pojmu kriminalita
- popis systému preventivní práce v České republice

Praktická část diplomové práce především obsahuje:

- hodnocení preventivních nástrojů, které dnešní systém prevence kriminality ke své činnosti používá (projekty a programy prevence kriminality).
- dotazníkové šetření, kterým chci zjistit, jak občané Karlovarského kraje vnímají problematiku prevence kriminality, jak vnímají dopad trestné činnosti na jejich každodenní život s možnými návrhy na zlepšení současné situace.
- Návrhy na zlepšení současného stavu prevence kriminality

Výstupem diplomové práce je předložení návrhů v oblasti financování a oblasti legislativy problematiky prevence kriminality, jež by mohly vést k upevnění systému prevence v České republice. Jsou jimi:

- a) sjednocení zásad hlavních donátorů – ministerstev, pro poskytování dotací ze státního rozpočtu na podporu projektů prevence kriminality.
- b) rozšíření spektra podpory oblastí prevence kriminality v rámci jednotlivých dotačních titulů ministerstev České republiky.

- c) plošná decentralizace finančních prostředků z dotačních titulů přímo do rozpočtů jednotlivých krajů a obcí.
- d) zavedení víceletého, plánovaného financování projektů prevence kriminality.
- e) doporučení obcím České republiky zpracovávat koncepce prevence kriminality, kde by byly rozpracovány cíle, cílové skupiny a rizikové oblasti obcí. Tyto koncepce mohou sloužit k efektivnímu zacílení preventivní činnosti do skutečně rizikových oblastí a umožní obcím řešit problematiku prevence kriminality koncepčně.
- f) návrh variant forem právního ukotvení pojmu prevence kriminality a s ním i kompetencí jednotlivých orgánů. Nový zákon by tak vymezil práva a povinnosti jednotlivých účastníků, čímž by byly vytvořeny podmínky pro systémové provádění preventivních aktivit.

Jako metodiku bych chtěla použít klasické definování odborných termínů čerpané z odborných zdrojů a kvantitativní metodu sociologického výzkumu - dotazníkové šetření. Výstupy empirického šetření jsem následně statisticky vyhodnotila a interpretovala.

1.2. Metodika teoretické a praktické části

Diplomová práce je metodicky rozdělena do dvou částí a to na část teoretickou a praktickou. Obě tyto části obsahují další členění důležitá pro komplexní vyhodnocení zadaného úkolu. K naplnění předmětného cíle patří především tyto zdroje informací:

1. odborná literatura
2. strategické dokumenty o prevenci kriminality v České republice
3. strategické dokumenty o prevenci kriminality v Karlovarském kraji
4. dokumenty Ministerstva vnitra České republiky v internetové podobě
5. vlastní průzkum dotazníkového typu

První část práce se věnuje teoretickému zaměření na vysvětlení a vymezení pojmů ve spojitosti s tématem prevence kriminality. Jako konkrétní příklad lze uvést vývoj prevence kriminality, včetně historického vývoje v České republice.

Nedílnou součástí jsou i právní vymezení prevence jako taková, důležitá pro objasnění daného tématu po stránce právní a odborné. Dále bych chtěla do této části zpracovat právní předpisy a normy týkající se prevence kriminality a zmínit se o vztahu mezinárodního a českého práva k programům prevence kriminality.

Další kapitoly teoretické části představují nejen účastníky preventivních opatření v České republice, ale také systém preventivní práce a jeho organizaci v rámci České republiky.

Praktická část vychází z části teoretické a nadále hledá a navrhuje řešení na základě získaných poznatků z této oblasti. Zaměřila jsem se na vlastní průzkum v problematice prevence kriminality, za účelem získání potřebných informací a názorů subjektů přímo ze zkoumané oblasti. Výzkum se uskutečnil prostřednictvím dotazníků vyplňovaných občany Karlovarského kraje, jejichž úkolem bylo vyjádřit se ke kriminogenním faktorům, jež mohou být příčinou výskytu kriminality v kraji. Občané se dále vyjadřovali k možným řešením, vedoucím k jejímu snížení.

Získané informace byly rozděleny do grafických a tabulkových přehledů, umístěných v logické návaznosti do praktické části práce. Cílem této metody se tak stalo nejen zjištění skutečného stavu prevence kriminality v Karlovarském kraji, ale i získání případných návrhů na zlepšení a zkvalitnění dané činnosti.

Otázky v dotazníku byly rozpracovány do několika kategorií:

1. část – Zjištění skladby respondentů
2. část – Zaměření na konkrétní druhy kriminality v Karlovarském kraji
3. část – Zjištění nynějšího stavu kriminality v Karlovarském kraji
4. část – Zhodnocení návrhů na zlepšení preventivní práce

Celý dotazník navazuje na předchozí pojednání a hlavní zaměření práce (teoretické i praktické části), je tedy především zaměřen na vlastní tvorbu a uvážení, jakým způsobem má prevence kriminality vyvíjet svou aktivitu a jaké prostředky k této činnosti používat.

2. Vývoj a charakteristika prevence kriminality v ČR

2.1. Klasifikace prevence kriminality

„Prevencí kriminality rozumíme soubor nejrůznějších aktivit a opatření s cílem potlačení trestné činnosti ještě před tím, než k jejímu spáchání dojde, nebo před tím, než dojde k jejímu pokračování.“¹ Takto je pojem prevence kriminality vykládán odborníky oboru kriminologie, přes různé způsoby interpretace, kdy však na podstatě pojmu se shodují. Odborníci na kriminologii se v současné době shodují na následující klasifikaci preventivních opatření:

„Preventivní aktivity třídíme podle obsahového zaměření na prevenci sociální, prevenci situační a prevenci viktimologickou. Podle okruhu adresátů preventivních aktivit rozlišujeme prevenci primární, prevenci sekundární a prevenci terciární.“²

„**Primární prevencí** rozumíme předcházení zločinu na základě přesvědčivé, kulturní, hospodářské, dopravní a sociální politiky, cíleným ovlivňováním situace a příčin zločinnosti. Tímto způsobem se mají vytvořit potřebné předpoklady a optimální podmínky, aby se vytvářela úspěšná socializace podle odpovídajících představ společnosti. Jako relevantní oblasti primární prevence platí např. výchova a socializace, bydlení a práce, volný čas a oddech, a to před spácháním zločinu. Primární prevence má poskytnout jednotlivcům sociální kompetence k produktivnímu zvládnutí konfliktů, je tedy spíše proaktivním než reaktivním chováním.

Sekundární prevence naproti tomu nalézá své těžiště v trestní politice a jejím praktickém prosazení s přihlédnutím k dosahu generální prevence. Míjí se jí kromě generální a speciální trestně právní prevence, především včasné poznání kriminogenních podmínek a jejich ovlivnění. Jedná se zejména o vyzkoušení možností diverze. Ty se uskutečňují policejní prevencí, sousedskou intervencí a dalšími neformálními strategiemi, jako jsou ochrana mládeže, městské plánování a výstavba.

Terciární prevence se vztahuje především na trestně právní a policejní boj s recidivou. V každém případě už předpokládá spáchání trestného činu a má zabránit

¹ ZAPLETAL, J. a kol., *Prevence kriminality*, s.6

² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s 172-173

dalším. Jestliže se primární prevence obrací na všechny občany, pak sekundární prevence na potencionální nebo příležitostné pachatele a terciární prevence na recidivisty.“³

„**Sociální prevence** je zaměřena nejvíce, neboť je zaměřena na sociální kriminogenní faktory a na jejich překonávání či jejich neutralizaci. Sociální prevence je orientována na takové sociální kriminogenní jevy, jako jsou prostituce, alkoholismus a jiné toxikomanie, nezaměstnanost, chudoba, záškoláctví, extremistické skupiny, kasina, bezdomovci a jiné. Společnost a stát dociluje žádoucího stupně konformity lidského chování především vnější kontrolou lidského chování záležící ve fungování normativních systémů a jejich subsystemů. Jedná se hlavně o právní řád, o mravní řád a o jednotlivá náboženství. Působení normativních systémů se vyznačuje sankcionováním určitých chování nebo o sankce pozitivní.“⁴

„Vnější kontrola chování může být formální a institucionalizovaná (právní řád a státní instituce či obce) nebo neformální a neinstitucionalizovaná (zejména mravní řád). Každá společnost ke svému přežití a řádnému fungování potřebuje, aby se shodla i na dodržování určitých nepsaných pravidel chování, neboť nekonečná rozmanitost života se nedá vtěsnat jen do psaných novin. Každá společnost má svůj mravní řád, svou morálku, své obyčeje, zvyky, rituály a svou etiketu. Na rozdíl od právního řádu je mravní řád neformální, není dostatečně racionalizován a vytváří se většinou živelně.“⁵

„Právní řád je záměrně programově vytvářen a propracován státem, který má nejvíce racionalizovanou a formalizovanou podobu a jehož fungování zabezpečuje celá soustava státních institucí. Princip demokratického právního státu, podle něhož je dovoleno vše, co není zákonem zakázáno, zároveň vyžaduje, aby bylo zákonem zakázáno dostatečné množství jednání, která škodí společnosti. Právní řád vychází z kultury naší společnosti a z jejího hodnotového systému, uvnitř společnosti má právní řád integrující funkci, kriminální aktivity ho ovšem narušují. Tím jsou určeny i značné preventivní možnosti vyplývající z právního řádu. Jedním z prvořadých předpokladů prevence kriminality je kvalitní zákonná úprava a její kvalifikovaná aplikace a využívání. Je základní povinností státu postarat se o dodržování zákonů a ostatních právních norem. Stát má k dispozici soustavu kontrolních institucí a mechanismů.“⁶

³ KAISER, G., *Kriminologie*, s. 92

⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s.176

⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 177

⁶ Tamtéž, s. 174-177

„Sociální prevence kriminality ve své podstatě vznikla a našla své místo v moderní kriminologii jako vědecká odpověď na obavy společnosti ze zločinu, charakteristická přesvědčení, že s kriminalitou nelze bojovat, nepoznáme-li detailně příčiny a nezaměříme se na jejich důsledné odstranění. Centrem jejího zájmu je pachatel a jeho sklony k trestné činnosti, respektive veškeré zjistitelné faktory, které je podmiňují. Rozdíly v jednotlivých programech a opatřeních jsou dány pouze tím, v čem se tyto vlivy spatřují.“⁷ Sociální prevence má tedy nejširší zaměření a její výsledky jsou nejobtížněji měřitelné. Avšak je pravdou, že z dlouhodobého hlediska jsou soubory preventivních opatření zaměřené na sociální prevenci klíčovým faktorem účinného snižování kriminality.

„**Situační prevence kriminality** je zaměřena na odstraňování kriminogenních situací, na omezování příležitostí ke spáchání trestných činů a na zvyšování rizika dopadení pro pachatele. Teorie situační prevence kriminality vychází z poznatků, podle kterých určité druhy kriminality a jiných sociálně patologických jevů mají své časové a prostorové zákonitosti. Teorie situační prevence předpokládá, že velká část kriminality je uskutečňována na základě racionální úvahy potenciálního pachatele, který zváží klady a zápory zamýšlené kriminální aktivity a zjistí-li, že námaha a riziko spojené s provedením jsou větší než očekávaný prospěch, upustí od svého záměru.“⁸

„Opatření situační prevence mají převážně charakter technický, organizační a administrativní, snižují kriminalitu tak, že zabezpečovacími prostředky kriminální aktivitu znemožní nebo znesnadní, že policii (a dalšími činitelů kontrolory kriminality) umožní kriminální aktivitě zabránit nebo ji alespoň pachateli prokázat či minimalizovat prospěch z ní plynoucí.“⁹

Z toho tedy vyplývá, že základní opatření situační prevence jsou:

- zvýšit námahu, kterou musí pachatel při činu vynaložit
- zvýšit riziko, že bude dopaden
- snížit zisk, který mu zločin vynesou

„Situační prevence se jeví jako užitečný nástroj omezování kriminality, neboť za relativně nízkých nákladů dosahuje okamžitých a především pak - ve srovnání s prevencí sociální a viktimologickou – snadno měřitelných úspěchů.“¹⁰

⁷ TOMÁŠEK, J., *Úvod do kriminologie*, s. 186

⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 180-181

⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 182

¹⁰ TOMÁŠEK, J., *Úvod do kriminologie*, s. 190

Situační prevence kriminality je tedy mezi občany i podnikatelskými subjekty nejnámější a nejpobulárnější formou prevence a při rozdělování státních financí je do programu situační prevence vloženo nejvíce celkových nákladů.

„Zatímco sociální prevence je zaměřena na sociální kriminogenní faktory a situační prevence na kriminogenní situace, **viktimologická prevence** se koncentruje na využití viktimologických poznatků. Je orientována především na potenciální a skutečné oběti trestných činů. Zaměřuje se na činnost osvětovou a poradenskou a na vštěpování obecných a speciálních zásad ochrany ohrožených osob. Osvětová činnost pamatuje na poučení jednak o tom, jak se mají lidé chovat, aby sebe a svůj majetek zbytečně nevystavovali zvýšenému nebezpečí napadení, dále i o tom, jak se mají bránit před útokem a jak se chovat během útoku i po něm.“¹¹

„Ve svobodné demokratické společnosti nesou část odpovědnosti za své bezpečí také sami občané. Není v silách státu, aby jen svými prostředky ochránil všechny občany před kriminalitou. Od občanů nelze oprávněně žádat, aby pokud je to v jejich silách zabránili své viktimizaci.“¹²

„Stát se nezříká povinnosti chránit občany před zločinem, ale současně dává jasně najevo, že počítá s jejich aktivním přístupem, neboť ve svém úsilí o omezování kriminality není všemocný.“¹³

Tímto způsobem je tedy problematika prevence kriminality teoreticky klasifikována a vymezena odborníky na kriminologii v současné době. Odborníci na kontrolu zločinnosti se shodují, že skutečně účinnou prevenci lze provádět jen za použití všech výše zmíněných forem prevence. Oproti historii je třeba klást zvýšený důraz na prevenci sociální, která je pro společnost nejméně bolestná a nejvíce přínosná, i z hlediska dlouhodobého srovnání finančních nákladů.

2.2. Historický vývoj prevence kriminality v České republice

K takto vymezenému pojmu, chápání a klasifikaci prevence kriminality, však odborníky došlo až na konci 20. stol.. K uznání nezastupitelnosti prevence kriminality a o jejím začlenění do bezpečnostní politiky státu vedla dlouhá cesta, kdy se veškerý důraz v

¹¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 188

¹² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 165

¹³ TOMÁŠEK, J., *Úvod do kriminologie*, s. 185-186

boji s kriminalitou dával na represí a přímý postih pachatelů trestné činnosti, který měl odradit případné pachatele.

V historickém vývoji předcházení kriminality hrálo významnou, dá se říci jedinou, roli náboženství a z něj vyplývající morální řád společnosti. V celé křesťanské kultuře, ke které patřily i země Koruny české, byla jako nejvyšší morální zákoník aplikována Bible svatá a z ní vycházející „desatero božích přikázání“.

Právě „desatero božích přikázání“ se dá považovat na našem území za první celospolečensky uznávanou formu předcházení trestných a společensky nebezpečných činů. „Desatero“ bylo známo všem vrstvám obyvatelstva, včetně nevzdělané většiny, což bylo důležité vzhledem k historicky neměnné struktuře obyvatel páchající trestnou činností. Již od počátků křesťanského státu se z velké části dopouštěly kriminality osoby z prostředí s narušenými společenskými vazbami, omezenou funkcí rodiny, nízkým nebo žádným vzděláním a materiální nedostatečností, což vedlo ke snížení morálních zábran jedince. „Desatero“ jasně a přesně definovalo společensky nepřijatelné činy, za které následoval trest pro jedince z hluboce věřícího společenství horší, než tresty světských úřadů. Obyvatel křesťanského českého státu byl vystaven hrozbě dvojí represe. Při dopadení byl za samotné páchaní trestné činnosti velmi tvrdě potrestán zákony, jež aplikovaly světské úřady a následně jej čekal posmrtný soud Boží a trest považovaný středověkým, věřícím člověkem, kladoucím velký důraz na posmrtný život duše, za velmi odstrašující.

„Desatero“ božích přikázání tedy již od počátku českého státu plnilo významnou roli v předcházení kriminality a to využitím celospolečenské a hluboké víry v Boha a z něj vyplývajícího morálního řádu, který nelze bez následků porušit. Přesto nešlo o prevenci kriminality v dnešním moderním pojetí, šlo o využití strachu z trestu a několikanásobné represe. Přes důležitou a nedílnou součást náboženství v životě středověkého člověka a upřímnou vírou v Boha, nemohlo samo „desatero“ stačit na vymýcení kriminality, jevu společnosti nebezpečného a nepřijatelného, přesto starého jako lidstvo samo. Při důrazu na represí měl strach z trestu posmrtného a věčného doplnit strach z trestu světského, velmi krutého. Trest na odsouzených pachatelích byl prováděn vždy veřejně. To naplňovalo hned několik cílů najednou. Posílení důvěry obyvatelstva v účinnost světské spravedlnosti v dopadení a potrestání pachatele, naplnění přirozené touhy po pomstě, to vše posilovalo v obyvatelstvu strach před pácháním trestných činů.

S vývojem státu a jeho aparátu dochází k postupnému zdokonalování zákonů a

institucí na jejich uplatnění. Rozvoj měst a posilování jejich síly vede k vývoji městských a lokálních orgánů na obranu morálního a právního řádu na jejich území. Společnost a státní instituce byly postaveny před problémem jak řešit rostoucí problém kriminality, který se zvětšoval s industrializací a souvisejícím přesunem obyvatel do anonymních měst. Život ve velkých městech přinášel, stejně jako v současnosti, většinu známých kriminogenních faktorů, které snižovaly a snižují respektování morálního a právního řádu, vedoucích ke společensky nebezpečné činnosti. V historii se ovšem důležitosti potlačení těchto kriminogenních faktorů nevěnovala žádná pozornost. Stále se vyvíjela situační prevence, jejíž účinnost byla objevena záhy po vzniku lidských společenství.

Za zvlášť významný je v 18. století považován vznik moderní kriminalistické vědy, který vedl ke zvýšené účinnosti boje s kriminalitou. Vznik kriminalistiky nebyl možný bez vzniku orgánu, tak důležitého na poli kriminogenních faktorů – moderních policejních sborů, které měly jediný úkol – boj s kriminalitou a ochranu obyvatel. První vznikaly na našem území v 18. století a skutečným předvojem současné policie se staly po dlouhém vývoji ve 2. polovině 19. století.

Již v 19. století byl odborníkům znám dopad některých kriminogenních faktorů na vývoj jedince a jeho směřování ke kriminální činnosti, zvláště rostoucí alkoholismus a klesající respekt k morálnímu řádu společnosti, který také vyplýval, mimo jiné, i ze zmenšujícího se významu náboženství v industrializované společnosti na přelomu 19. a 20. století. Šlo však jen o akademické diskuze ve společnosti, která se dynamicky rozvíjela a veškerý důraz byl kladen na modernizaci nástrojů práva, policie soudů a jiných trestněprávních oblastí, jediných uznávaných forem předcházení kriminality.

Rok 1918 přinesl do našich zemí samostatnost v podobě vzniku Československé republiky. Nové Československo již od počátku zdědilo mnoho problémů zaniklé Rakouskouherské monarchie. Za hlavní bezpečnostní problém byl považován národnostní problém s několika sebevědomými menšinami, které zůstaly na území velmocemi poměrně uměle vytvořeného státního celku.

Rok 1918 a vznik republiky ovšem vyplýval z konce první světové války. Mladá Československá republika, její úřady a občané se museli potýkat s do té doby nebývalým nárůstem kriminality. Světová válka znamenala naprostý rozpad do té doby uznávaného společenského a morálního řádu. Otřesné válečné zážitky vedly k velkému poklesu významu náboženství v české společnosti. Vzrostly ekonomické rozdíly mezi sociálními

třídami a všeobecný pokles životní úrovně vedl k rostoucí majetkové kriminalitě, včetně brutality válkou zhrubých pachatelů.

Československo převzalo bez podstatných změn trestněprávní systém Rakouského císařství i rakouský systém bezpečnostních orgánů. Na poválečný nárůst kriminality reagovalo posílením a značným zvýšením kvality bezpečnostních orgánů. Přes počáteční odpor prezidenta T. G. Masaryka byl například znovu zaveden trest smrti za zvlášť závažné trestné činy.

Československo vybudovalo velmi kvalitní trestněprávní a bezpečnostní aparát, který spolu s konsolidací poválečných poměrů vedl ke snížení kriminalit a to do doby dalšího společenského otřesu ve formě velké hospodářské krize na konci 20. let minulého století.

Společenské otřesy jako války, hospodářské krize prohlubovaly rozpad staletého morálního řádu, vycházejícího převážně z náboženství. Trend vzrůstající kriminality podporovala krize tradičně chápané rodiny, emancipace žen i dětí a vzrůstající anonymita převážně průmyslových měst.

Přesto nebyla prozatím rozpoznána a doceněna důležitost sociální prevence a jako nejdůležitější, respektive jediná fungující, byla uznávána a aplikována forma trestněprávního postihu pachatelů.

Další obrovský společenský otřes pro českou společnost znamenal rok 1948, rok faktického převzetí moci Komunistickou stranou Československa a vznik totalitního režimu, který znamenal potlačení vyvinuté občanské společnosti v naší zemi. Problém kriminality a jiných společensky nebezpečných činů byl pro KSČ ideologický problém staré „buržoazní“ společnosti, který se vyřeší sám vznikem „ideální“ socialistické, rovnostářské společnosti, ve které kriminalita nemá místo.

Pro KSČ, jako pro každou totalitní vládu, byla klíčovým problémem politická kriminalita, která znamenala ohrožení její moci ve státě. Jako prevence před touto, pro českou společnost novou formou kriminality, zavedla formy nejrůznější tvrdé represe, nevyhýbaje se zavedení takových preventivní opatření jako kriminalizace celých společenských vrstev obyvatel, potenciálních nepřátel totalitní moci KSČ.

Vznik socialistického systému přinesl významné snížení kriminality, které ovšem vyplývalo z jiných hodnot a hledisek, než z kvality preventivní práce v Československu. Nelze ovšem zastřít význam obecného zvýšení životní úrovně a snížení sociálních rozdílů

vedoucí k majetkové kriminalitě. Komplexní forma prevence kriminality v dnešním smyslu chápání, tedy za použití i jiných forem než trestněprávního postihu jedince, byla v socialistickém Československu poprvé doceněna až v době tzv. „normalizace“, tedy v 70. až 80. letech.

Prevenčí kriminality byla organizačně pověřena prokuratura a místní správní orgány, ovšem klíčovou úlohu hrála KSČ s ostatními státními orgány a jejími hospodářskými a společenskými organizacemi. Komunistickému Československu se nepodařilo v praxi uvést prevenci kriminality na stejnou úroveň s prostředky represe v koordinovaném boji proti kriminalitě.

2.3. Charakteristika prevence kriminality v České republice

V roce 1989 došlo v tehdejším Československu k zásadním politickým a společenským změnám, které přinesly pád komunistického totalitního režimu a současně vznik a obnovu demokratické a občanské společnosti. Již záhy po listopadu 1989 došlo k výraznému nárůstu kriminality, jež se svou kvalitou i kvantitou přiblížila podobě kriminality tehdejších vyspělých zemí. Vzniká do té doby neznámá internacionalizace a globalizace kriminality, která je zvláště nebezpečná. Také mezinárodní organizovaný zločin a jeho aktivity jsou nebezpečnější pro společnost i stát více než tradiční kriminalita.

Pojem „boj proti kriminalitě“ byl odborníky nahrazen pojmem „kontrola kriminality“. Kontrola kriminality se stala nedílnou součástí bezpečnostní politiky státu. Pro kontrolu kriminality je klíčová vyváženost trestněprávního postihu (represe) a prevence. Kontrola kriminality usiluje o omezování trestné činnosti a sociálně patologických jevů ve společnosti. Realizuje se prostřednictvím kriminální politiky, která má dva subsystémy:

- subsystém trestní politiky, který je zaměřen na represí s využitím trestněprávního postihu
- subsystém preventivní politiky, který je zaměřen na prevenci s využitím kriminálně preventivních opatření

V 90. letech byla tedy v ČR konečně uznána rovnocennost preventivních opatření s opatřeními trestněprávními pro snížení a předcházení kriminality. Rostoucí kriminalita

vedla ke snížení pocitu bezpečnosti obyvatel. K tomuto snížení vedla i značná medializace kriminality. Média se začala problému kriminality věnovat ve značné míře a tím vytvořila společenský tlak na státní instituce, které daný problém byly nuceny řešit.

Pro skutečně fungující prevenci kriminality je klíčová role občanské společnosti. Kvalita lidských vztahů, přístup společnosti k zákonům a obnovení morálního řádu je jednou z cest jak snižovat kriminalitu v dnešní moderní společnosti.

3. Právní úprava prevence kriminality v ČR

Po roce 1989 se v důsledku politických a společenských změn rozpadl formálně organizovaný systém prevence kriminality. V Československu nebyla k dispozici řádná právní norma, která by problematiku prevence kriminality upravovala a o kterou by se instituce aplikující preventivní programy mohly opřít.

„Prvním veřejným prohlášením o nutnosti institucionalizace a vytvoření právních norem v Československu týkajících se prevence kriminality bylo stanovisko Československého helsinského výboru v roce 1991.“¹⁴ Ústřední myšlenkou dokumentu je skutečnost, že právní stát musí být garantem ochrany občanů před kriminalitou, ochráncem práv a svobod občanů.

Dokument dále požadoval „aby při všech vládách (federální, české a slovenské) byly ustanoveny výbory prevence kriminality jako jejich meziresortní orgány, aby takové výbory byly ustanoveny i při zastupitelstvech měst nejvíce ohrožených kriminalitou a aby tyto výbory připravily potřebné preventivní programy. Ve stanovisku byla nastíněna i řada opatření, která by takové programy měla vzít v úvahu.“¹⁵

Uvedený dokument vedl k odborné diskuzi, z níž vyplynulo, že na potlačení expandující kriminality a stimulaci klíčových kriminogenních faktorů nestačí stávající trestněprávní opatření. Odborníky, ale i vysokou kriminalitou znepokojenou veřejností, bylo voláno po zásahu orgánů vlády a státní správy.

Československá, respektive česká vláda a její orgány „však postupovaly velmi liknavě. Teprve v roce 1993 rozhodla česká vláda o zpracování programu sociální prevence a prevence kriminality (usnesení vlády č. 22/1993).“¹⁶

Jako klíčový počín vlády v dané problematice se jeví usnesení vlády ČR č. 617/1993 z konce roku 1993, kterým byl vytvořen Republikový výbor pro prevenci kriminality.

„Jako meziresortní koordinační a metodický orgán byl tento výbor zřízen při Ministerstvu vnitra ČR. Ve výboru byla zastoupena ministerstva obrany, práce a sociálních věcí, školství, mládeže a tělovýchovy, spravedlnosti, vnitra, zdravotnictví a financí.

¹⁴ publikováno: *Právo občanů na bezpečnost v právním státě*, Právník 1/1992, s. 83-86

¹⁵ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 63

¹⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, a kol., *Kriminologie*, s. 192

Zastoupena byla také Policie ČR, Nejvyšší státní zastupitelství, Vězeňská služba ČR a Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Později byl výbor rozšířen o zástupce Probační a mediační služby ČR, Rady vlády ČR pro záležitost romské komunity, Rada vlády ČR pro koordinaci protidrogové politiky a zástupce BESIPU.¹⁷

Zřízením tohoto výboru vláda ČR poprvé instituovala rozsáhlý problém preventivních opatření v České republice. Ovšem „klíčovou myšlenkou při ustanovení tohoto výboru, který se stal základem budování systému prevence v České republice bylo, že jeho úlohou není prevenci řídit, ale koordinovat, iniciovat a podporovat. Těžiště prevence bylo od počátku směřováno do činnosti orgánů místní správy a samosprávy v závislosti na konkrétních lokálních podmínkách, problémech a potřebách. Zřízení RVPPK tedy neznamenal jen systémové řešení prevence kriminality na úrovni ústředních orgánů státní správy a vznik orgánů pro přípravu preventivní politiky, ale předznamenal i základní orientaci této politiky kladoucí důraz na klíčovou úlohu a odpovědnost měst a obcí za tvorbu a realizaci vlastní preventivní politiky.“¹⁸ Od roku 1997, kdy vláda České republiky schválila historicky první koncepční dokument Strategii prevence kriminality do roku 2000, který se stále aktualizuje podle konkrétních potřeb na dané období, se výrazně zlepšila koncepční práce v problematice prevence.

Jedním z klíčových problémů preventivních opatření v České republice byla a stále je neexistence právní úpravy prevence kriminality v českém právním řádu. Zákony a úpravy, ze kterých čerpá rozsáhlá oblast prevence kriminality, se vzájemně prolínají, což je sice logické pro široký rozsah působnosti preventivních opatření, ale tento stav neposkytuje potřebnou oporu pro fungování systému prevence kriminality na vertikální i horizontální úrovni veřejné správy.

Problémem se ukazuje nedostatečně vymezený obsah pojmu prevence kriminality a působnost a pravomoc orgánů v této oblasti. Absence jednoznačné právní úpravy na soubory preventivních opatření působí problémy při koordinaci preventivních aktivit a při zajištění koncepčního a systémového postupu subjektů, které aplikují či navrhnou různá preventivní opatření.

¹⁷ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 63 - 64

¹⁸ Tamtéž, s. 64

Na rozdíl od preventivní politiky státu, je situace v oblasti trestněprávní a represivní, upravena podrobně mnoha legislativními normami¹⁹, což sice s prevencí kriminality také úzce souvisí, ale tento nedostačující stav je dán historickým vývojem, ve kterém byla aplikována jen represivní opatření preventivní politiky.

Rozsáhlá oblast preventivních opatření a stimulace kriminogenních faktorů jsou dílčím způsobem obsaženy v zákonech a mezinárodních normách, kterými je Česká republika vázána:

- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, který nově a přesněji upravuje preventivní činnosti policistů.
- Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, který v § 1 odst. 3 uvádí, že obecní policie spolupracuje v rozsahu jí stanoveném zákonem o obecní policii, nebo zvláštním právním předpisem, s Policí ČR státními orgány a orgány územních samosprávných celků. V § 2 písm. f) se uvádí, že obecní policie se při zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku a plnění dalších úkolů podle tohoto, nebo zvláštního zákona podílí na prevenci kriminality v obci (platné od 1. 1. 2009). V § 24b je stanoveno oprávnění obecní policie, je-li to potřebné pro plnění úkolů obecní policie, pořizovat zvukové, obrazové nebo jiné záznamy o průběhu zákroku nebo úkonu.²⁰
- Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství ve znění pozdějších předpisů v § 4 odst. 2 uvádí, že státní zastupitelství se v souladu se svou zákonem stanovenou působností podílí na prevenci kriminality a poskytování pomoci obětem trestné činnosti.
- Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze; zákon č. 129/2000 Sb., o krajích a zákon č. 128/2000 Sb., o obcích. Tyto zákonné úpravy umožňují poskytovat dotace na oblast prevence kriminality, tyto legislativní úpravy jsou velice důležité při tvorbě rozpočtů na různá preventivní opatření a aktivity.

¹⁹ např. zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád, zákon č. 169/1999 Sb., O výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, zákon č. 293/1993 Sb., O výkonu vazby, zákon č. 555/1992 Sb., O Vězeňské službě a Justiční strážci ČR, zákon č. 200/1990 Sb., O přestupcích, zákon č. 218/2003 Sb., O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy

²⁰ Tato legislativní úprava je v preventivních opatřeních důležitá, jedná se totiž o oprávnění k provozování městských kamerových dohlížecích systémů.

- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě v § 4 odst. 5 konstatuje, že Probační a mediační služba se podílí na prevenci trestné činnosti.
- Mezinárodní smlouvy upravují hlavně oblast zpracování a provádění společných programů prevence kriminality²¹

Nejucelenější právní úpravu preventivní činnosti nám poskytuje zákon č. 273/2008 Sb. o Policii ČR účinný od 1. 1. 2009, který vymezuje předcházení trestné činnosti mezi hlavními aktivitami policie. Zákon upravuje spolupráci s obcemi ve formě písemných koordinačních dohod a s ostatními právníckými a fyzickými osobami vykonávajícími činnost k oblasti prevence kriminality a společensky nebezpečných jevů chování. Obsahuje i oblast vzdělávání a poskytování podpory, pomoci a péče obětem trestných činů a pořizování zvukových a obrazových záznamů využitelných pro předcházení trestné činnosti (kamerové a monitorovací systémy). Zákon zahrnuje povinnost působit preventivně ve všech fázích získávání poznatků a trestné činnosti pro neuniformované a uniformované policisty a předávání těchto informací dalším subjektům, včetně údajů policejních databází. Koncem roku 2009 byla MV ČR, odborem prevence kriminality sestavena pracovní skupina za účelem navržení a vytvoření legislativní úpravy prevence kriminality v ČR. Tuto pracovní skupinu MV ČR tvoří převážně zástupci organizací pracujících v oblasti prevence kriminality a ve velké většině ji tvoří pracovníci, kteří např. zastávají funkce krajských manažerů prevence kriminality. Jsou v ní zastoupeni pracovníci resortů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, práce a sociálních věcí, spravedlnosti, zdravotnictví, financí, PMS ČR, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky a zástupců Asociace krajů České republiky. V současné době členové této pracovní skupiny spolu s MV ČR a odborem prevence kriminality připravují návrh legislativní úpravy prevence kriminality ve formě samostatného zákona, který by mohl zajistit úplné zrovnoprávnění prevence kriminality, nedílné části bezpečnostní politiky státu.²²

²¹např. Mezinárodní smlouva č. 62/2007 Sb. m. s., Smlouva s Polskem o spolupráci v boji proti trestné činnosti; č. 26/2005 Sb. m. s. o spolupráci mezi ČR a Slovenskem; č. 91/2005 Sb. m. s. o spolupráci ČR s Německem a č. 65/2006 Sb. m. s. o spolupráci mezi ČR a Rakouskem

²²Je jistě zajímavé, že sousední slovenská republika s platností od 1. 1. 2009 přijala zákon. Č. 583/2009 Z. z., O prevenci kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, který také stanovuje a upravuje organizaci a působnost orgánů veřejné moci v oblasti prevence kriminality a rizikového chování a taktéž upravuje poskytování dotací ze státního rozpočtu na financování projektů dané oblasti

4. Kriminalita – charakter, struktura, druhy

4.1. Vymezení a charakteristika pojmu

Kriminalita je jedním z hlavních předmětů zkoumání kriminologie. Moderní kriminologie zkoumá kromě tohoto fenoménu také pachatele kriminalitu páchající, její oběti a aspekty kontroly. Důkladné sledování a zkoumání kriminality a jevů kriminalitu stimulujících ze všech možných úhlů pohledu, je klíčové pro výběr a úspěšné použití preventivních opatření.

Slovo kriminalita vzniklo jako mnoho jiných odborných slov z latiny, ze slov *criminalis - zločinný, crimen – zločin*. Pojem kriminality je vymezen z právního hlediska jako „souhrn trestných činů spáchaných na určitém území za určité období.“²³ Kriminalita patří mezi sociopatologické jevy a kriminologie „rozumí kriminalitou souhrn jednání, které trestní právo posuzuje jako trestné činy a jedná se o tzv. legální (juristické) pojetí kriminality.“²⁴ Pojem kriminalita také vyjadřuje a vymezuje, jaké chování je dle stupně společenské nebezpečnosti považováno za trestné.

Vedle trestněprávního vymezení pojmu kriminality existuje mnohem širší pojetí kriminality, odborníky na kriminologii označováno jako hledisko sociologické. Sociologické hledisko „zahrnuje kromě trestných činů i činy, které nejsou trestné, ale jsou společensky škodlivé. (Například: prostituce, konzumace drog, sympatizování s extrémistickými hnutími, rasistické a xenofobní postoje.)“²⁵ Sociologické hledisko tedy velmi úzce souvisí s opatřeními předcházení kriminality, neboť zohledňuje a zkoumá kriminogenní jevy ve společnosti. Dle jiných kriminologů je sociologická definice kriminality „na trestním právu nezávislá. Zatímco předností legálních definic je zejména jejich určitost, sociologické definice bývají velmi neurčité a vágní. Zato jsou empirické povaze kriminologie adekvátnější a umožňují kritický přístup k platnému trestnímu právu.“²⁶

²³ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 10

²⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol, *Kriminologie*, s. 20

²⁵ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 10

²⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 20

V jednotlivých zemích, kulturách a rozličných typech právních systémů, které mají základ v historickém vývoji národa, je obsah chápání trestného činu odlišný a prochází proměnami danými společenskými změnami. Teorie práva rozlišuje dva základní přístupy k tvorbě právních norem, právu a tudíž i chápání zločinu:

- Normy vycházející „z tzv. přirozeného zločinu (latinsky „*crime naturela*“), kterým se míní taková jednání, která se ve všech společnostech považovala a považují za trestné činy (latinsky „*delicta mala per se*“), jako je vražda, znásilnění, loupež, krádež aj.
- Naproti nim jsou pak jednání, která jsou trestnými činy pouze v některých kulturách a která se považují za zavrženíhodná, protože jsou zakázána (latinsky „*delicta mere prohibita*“)²⁷

Na této charakteristice pojmu kriminality se shoduje velká většina odborníků na kriminologii, ačkoliv existuje mnoho teorií, které jsou kriminology referovány, ale všichni se v zásadě shodují na faktu, že „kriminalita je jevem, který narušuje harmonický vývoj společnosti, a je tedy pro společnost dysfunkční a společensky škodlivý. Kriminalita narušuje základní pravidla společenského řádu a lidského soužití, působí společnosti i státu značné imateriální a materiální škody, způsobuje jednotlivým oběťm škody fyzické, psychické a společenské, vyvolává ve společnosti atmosféru strachu, nejistoty a nedůvěry. Na této celkově negativní charakteristice kriminality je třeba trvat, i když někdy bývá konstatován určitý pozitivní přínos kriminality pro společnost. Uvádí se, že kriminalita a její potlačování vede k posilování solidarity majority společnosti a k většímu respektu ke společenským normám, že kriminalita může být podnětem k sociálním změnám, zmiňován bývá i určitý ekonomický přínos kriminality (rozvoj „bezpečnostního“ průmyslu, pojišťovnictví, bezpečnostních služeb aj.) a jiné přínosy.“²⁸

Kriminalita je tedy jevem společensky nebezpečným a nežádoucím, ale můžeme přijmout tvrzení, že její existence ve společnosti je přirozená a i přes její nepřijatelnost normální a pravděpodobně v blízké budoucnosti nevymýtitelná.

Veřejnost a odborníci zabývající se kontrolou kriminality tak činí prostřednictvím statistických údajů o kriminalitě, které je nutno ovšem brát s rezervou, neboť z nich lze

²⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol, *Kriminologie*, s. 20

²⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 21-22

získat informace pouze o **kriminalitě zjevné** (registrované, zjištěné). Jde tedy o kriminalitu, která vyšla najevo, či je stíhána Policií ČR nebo jinými trestněprávními orgány a eviduje se v oficiálních statistikách. Kriminalitu zjevnou doplňuje **kriminalita stíhaná**, která je částí zjevné kriminality, „kde byla podána žaloba a obžalovaný byl souzen. Je evidována ve statistice Ministerstva spravedlnosti ČR.“²⁹ Tyto dvě statistické veličiny tvoří část **kriminality skutečné**. Kriminalita skutečná „je veškerá kriminalita, tj. zjištěná i nezjištěná (latentní).“³⁰

Kriminalita latentní (skrytá, nezjištěná) tvoří převážnou část kriminality skutečné. Jedná se o trestné činy nezjištěné, oběťmi neoznámené a tudíž trestněprávními orgány nevyšetřované a nepotrestané. „Míru latentní kriminality ovlivňuje zejména intenzita formální a neformální kontroly, tolerance poškozených a úroveň právního vědomí občanů. Je zřejmé, že tato míra se u jednotlivých trestných činů podstatně liší. Je tomu tak především v míře jejich závažnosti (čím závažnější druh trestné činnosti, tím menší míra latence), ale i v momentech dalších, zejména v obtížnosti odhalování.“³¹ Na latentní kriminalitu má tedy vliv mnoho faktorů a dle odborníků se v hojné míře vyskytuje v případech:

- Korupce, zde je latence odborníky odhadována na celých 100 %
- Neplacení výživného
- Pašování zboží
- Nedovolené ozbrojování
- Týrání zvířat
- Nákupu kradeného zboží
- Neoprávněného podnikání
- Obcházení daňových povinností
- Pojišťovacích podvodů
- Ekonomické kriminality

„Někteří autoři hovoří v této souvislosti o tzv. černých a šedých číslech. „Černými čísly“ rozumějí trestnou činnost, o níž se orgány činné v trestním řízení nedozvěděli; za „šedá čísla“ považují trestné činy, o nichž se sice dozvěděli, ale nepodařilo se jim vypátrat

²⁹ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 10

³⁰ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 10

³¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol, *Kriminologie*, s. 46

jejich pachatele.³² Mezi šedá čísla dále patří trestné činy, kdy byl trestný čin objasněn, pachatel byl stíhán, ale trest nebyl z různých důvodů uložen a mezi takové se také řadí ty, kdy se jich pachatel dopustil, ale byl odsouzen a potrestán za trestné činy závažnější. Tzv. černá čísla latentní kriminality jsou odborníky považována za latenci přirozenou, od které odlišujeme tzv. latenci umělou.

Umělou latenci charakterizují trestné činy, které jsou orgány činnými v trestném řízení zaznamenány, ale z různých důvodů je neregistrují. Latentní kriminalita je pro společnost značně nežádoucí jev, neboť zkresluje oficiální údaje o míře kriminality a tím snižuje kvalitu výzkumu kriminality a kriminogenních faktorů v lokalitě (regionu). Tato důkladná a odborná zkoumání jsou nezbytná pro účelné aplikování preventivních opatření. Snižování míry latentní kriminality může být jedním z cílů preventivních opatření, neboť na objemu latentní kriminality se ve většině podílejí sami občané, často sami kriminalitou postižení. Dle odborníků na kriminologii se na latentní kriminalitě podílí především:

- nízká sociální kontrola (*do ničeho se neplést*)
- tolerance (*myslí si, že nejde o nic závažného*)
- rezignace (*stejně se nic nevyšetří a neobjasní*)
- obavy poškozených z odplaty pachatelů nebo i ze zbytečných komplikací
- nízká úroveň právního vědomí (*lidé vůbec nevědí, že jde o trestný čin*)³³

Je tedy zřejmé, že některé trestné činy vycházejí najevo mnohem snadněji než jiné. Tak např. bývá často vyslovována domněnka nízké míry latence u vražd. Příkladem vysoce latentního trestného činu lze pak uvést úplatkářství - trestný čin, který je typicky charakterizovaný shodným zájmem podplácejícího a podpláceného na utajení trestné činnosti nebo některé hospodářské trestné činy.

U dalších trestných činů (sexuálních, násilí v rodině aj.) existují na straně poškozeného pochopitelné zábrany ve vztahu k oznámení. Nízká míra ochoty oznámit trestný čin a podat svědectví, zjištěná řadou kriminologických výzkumů, je ovšem kriminálně politickým problémem obecnější povahy.³⁴

Značný posun ve snižování míry latence je zřejmý u sexuálních trestných činů. Celospolečenská diskuze o problému spolu se změnou postoje a práce Policie ČR vedla k

³² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol, *Kriminologie*, s. 45

³³ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 46

³⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 45

zásadnímu snížení míry latence u sexuálních trestných činů. Na opačné straně stojí celospolečenský problém korupce. Tento kriminální jev je paradoxně veřejností, vládními a správními orgány odmítán jako jeden z nejnebezpečnějších a nežádoucích jevů moderní demokratické společnosti. Ovšem téměř 100 % latence u trestných činů spojených s korupcí je dána oboustrannou výhodností tohoto nepřijatelného jevu. Na korupční trestné činy nelze úspěšně uplatnit žádné ze stávajících preventivních opatření kromě trestněprávního (represivního) postihu. Lze jen uplatňovat morální principy nezbytné pro rozvinutou a fungující občanskou společnost.

„Kriminologický význam oznamování trestných činů vyplývá ze skutečnosti, že podání trestného oznámení občanem je zdaleka nejčastější způsob, jakým se policie dovídá o spáchání trestného činu. V roce 2001 se v ČR jednalo o 72,9 % všech registrovaných trestných činů. Podíl trestných činů oznámených občany na registrovaných skutcích činil u násilné kriminality 79,3 %, u kriminality majetkové 70,4 %, u mravnostní kriminality 62,4 %, avšak pouze 16,8 % u kriminality hospodářské. Občan - oznamovatel je tedy hlavním činitelem, který svou aktivitou či pasivitou předurčuje stav, strukturu a dynamiku registrované kriminality. Podání trestného oznámení občanem (obvykle obětí či svědkem trestného činu) však nelze chápat jako jeho běžnou reakci na spáchání trestného činu, nejčastější reakcí je naopak pasivita, tedy neoznámení.“³⁵

Jelikož skutečný podíl latentní kriminality na kriminalitě skutečné je pouze odhadován, nelze získat celkový obraz rozsahu a struktury kriminality ve společnosti. Odborníci a odpovědné orgány podnikají různé výzkumy, které mají proniknout do sféry latentní kriminality.

Odborníci na kriminologii používají tři základní přístupy: Dotazování týkající se trestné činnosti jiných osob, která je respondentům známa - tzv. jako výzkum informátorů. Problematičnost metody je dána rizikem několikerého uvádění téhož trestného činu různými dotazovanými a v neposlední řadě obtížností posouzení trestnosti jednání respondentem-laikem. Zkoumání výskytu trestné činnosti, o níž informují samotní pachatelé - tzv. výpovědi o vlastní trestné činnosti (selfreporty). Dotazníkem či prostřednictvím interview je zjišťováno, zda se respondent dopustil určitého sociálně nežádoucího či trestného jednání spolu s údaji, jak často a kdy k tomuto jednání docházelo.

³⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 46

Viktimitizační výzkumy. Respondenti jsou v tomto případě dotazováni jako případné oběti trestných činů. V současné době se tyto výzkumy zaměřují - vedle rozsahu skutečné viktimizace - též na problematiku strachu ze zločinu, odhad rizika viktimizace, ochotu občanů oznamovat trestné činy, postoj k instancím kontroly kriminality a na další témata.³⁶ Výpovědní hodnota těchto výzkumů je ovšem diskutabilní „výpovědi o vlastní trestné činnosti na straně jedné a viktimizační výzkumy na straně druhé nedospívají co do poměru registrované a latentní kriminality ani zdaleka k totožným výsledkům. Shodně však bývá v prvním případě konstatováno, že téměř každý z respondentů, se dopustil ve svém životě jednou či vícekrát nějakého trestného činu či jiného sociálněpatologického jednání, zvláště v mládí. Jde však především o trestné činy bagatelní povahy. Pravděpodobnost, že člověk spáchá alespoň jedenkrát v průběhu svého života trestný čin, je tedy daleko vyšší než opak, tedy eventualita života bez jediného trestného činu. Výskyt určitého rozsahu kriminality ve společnosti se tak jeví jako normální. Výsledky viktimizačních výzkumů, vypovídající o výskytu skutečné kriminality, představují uznávaný zdroj informací způsobilých korigovat čísla kriminálních statistik. Získané údaje bývají porovnávány i v mezinárodním měřítku. Někdy se o výsledcích výzkumů latence dokonce hovoří jako o primární kriminální statistice (na rozdíl od sekundární, kterou se rozumí statistika registrovaných trestných činů). Podle jiných názorů však nelze odůvodněně tvrdit, že výzkumy latence podávají přesnější obraz fenoménu kriminality než oficiální kriminální statistika, spíše jde o dvě různé cesty jak shromažďovat údaje.“³⁷

Veřejností jsou často zaměňovány skutečné obsahy pojmů registrované kriminality (zjevné) a skutečné kriminality. Tím dochází k omylům, kdy je opomíjeno mnoho faktorů podílejících se na nepřesnosti kriminálních statistik. „K rozdílným výsledkům však dospějeme též při posuzování registrované kriminality na jejich různých hladinách (registrované trestné činy, objasněné trestné činy, odsouzené trestné činy, osoby stíhané, obžalované, pravomocně odsouzené). Názory na vypovídající hodnotu té které hladiny registrované kriminality nejsou jednotné, tato otázka též těsně souvisí s účelem, který daná analýza sleduje. Statistické údaje o registrované či objasněné kriminalitě mají patrně ke skutečné kriminalitě relativně nejbliže. Jsou z hlediska časového a procesního bližší době spáchání trestného činu. Je však třeba vidět, že zdaleka ne všechny případy přecházejí do pozdějších procesních fází, přičemž změny právní kvalifikace skutků v průběhu trestního

³⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 47-48

³⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 48

řízení nejsou výjimkou. Statistice odsouzených pak lze z kriminologického hlediska vytknout zejména časový odstup ve vztahu k době zjištění, respektive spáchání trestného činu. S určitým zjednodušením lze říci, že kvantitativní stránka kriminality je přesněji zachycena ve statistice registrovaných trestných činů a stíhaných osob a kvalitativní pak kriminalitě odsouzené, kde je možné podle uložených sankcí usuzovat i na závažnost trestných činů. Rozlišovat je třeba údaje o rozsahu a úrovni (intenzitě) kriminality.³⁸

Rozsah kriminality je „dán počtem jednotek daného souboru, které zajímají výskyt trestné činnosti (trestných činů), tedy absolutními čísly (např. údaje o 372 341 registrovaných skutcích v ČR v roce 2002).“³⁹ Předmětem zkoumání rozsahu kriminality je tedy kolik trestných činů se za dané časové období na určitém území (města, kraje, státu) odehrálo.

Úroveň (intenzitou) kriminality „pak rozumíme relativní velikost jejího výskytu, tj. rozsah poměřených četností možných nositelů tohoto jevu. Při zjednodušeném přístupu je tímto souborem obyvatelstvo ve věku, kdy je možná trestní odpovědnost, žijící na daném území (obvykle se užívá termínu trestněodpovědné obyvatelstvo).“⁴⁰ Úroveň (intenzita) kriminality je měřítkem přesnějším a spolehlivějším než pouze rozsah kriminality. V úrovni (intenzitě) kriminality je rozsah kriminality přepočítán na počet obyvatel žijících ve sledovaném období na daném a příslušném území. Úroveň (intenzita) kriminality je tedy obvykle uváděna za pomoci tzv. indexu kriminality.

K indexu kriminality dojdeme jednoduchým a odvoditelným matematickým vzorcem:

$$\text{Index kriminality} = \frac{\text{Počet trestných činů}}{\text{Počet obyvatel na daném území}} \times 100000$$

Index kriminality se jako ukazatel používá pro počty stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob nebo počtu osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

„Tak například lze vyjádřit pro ČR v roce 2002 index registrovaných trestných činů hodnotou 3 633, index stíhaných osob hodnotou 1 212 a index pravomocně

³⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 49

³⁹Tamtéž, s. 49

⁴⁰Tamtéž, s. 49

odsouzených osob hodnotou 664 (ve všech případech na 100 000 osob). Index (koeficient) kriminality lze ovšem konstruovat i úžeji (pro jednotlivé druhy trestných činů, územní jednotky, sociodemografické skupiny apod.). Pro studium vztahu, struktury a vývoje kriminality jsou důležité oba uvedené typy ukazatelů, i když jsou navzájem nezaměnitelné. Dopad škodlivých vlivů kriminality na život společnosti, přiměřenost instancí kontroly kriminality, způsob a rozsah prevence, závažnost jednotlivých skupin a druhů trestné činnosti lze posuzovat zejména podle rozsahu trestné činnosti. Čím více trestných činů a pachatelů, tím větší potřeba policejního aparátu, tím naléhavější potřeba prevence. Hloubku promoření určité populace či územní jednotky trestnou činností, úspěšnost omezování společnosti, účinnost užívaných forem a přiměřenost prevence pak lépe vyjadřuje úroveň (intenzita) trestné činnosti, která též umožňuje určitá mezinárodní a interregionální srovnání. Větší vypovídající hodnotu tedy mají údaje týkající se úrovně (intenzity) kriminality. Ty jsou způsobilé vyjádřit skutečné vývojové trendy zjevné kriminality a signalizovat její budoucí vývoj lépe než absolutní četnosti, jež jsou poplatné početním výkyvům a strukturálním pohybům v rámci populace. Je ovšem třeba vidět, že indexy kriminality jsou vypočteny ve vztahu k obyvatelstvu bydlícímu na daném území, avšak berou v úvahu i trestné činy spáchané na tomto území jinými osobami. Naopak nezahrnují trestné činy spáchané obyvateli tohoto teritoria mimo ně.⁴¹

4.2. Kriminální statistiky v České republice

Statistika kriminality v České republice není organizačně a metodicky sjednocena, soustřeďuje decentralizované údaje instancí kontroly kriminality, protože neprochází centrálními statistickými orgány. Statistiku kriminality v České republice tvoří údaje Policejního prezidia ČR, Ministerstva spravedlnosti ČR a Generálního ředitelství Vězeňské služby v ČR. Dílčí údaje a statistiky zpracovává také Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR (zde jde o informace o kriminalitě dětí a mladistvých) nebo Ministerstvo zdravotnictví ČR (zpracovává informace o osobách v ochranném léčení v psychiatrických zařízeních). Určitá část statistických údajů o kriminalitě je publikována Českým statistickým úřadem každoročně ve své Statistické ročence ČR.

⁴¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 50

Policejní statistika „eviduje údaje o zjištěné kriminalitě tj. jednak zjištěné trestné činy (registrované policií) jednak osoby charakterizované jako známí pachatelé (stíhané osoby). Trestný čin se vykazuje podle místa spáchání. Pro označení jednotlivých druhů trestných činů se používá tzv. takticko-statistické klasifikace, která v některých případech odlišuje od jejich označení ve zvláštní části trestního zákona (např. kapesní krádeže, krádeže věcí z automobilu). Taktická hlediska jsou uplatňována též při klasifikaci objektů napadení (např. autostopař, prostitutka). Standardními periodickými výstupními sestavami systémů jsou měsíční, pololetní a roční statistické tabulky. V roční výstupní sestavě pod názvem „Statistika kriminality na území České republiky“ nalezneme dvě části:

Údaje o skutcích: Uváděné jsou zejména počty zjištěných skutků, počty a procenta skutků objasněných, spáchaných pod vlivem alkoholu, s použitím zbraně, spáchaných recidivisty, cizinci, dětmi, mladistvými, mládeží, jednotlivcem, dvojicí, skupinou. Nalezneme zde též údaje o způsobených škodách.

Údaje o stíhaných a vyšetřovaných osobách: Obsahují zejména údaje o celkových počtech stíhaných osob (obviněných), jejich členění podle věkových skupin, o jejich trestní minulosti, o počtech a podílech žen a cizinců.⁴² Dalším důležitým zdrojem pro zkoumání kriminologů jsou tzv. justiční statistiky (statistiky státních zastupitelství a soudů). Tyto statistiky sestavuje Ministerstvo spravedlnosti ČR a jsou v nich údaje o stíhaných, obžalovaných a pravomocně odsouzených osobách a obsahují i data o druzích uložených trestů či ochranných opatření. Justiční statistiky na rozdíl od policejních statistik využívají „členění podle jednotlivých hlav trestního zákona (tedy například trestné činy hospodářské, trestné činy proti životu a zdraví či trestné činy proti majetku). Kromě policejních a justičních statistik lze využít též statistiky Vězeňské služby ČR, obsahující údaje o výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, respektive o obviněných a odsouzených osobách. Vzhledem k postupnému rozvoji nejrůznějších alternativních trestů a opatření nabývá na významu také statistika Probační a mediační služby ČR, popisující případy, které tato instituce v jednotlivých stádiích trestního řízení každoročně řeší. Velmi cenné jsou ročenky kriminality, které již od roku 1992 připravuje *Institut pro kriminologii a sociální prevenci*.

⁴² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 54

Nabízejí nejen ucelený přehled základních údajů z výše jmenovaných statistických soustav, ale současně jej doplňují o odborný komentář.⁴³

Statistiky kriminality jsou nezbytné pro zkoumání různých faktorů spojených s kriminalitou v České republice. Statistiky jsou nezbytné pro odborníky – kriminology, ale srozumitelnou formou podávají potřebné informace i „laické“ veřejnosti. Ovšem existuje celá řada faktorů, které mají značný vliv na výpovědní hodnotu kriminálních statistik. Jedná se například o legislativní změny (kriminalizace a dekriminalizace) a změny v trestní politice. Statistiky kriminality jsou ovlivňovány i kvantitativními faktory, například způsobem statistického vykazování, časovými prodlevami a může dojít i k omylu či chybě při zpracování dat. Při zpracovávání údajů kriminálních statistik musí být zohledněny i demografické vlivy. Těmito faktory jsou tedy údaje statistik o kriminalitě do jisté míry limitovány a ovlivňovány a kriminologem musí být brány v úvahu.

4.3. Stav, struktura a dynamika kriminality

Stav kriminality „je její základní kvantitativní charakteristikou, kterou lze vyvodit ze statistických údajů o kriminalitě. Je dán počtem registrovaných trestných jednání, respektive počtem pachatelů na té které ze zmíněných hladin. Může být vyjádřen absolutními čísly (pak vypovídá o rozsahu kriminality) nebo indexy (úroveň nebo intenzita kriminality). V roce 2002 bylo v České republice registrováno 372 341 trestných činů (index na 100 000 obyvatel 3 633) a 123 964 stíhaných a vyšetřovaných osob.“⁴⁴

Struktura kriminality je kvalitativní charakteristikou kriminality a v jejím pojmu je obsažena myšlenka diferenciací prvků a vzájemné vazby. Právě struktura kriminality je ovlivněna latencí některých druhů kriminality.

„Struktura kriminality je určována řadou charakteristik. Zvolené znaky se mohou týkat jednak povahy trestného činu, jednak vlastností osoby pachatele či oběti (zde se někdy hovoří o struktuře osobnosti pachatele či oběti, vyjadřované ve statistice především sociodemografickými charakteristikami, jako je věk, pohlaví, vzdělání, socioprofesionální postavení), jednak dalších hledisek (např. územních).

⁴³ TOMÁŠEK, J., *Úvod do kriminologie*, s. 85

⁴⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 56-57

Kriminalita jako souhrn trestných činů je jevem vysoce heterogenním. Bývá dokonce kladena otázka, zda má vůbec význam hovořit o kriminalitě jako takové, protože komponenty jevu (např. jednotlivé druhy kriminality, ale též jednání naplňující tutéž skutkovou podstatu trestného činu) se v řadě směrů mnohdy diametrálně liší. Analýza struktury kriminality zde proto má klíčový význam. Jde při ní především o rozdělení četnosti údajů o trestních jednáních, pachatelích a obětech do určitých podskupin s cílem diferencovanějšího poznání reality, analýza struktury tak jde ruku v ruce s klasifikací zločinnosti, pachatelů a obětí.

Možným východiskem pro analýzu struktury kriminality je rozdělení trestné činnosti podle druhů, a to v podobě tzv. takticko-statistické klasifikace (jakou uplatňuje policejní kriminální statistika) či podle hlav zvláštní části trestního zákona (justiční kriminální statistika).

Struktura registrované kriminality v ČR v roce 2002 je co do druhů trestných činů charakterizována více jak dvoutřetinovým zastoupením majetkové kriminality. Podoba kriminality v ČR se tak přibližuje k podobě kriminality, která existuje ve vyspělé části světa. Též z hlediska struktury známých pachatelů trestných činů podle druhů kriminality dominují osoby stíhané pro majetkové trestné činy (zhruba třetina). Samo rozdělení kriminality podle jejich druhů či hlav zvláštní části trestního zákona a dokonce i podle skutkových podstat jednotlivých trestných činů ovšem představuje nemalé zjednodušení, protože skutkové podstaty mohou být naplňovány jednáními rozličného stupně sociální škodlivosti, různě motivovanými apod. (např. vražda ze žárlivosti a loupežná vražda). Může tak nastat i situace, kdy počet trestných činů je stabilizovaný, avšak jejich tíže klesá či naopak roste.⁴⁵

Kriminologové současnosti posuzují strukturu kriminality také z hlediska její závažnosti. V tomto případě se v kriminologii používá termín **tíže kriminality**. Při měření tíže kriminality jsou posuzovány způsobené škody, případně uložené tresty pachatelům.

Při kriminálně geografickém pohledu odborníci využívají statistické údaje o kriminalitě, které jasně hovoří o nerovnoměrném zatížení kriminalitou v jednotlivých územních jednotkách. Převážně jsou v tomto pohledu zohledněny přínosnější informace o úrovni (intenzitě) kriminality. Při zkoumání v rámci kriminálně geografického pohledu je zřetelná přímá úměra mezi velikostí obce (města) a jejím kriminálním zatížením. Větší

⁴⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 57-60

aglomerace, rozdíly v hustotě a složení obyvatelstva a rozdílná životní i kulturní úroveň přináší nerovnoměrný výskyt kriminogenních faktorů.

Dynamika kriminality (vývoj) je „charakteristikou kriminality, která nazírá trestnou činnost v pohybu a změně. Je tedy pohledem na kriminalitu jako proces. Charakterizují jí změny vývojové křivky registrované kriminality či jejich složek (vyjádřené opět absolutními čísly nebo indexy) za určité časové období. Zůstává-li vývojová křivka kriminality neměnná, lze mít za to, že nedošlo k podstatným změnám v komplexu vlivů, které kriminalitu vyvolávají. Zločinnost však nepatří k jevům statickým, nýbrž rozvíjí se v prostoru a čase.

V rámci úvah o dynamice kriminality se někdy používají pojmy „**tendence kriminality**“ nebo „trend kriminality“ k označení výsledného poznatku analýzy dynamiky kriminality. Jde o směr vývoje kriminality jako celku nebo její určité části. Hovoří se pak o vzestupné nebo klesající tendenci (trendu) či stagnaci. Pravidelnosti vyskytující se v rozvrstvení kriminality vedou též k pokusům o předvídaní budoucího vývoje kriminality jako celku a jejích jednotlivých komponent, tedy ke kriminologickému prognózování.⁴⁶

Dynamikou kriminality tedy rozumíme změny v rozsahu, intenzitě a struktuře kriminality během určeného časového období. Protože kriminalita nepatří k jevům statickým, vývojové křivky kriminality nezůstávají neměnné. V této souvislosti odborníci hovoří o poklesu či nárůstu kriminality respektive o faktu, že kriminalita má sestupnou či vzestupnou tendenci. Dynamika kriminality v České republice zaznamenala prudké změny v souvislosti s koncem komunistické totality v roce 1989. Po stabilní úrovni kriminality v 70. a 80. letech (počty registrovaných trestných činů a přečinů se pohybovaly v průměru mezi 100 000 až 120 000 ročně) je zaznamenán prudký nárůst úrovně kriminality na počátku 90. let, kdy se počet trestných činů více než ztrojnásobil. V průběhu 90. let počet trestných činů stále stoupal, ačkoli již nešlo o tak kritický a skokový nárůst jako na počátku 90. let. V roce 1999 bylo dosaženo, se svými 426 626 registrovanými trestnými činy, kritického maxima úrovně kriminality. Od tohoto roku dochází ke stabilizaci a postupnému snižování kriminality na úroveň počátku 90. let.

„Vzestup kriminality bývá obvyklým průvodním jevem radikálních společenských změn. Nižší výskyt kriminality v ČR v období totalitního režimu byl především důsledkem situace, kdy úsilí o kontrolu kriminality bylo značné a prostor individuální svobody malý.

⁴⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 62

Činitele, kteří podmínili prudký nárůst kriminality v ČR po roce 1989, lze spatřovat zejména v těchto momentech:

V devalvaci základních civilizačních hodnot (úcta k životu, tělesné a morální integritě a důstojnosti lidské bytosti a nedotknutelnosti cizího majetku) dlouholetou indoktrinací ze strany totalitního režimu. Ve vymizení z očí veřejnosti prakticky všech forem institucionální kontroly (představované především policií, prokuraturou a soudy): lidé, jejichž život byl až dosud tvrdě regulován do nejmenších detailů se náhle - bez možnosti jakékoli adaptace - ocitl v podmínkách naprosto neomezené, téměř anarchistické svobody.

V dysfunkci neformální sociální kontroly, tj. chybějícím povědomím občanské odpovědnosti i občanského sebevědomí a úcty k zákonům, která se - jako účinná zábrana zločinnosti - může vyvinout a rozvíjet pouze v rámci bohatě strukturované občanské společnosti demokratického právního řádu. Ve skutečnosti, že místo podnikatelské etikety, která zanikla s likvidací soukromého podnikání, se i nadále osvědčovaly praktiky běžné ve stínové ekonomice, jejichž sítěmi byla totalitní společnost prorostlá. Nestabilitě, nepřehlednosti a nedostatkách základních právních předpisů a ve vadách ve fungování justice, nedodržování zákonů přerůstá v některých směrech až v právní nihilismus.

V narůstajícím vědomí, že stát není schopen se vypořádat s kriminalitou a zaručit bezpečnost občanů, kriminální citlivost občanů (tj. jejich snaha aktivně reagovat na trestnou činnost, byť jen jejím oznámením) se snižuje. Tomu napomáhá skutečnost, že míra objasněnosti většiny trestních činů je nízká, takže páchaní trestných činů je pro pachatele spojeno s přijatelným rizikem. V otevření se světu: území ČR se stále více dostává do vlivu importované kriminality často profesionálního charakteru.

Ve skutečnosti, že v období po roce 1989 dospěly do kriminálně exponovaného věku tzv. mladých dospělých silné populační ročníky z let 1973 až 1978.⁴⁷

Důkladný výzkum stavu struktury a dynamiky patří k základním prvkům tvorby kvalitních, účinných a účelných preventivních opatření.

⁴⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol, *Kriminologie*, s. 67-68

4.4. Druhy kriminality

Odborníkům při zkoumání kriminality a jevů ji způsobujících pomáhá rozdělení kriminality do několika vybraných druhů. Majetková kriminalita „je trestná činnost, jejíž nejčastější formou jsou krádeže, podvody a zpronevěry, představuje v posledních letech, podobně jako v jiných vyspělých zemích, převážnou část celkové kriminality. Lze tedy říci, že vývoj majetkových trestných činů do značné míry předurčuje vývoj celkové kriminality. Pro majetkové trestné činy je typický, jak vyplývá již ze samotného názvu, útok proti cizímu majetku. Majetkovou trestnou činností lze rozdělit do tří základních skupin:

První skupinu představují trestné činy, pro něž je charakteristickou pohnutkou ziskovost a jež směřují k obohacení pachatele (jednání obohacovací). K nim náleží především krádež (§ 247 TZ), zpronevěra (§ 248 TZ), podvod (§ 250 TZ), lichva (§ 253 TZ) a další. Svým způsobem patří do této skupiny i trestný čin loupeže (§ 234 TZ) a některé případy vydírání (§ 235 TZ) ale vzhledem k jejich násilné povaze je posuzujeme především jako formy násilné kriminality.

Druhou skupinu trestných činů, pro něž je typické jednání poškozování, reprezentují zejména trestné činy poškozování věřitele (§ 256 TZ), porušování povinnosti při správě cizího majetku (§ 255, 255a TZ), poškozování cizí věci (§ 257 TZ) a zneužívání vlastnictví (§ 258 TZ).

Třetí skupinu pak představuje podílnictví (§ 251, 252 TZ), kde pachatel hlavně využívá trestné činnosti páchané jinou osobou.

Majetkovou kriminalitu je třeba odlišit od hospodářské kriminality, což není vždy snadné. Zatímco majetková kriminalita směřuje proti majetku (fyzických osob i právnických osob), hospodářská kriminalita směřuje proti hospodářskému řádu a jeho fungování. Výrazné diference jsou shledávány i v charakteristikách pachatelů. Podle zahraničních poznatků jsou častými pachateli hospodářské kriminality osoby s vyšším společenským statutem i vyšším vzděláním. Zatímco u majetkové kriminality jsou častými pachateli osoby z nižších společenských vrstev či dokonce kriminální živly.⁴⁸

⁴⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol, *Kriminologie*, s. 262-263
Pozn. : od 1.1.2010 vešel v účinnost nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, kde trestné činy jednotlivých skupin jsou uváděny pod jinými paragrafy

Násilná kriminalita je nejsledovanější druh kriminality pro svou vysokou společenskou nebezpečnost. „Kriminologie věnuje již od svých počátků pozornost problematice kriminálního násilí, zejména jeho závažnějších forem. Násilná kriminalita jako součást tzv. obecné kriminality bývá z hlediska své frekvence právem považována za určitý ukazatel míry úspěšnosti úsilí státu a společnosti o kontrolu kriminality. Vysoký výskyt násilné kriminality pak problematizuje právo občanů na osobní bezpečnost, vyvolává v nich pocity nejistoty. Tím negativně mění kvalitu života jedince i společnosti. Jev násilné kriminality představuje pestrou škálu kriminálních jednání od domácího násilí přes případy pouliční kriminality až po brutální vraždy a násilné projevy organizované kriminality.“⁴⁹

Násilná kriminalita je tedy druhem kriminality zvláště nebezpečným a její zvýšený výskyt ve městech a aglomeracích je pro preventivní opatření primárním předmětem zájmu.

Mravnostní kriminalita je součástí tzv. obecné kriminality a společným „rysem trestných činů tvořících mravnostní kriminalitu, jejich spjatost s pohlavním pudem. Společnost vytváří (mimo jiné i prostřednictvím trestního práva) své regulační mechanismy, kterými vyvíjí tlak na formování sexuálního chování jedince a dalších druhů jednání s lidskou sexualitou spojených. Sexuální morálka a sociálně tolerované sexuální chování však náleží k nejproměnlivějším a nejmnohotvárnějším jevům sociální a kulturní historie lidstva. V rámci mravnostní kriminality lze rozlišit dvě navzájem kriminologicky odlišné podskupiny trestných činů: Jednání, jež naplňuje pojmové znaky tzv. sexuální kriminality. Její podstatou je ukájení pohlavního pudu formami, které společnost netoleruje.

Kriminalita spojená s prostitucí, která samotná již není považována za trestnou činnost. Mezi oběma podskupinami mravnostních trestných činů ovšem existují četné kriminologické souvislosti. Kromě toho lze shledat vazbu mravnostních trestných činů na další trestné činy, zejména násilné a majetkové. Policejní statistika vykazuje z mravnostní kriminality samostatně znásilnění, pohlavní zneužívání a kuplířství.“⁵⁰

Organizovaná kriminalita je „soustavná a plánovitá trestná činnost páchaná v hierarchicky strukturovanou skupinou osob, mezi nimiž existuje dělba činnosti. Jejím

⁴⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 282-285

⁵⁰ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 303-304

primárním cílem je dosažení vysokého zisku.⁵¹ Tento druh kriminality je nejhůře definovatelný, neboť zahrnuje téměř všechny druhy trestných činů. Právě organizovanost a časté prorůstání do struktur státu je pro demokratickou společnost velmi nebezpečné.

Kriminalita mládeže a proti mládeži je jevem celospolečensky citlivě vnímaným. Maximální pozornosti zasluhuje nejen kriminalita samotná, ale i účinná preventivní opatření vedoucí ke snižování jejího stavu.

⁵¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 324

5. Systém preventivní práce v ČR

V průběhu devadesátých let, spolu s rozvojem a obnovou občanské a demokratické společnosti, došlo k uznání důležitosti prevence kriminality, vedle stávajícího a převažujícího represivního systému. Přes určitou počáteční liknavost byla prevence kriminality a její nezastupitelnost v moderní společnosti přijata nejen odbornou veřejností, ale i orgány veřejné moci. S rostoucí mírou kriminality a její zvýšenou medializací po roce 1989 ve veřejnosti klesal pocit bezpečí a nedůvěra občanů ve stávající systém potlačování kriminality. Po počátečním příklonu veřejnosti k zesílení trestněprávního a represivního řešení problému kriminality se odborníkům i nevládním organizacím podařilo ve společnosti prosadit myšlenku ofenzivního řešení předcházení kriminality. Společnost přijala teorie odborníků na kriminologii a jejich výzkumy kriminogenních faktorů, v návaznosti na růst kriminality. Ačkoli do současnosti chybí přímá a zastřešující právní úprava prevence kriminality, došlo během druhé poloviny devadesátých let k postupnému vybudování a stabilizaci systému preventivní práce v České republice.

5.1. Organizace systému prevence kriminality v České republice

Jednoznačně klíčovým krokem v kvantitě a kvalitě preventivních opatření bylo zřízení Republikového výboru pro prevenci kriminality rozhodnutím vlády ČR. Tímto rozhodnutím „byl ustanoven ústřední koordinační, koncepční a metodický orgán vlády ČR, vytvořen systém podpory preventivních aktivit ze státního rozpočtu, zpracovány první resortní programy prevence“⁵² s chybějícím legislativním opatřením pro prevenci kriminality by koncepce preventivní práce v České republice ve svém vzrůstajícím objemu nebyla bez zastřešujícího orgánu možná. RVPPK plní „na centrální úrovni ústřední metodickou a koordinační roli.“⁵³ RVPPK má jako meziresortní a koordinační orgán několik úkolů, mezi které zejména „patří:

- koordinovat činnost příslušných ústředních orgánů státní správy v oblasti prevence kriminality,

⁵² HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 64

⁵³ Tamtéž, s. 65

- spolupracovat s občanskými iniciativami a hnutími, církvemi a hromadnými sdělovacími prostředky v oblasti prevence kriminality,
- iniciovat činnost v oblasti prevence kriminality a podporovat vznik místních komisí pro prevenci kriminality,
- vypracovávat a realizovat na základě meziresortní spolupráce projekty a programy prevence kriminality respektující místní podmínky,
- posuzovat účinnost preventivních programů,
- předkládat vládě ČR zprávy o účinnosti prevence kriminality v ČR.⁵⁴

Zřízením RVPPK tak vznikl centrální, kontrolní a poradní orgán zastřešující preventivní opatření a programy v ČR.

Základem preventivního systému a práce v ČR je *prevence kriminality na místní úrovni* a programy prevence kriminality zvláště ve městech, která jsou zvýšenou mírou kriminality nejvíce postižena. Významným faktorem se tak stává přítomnost kriminogenních faktorů právě ve větších a anonymnějších aglomeracích. „Za přípravu a praktickou realizaci preventivní práce nesou odpovědnost obecní zastupitelstva.“⁵⁵ Pro praktické a kvalitní provádění preventivních opatření, která se podle struktury a druhů kriminality mohou územně lišit, stejně jako markantní odlišnost kriminogenních faktorů pro danou oblast je důležitá jistá decentralizace preventivních opatření a důraz na odpovědnost místních samospráv. Dle preventivní strategie vlády ČR je zcela správně a logicky zohledněna místní hlubší znalost kriminální problematiky ve spravovaném územním celku. Tato místní znalost vede k důkladnějšímu zkoumání problému kriminality a jevům ji stimulujících, jsou zohledněny požadavky a připomínky obyvatel a od devadesátých let v této oblasti zvláště aktivních neziskových organizací. Z hlediska celkové, republikové strategie je tedy důležité a správné, že „centrální orgány poskytují místním orgánům především metodické vedení, informace a částečnou ekonomickou podporu s tím, že mezi orgány centrálními a místními nejde o vztahy podřízenosti a nadřízenosti.“⁵⁶

Takto koncipovaná strategie prevence kriminality je možná jen ve fungující, demokratické a občanské společnosti. Základním parametrem úspěšných preventivních

⁵⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 192

⁵⁵ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 65

⁵⁶ Tamtéž, s. 65

opatření je nezbytná součinnost a důsledná spolupráce všech státních a místně správních orgánů s významnou spoluúčastí nestálých subjektů, které mají na předcházení kriminality respektive jejím snižování zájem.

V současnosti jsou tedy v oblasti prevence kriminality velmi aktivní města. Místní samosprávy jsou tak postaveny před problém vysoké kriminality a snížený pocit bezpečí občanů vede zastupitelstva k tvorbě řady preventivních opatření a programů a jejich nezbytnému financování. „S velikostí města se jeho zamoření kriminalitou většinou zvětšuje, život ve velkých městech je většinou nebezpečnější. Například v roce 2002 činil index registrované kriminality (počet registrovaných trestných činů na 100 000 obyvatel) v Praze přibližně 8 800, kdežto v celé České republice činil tento index cca 3 600. Tyto diference se nejčastěji vysvětlují slabou sociální kontrolou ve městech (neformální i formální), která úzce souvisí s vysokou koncentrací obyvatelstva, značnou anonymitou v lidských vztazích i mobilitou lidí, většími možnostmi k páčání trestných činů a jinými momenty.“⁵⁷

Kvalitní a koncepční preventivní práci na místní úrovni předchází politické rozhodnutí městského (obecního) zastupitelstva o dlouhodobém, systematickém a maximálně účinném rozvoji prevence kriminality. Následujícím krokem je výběrové řízení na zodpovědnou funkci manažera (koordinátora) preventivních opatření. „Role manažerů je pro realizaci preventivních aktivit velmi důležitá a nároky kladené na jeho kvalifikaci a schopnosti tomu odpovídají, neboť manažer prevence jako výkonný profesionál by měl mít klíčovou roli při koordinaci úsilí všech zainteresovaných subjektů podílejících se na prevenci i při zajišťování přípravy a realizace preventivních programů a projektů.“⁵⁸ Je nezbytné, aby v takto důležité funkci byl odborník, který „by se tedy měl orientovat v celé řadě společenskovedních disciplín. Je i žádoucí, aby za všech okolností zachoval potřebnou nestrannost a objektivitu a aby si svým racionálním, důsledným a taktickým přístupem dobyt potřebné autority.“⁵⁹

Spolu s manažerem/koordinátorem preventivních opatření se zřizují „při městských úřadech komise prevence kriminality, které by měly být složeny z představitelů státních i

⁵⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 193-194

⁵⁸ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 66

⁵⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 194-195

nestátních institucí, významně participujících na prevenci, ale také jednotlivých kvalifikovaných odborníků.⁶⁰

Funkce manažerů/koordinátorů preventivních aktivit jsou postupně ustanoveny i v rámci správy vyšších územně správních celků (krajů) na úrovni krajských úřadů a krajské komise prevence kriminality. „Manažer prevence kriminality kraje je kontaktní osobou pro Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR, pro Policii ČR a pro manažery prevence měst a obcí, které v kraji realizují programy prevence na místní úrovni. (Obvykle platí, že v obcích, respektive městech, která jsou zařazena do programů PARTNERSTVÍ, manažeri prevence také plní tuto funkci kontaktních osob pro Odbor prevence Ministerstva vnitra ČR). Je tím, kdo výkonně zodpovídá za přípravu a realizaci programů prevence na úrovni kraje. Na úrovni krajů rovněž působí koordinátoři prevence kriminality krajských správ Policie ČR a krajští školští koordinátoři prevence.“⁶¹

Úspěšná spolupráce na místní úrovni v oblasti prevence kriminality není možná bez zapojení a začlenění všech jejich aktérů. „Spolupráce na místní úrovni zahrnuje i další aktéry v řadě specifických oblastí. Jsou to například metodici prevence ve školách, romští asistenti, pracovníci Preventivně informačních skupin okresních ředitelství Policie ČR. V oblasti protidrogové prevence byla dokonce funkce manažera protidrogové prevence zakotvena zákonem. (Zákon č. 379/2005) Tato spolupráce by měla zahrnovat především co nejširší spektrum institucí veřejné správy, policie, nestátních a charitativních organizací, církví, občanských sdružení, podnikatelských subjektů i jednotlivých občanů, kteří jsou ochotni a schopni se uskutečňování preventivních aktivit podílet.“⁶²

Takto vymezený a úspěšně praktikovaný systém preventivní práce v ČR na místní úrovni byl vyjádřen v tzv. Komplexním součinnostním programem prevence kriminality na několik desítek dílčích projektů. Je orientován na cílené aktivity sociálního a situačního charakteru vycházející z konkrétních lokálních podmínek obce. V programu, jehož hlavní ideou je partnerství a orientace na řešení bezpečnostních problémů komunity, jde i o podněcování a vytváření pozorných sousedských vztahů přispívajících ke vzniku bezpečného prostředí. Na programu se má podílet co nejširší spektrum institucí veřejné správy, policie, nestátních a charitativních organizací, podnikatelských subjektů i občanů samotných. Realizátoři jednotlivých dílčích projektů jsou do jisté míry koordinováni obcí,

⁶⁰ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 66

⁶¹ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 66

⁶² Tamtéž, s. 66

komisí a manažerem, mají mezi sebou rozděleny úkoly a specializují se na určité činnosti – např. na práci s určitými sociálními skupinami, na šíření informací či poskytování poradenských služeb.“⁶³

Ačkoli je těžiště systému preventivní práce v České republice založeno na kvalitních a adresných preventivních aktivitách na místní úrovni, jsou součástí preventivní práce v ČR některé specifické celostátní preventivní programy, zaměřené na konkrétní problémové oblasti, především dopravní problematiku, drogovou problematiku, obchod s lidmi za účelem sexuálního zneužívání, ochranu dětí aj.

5.2. Aktéři preventivních opatření v České republice

Vrcholným orgánem preventivních aktivit je Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, která na celostátní úrovni ovlivňuje a iniciuje tvorbu preventivní politiky. Tento vrcholný orgán „projednává pravidelné roční zprávy o plnění úkolů vyplývajících za Strategie prevence kriminality na dané období. Projednává ji spolu se Zprávou o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území ČR. Prostřednictvím relevantních přijímaných zákonů pak samozřejmě stanovuje právní rámec tvorby a realizace preventivní politiky. Podstatným nástrojem ovlivňování preventivní politiky je státní rozpočet, schvalovaný Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR, který v kapitole Všeobecná pokladní správa určuje finanční prostředky vyčleněné na Strategii prevence kriminality a specifické mezíresortní programy prevence.“⁶⁴

Dalším vrcholným orgánem je vláda ČR, která „přijímá svým usnesením Strategii prevence kriminality na příslušné období, každoročně vyhodnocuje její plnění včetně čerpání a využití finančních prostředků vyčleněných ve státním rozpočtu na prevenci a schvaluje navržené priority prevence na daný rok. V kompetenci vlády je rovněž ukládání členům vlády, aby ve svých rozpočtových kapitolách státního rozpočtu vyčlenili příslušné finanční prostředky na resortní programy prevence kriminality.“⁶⁵ Vláda České republiky má v oblasti prevence kriminality několik poradních orgánů, které se zabývají specifickými oblastmi kriminality, např. Rada vlády ČR pro koordinaci protidrogové politiky, Rada

⁶³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., *Kriminologie*, s. 195

⁶⁴ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 67

⁶⁵ Tamtéž, s. 67-68

vlády ČR pro záležitost romské komunity. Zástupci těchto orgánů jsou zastoupeni i v republikovém výboru pro prevenci kriminality.

Republikový výbor pro prevenci kriminality „podle svého statutu odpovídá za vytváření koncepcí preventivní politiky na meziresortní úrovni a za metodické vedení regionálních (vyšších územně správních) celků a místních orgánů při realizaci koncepcí a Strategie prevence kriminality. K tomu má iniciovat činnost v oblasti prevence kriminality a podporovat vznik místních komisí pro prevenci kriminality. Po ustavení vyšších územně správních celků patří k úkolům RVPPK také pomoc při vzniku preventivních orgánů na úrovni těchto vyšších územně správních celků. RVPPK koordinuje činnost příslušných ústředních orgánů státní správy v oblasti prevence kriminality a spolupracuje s nestátními neziskovými organizacemi a hromadnými sdělovacími prostředky, účastní se na zpracování a realizaci projektů prevence kriminality respektujících místní podmínky, vyhodnocuje účinnost preventivních programů a rozvíjí mezinárodní spolupráci v oblasti prevence kriminality. K významným úkolům RVPPK patří rozhodování o žádostech o dotace na projekty prevence kriminality. Výbor rovněž připravuje pro vládu ČR návrh Strategie prevence kriminality jako výchozí dokument preventivní politiky na příslušné období (zpravidla 4 roky).“⁶⁶

Jednotlivé resorty zastoupené v RVPPK mimo jiné realizují vlastní specifické programy prevence kriminality, které vyplývají z činnosti a zaměření jednotlivých resortů.

Dalším aktérem preventivních opatření ČR jsou vyšší územně samosprávné celky (kraje). Jejich úkolem převážně je koordinovat preventivní opatření a výzkum a potlačování kriminogenních faktorů v regionech. Jejich „úloha začala být zdůrazňována zhruba od roku 2005 s tím, že od roku 2006 byla krajským úřadům vytvořena možnost ucházet se o státní neinvestiční dotaci na preventivní aktivity, resp. projekty, které mají celokrajský nebo regionální charakter. Cílem je, aby na úrovni všech krajů fungovali krajské manažery a krajské komise prevence a aby také kraje měly zpracovány své vlastní koncepční dokumenty i programy rozvoje prevence podle svých specifických podmínek.“⁶⁷

Ovšem nejdůležitější postavení a odpovědnost za úspěšnou realizaci preventivních aktivit mají místní orgány obcí a měst. Hlavními aktéry preventivních opatření na místních úrovních obcí/měst jsou obecní/městská zastupitelstva, doplněna komisemi prevence kriminality, jejichž činnost řídí manažery/koordinátoři prevence kriminality. Velmi

⁶⁶ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 67-68

⁶⁷ Tamtéž, s. 69

významný podíl v systému preventivní práce v České republice mají orgány Policie ČR. Policie ČR se každodenním bojem s kriminalitou se významně podílí na generální prevenci, ale mimo tuto fundamentální úlohu Policie ČR realizuje i specifické preventivní úkoly. „Při všech okresních ředitelstvích Policie ČR byly zřízeny tzv. Preventivní informační skupiny Policie ČR. Jejich činnost je zaměřena na spolupráci s orgány veřejné správy při přípravě a realizaci preventivních opatření, na poradenskou činnost občanů, na preventivně osvětovou práci s mládeží a na přípravu a distribuci informativních materiálů z oblasti prevence kriminality. V poslední době je zvýšený důraz kladen na tzv. „community policing“, tj. prohloubenou spolupráci policie, především pořádkové policie s veřejností a orgány veřejné správy, pokud jde o komunikaci, organizaci služby, hlídkování či řešení dalších místních problémů. Zvýšená spolupráce a partnerství policie a veřejnosti při řešení problémů komunity v dané lokalitě může mít velmi pozitivní dopady do oblasti prevence i pocitů bezpečí občanů.“⁶⁸

Informace o struktuře, charakteru a druzích trestné činnosti, kterými Policie ČR disponuje, jsou klíčové pro správné vyhodnocení a realizaci možných preventivních aktivit pro konkrétní danou oblast či region.

Neopomenutelnou je také preventivní činnost městské (obecní) policie, jejíž převážně hlídková činnost má účinný byť těžko měřitelný preventivní účinek. Městské (obecní) policie jsou také velmi častými realizátory preventivních aktivit na místní úrovni.

Rovněž složky resortu Ministerstva spravedlnosti ČR patří k důležitým aktérům preventivních opatření v Česku. „Justiční orgány, Vězeňská služba ČR, která se zaměřuje především na preventivní aktivity směřující k omezení kriminální recidivy odsouzených osob, na zabezpečení podmínek pro výkon ochranného léčení v průběhu výkonu trestu odnětí svobody a v neposlední řadě na protidrogové a protialkoholní aktivity v práci s odsouzenými.“⁶⁹ Další složkou, která svými preventivními aktivitami směřuje k potlačování faktorů kriminální recidivy, je Probační a mediační služba ČR.

Mezi aktéry prevence kriminality v České republice náleží i poskytovatelé sociálních služeb, zařízení sociálních služeb „včetně sociálního poradenství (např. domy na půli cesty, nízkoprahová zařízení, terénní sociální pracovníci, sociální kurátoři a orgány sociálně-právní ochrany dětí).“⁷⁰

⁶⁸ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 69

⁶⁹ HAVRDOVÁ, cit. 68, s. 69

⁷⁰ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 70

Pilířem systému preventivních opatření v České republice je stát, jeho složky a orgány a orgány samosprávy, ovšem základem kvalitní preventivní práce je fungující občanská společnost. V této společnosti se na prevenci podílejí různá nestátní a nezisková občanská sdružení a iniciativy, církve a jejich charitativní organizace a různá sdružení občanů v různých lokalitách a regionech. Aktivity těchto nestátních organizací jsou důležité zvláště v sociální prevenci kriminality. Činnost je ovlivněna místními podmínkami, složením a zaměřením těchto organizací. Práce je limitována určitou personální nestabilitou a zvláště nedostatkem finančních zdrojů na krytí nákladů jejich preventivních aktivit. Pozitivním jevem se stává i postupné zapojování podnikatelské sféry do preventivních aktivit a to ve zvýšené míře formou sponzoringu, ale i návrhy či postupy preventivních aktivit v oblastech jejich působnosti a podnikání. Podnikatelská sféra se obvykle angažuje v prevenci situační a technické ochrany.

Přirozenou a významnou roli hrají i média. Média každodenně veřejnost informují o rizikových faktorech kriminality. Formují ve veřejnosti obavy před možností viktimizace, čímž se média stávají aktérem preventivních opatření. Tyto informace pomáhají formovat názory a přehled občanů o kriminalitě a ovlivňují způsob chování občanů.

6. Programy a projekty prevence kriminality

Základním prvkem tvorby prevence je usilování pomocí projektů a programů prevence o působení na občana v souvislosti s jeho vývojem a postavením ve společnosti. Nástrojem sociální prevence pro působení na případné subjekty jsou tedy činnosti preventivních orgánů ČR. Bez projektů a programů prevence by nebylo možné aplikovat teoretickou vědu do praktického života na různých úrovních. Je však nutné rozlišit, kdy a jaká část prevence má působit na subjekt a jak se ho má „dotýkat“ v rámci určitého druhu prevence. V první řadě je nepochybné, že programy prevence kriminality jsou základem preventivní práce a to především na místní úrovni, kde tvoří rozhodující součást preventivního systému ČR. Program prevence je jistým výhledem neboli záměrem prevence v určité regionální části a jeho přínos má zásadní význam s jasně vytyčenou tezí, co vlastně programem zamýšlíme a jaký je jeho cíl. V rámci programů prevence kriminality je nutné dosáhnout především zajišťování bezpečnosti běžných občanů, na které navazuje snížení závažných trestných činů. Tyto atributy se musí projevit především na místní úrovni a speciálním zaměřením Policie ČR na preventivní práci.

V rámci programu prevence kriminality je stěžejní dosáhnout určitého cíle, který má značnou úlohu v dané lokalitě. Nástrojem naplnění tohoto úkolu jsou pak tzv. *projekty prevence kriminality*, které program realizují. Tyto projekty zasahují do většiny oblastí prevence, tzn. sociální, situační, zvyšování právního vědomí a ochrana před trestnou činností.

Pojmem „program“ prevence kriminality označujeme činnost, která je ze své podstaty dlouhodobého charakteru a celkově se zaměřuje na jednotlivé činnosti v rámci prevence. Projekt pak znamená vlastní vyústění konkrétní činnosti preventivních orgánů a jeho funkcí, směřující k naplnění programu prevence kriminality.

6.1. Programy v rámci sociální prevence

Metodika oblasti sociální prevence obsahuje příklady, které je nutné rozdělit do několika kategorií tak, aby bylo možné snadněji rozumět vlastnímu zařazení a účelu. Proto v rámci sociální prevence rozlišujeme několik typů programů.

a) sport

Sport všeobecně působí na společnost velmi pozitivně a nabízí velkou míru atraktivity v různých formách. Jeho význam naplňuje i tato definice. „Tento druh preventivních aktivit zakládá své působení na přitažlivosti sportovních aktivit pro mladou generaci a je hojně využíván v prevenci primární, má však své nezanedbatelné místo i v sekundárních a terciárních preventivních snahách. Hraní nejrůznějších pohybových her má důležitý význam již od raných fází socializace dítěte. Zvláště dobře vedené a organizované kolektivní hry uvádějí děti a později mladistvé do důležitých sociálních interakcí. Učí je kooperaci, odpovědnosti, zdravému životnímu stylu a dodržování elementárních zásad životosprávy, podřízení se pravidlům hry a zásadám fair play, zvládnání emocí, reálnému hodnocení svých schopností, motivují je k rozvoji dovedností, zdravé soutěživosti atp.

Z hlediska prevence jsou tedy důležité takové masové (nikoliv tedy špičkové, k profesionálním výkonům zaměřené) sportovní aktivity, které pravidelně váží přebytečný volný čas mladých lidí, umožňují jim potřebnou seberealizaci a kontakt s vrstevníky, a to nejlépe pod nenápadným a chápajícím dozorem mládeži akceptovaných dospělých.⁷¹ Pokud se tedy nezaměřujeme na prevenci jako celek, ale uvádíme pouze její část působnosti, v tomto případě mladistvé, chápeme tuto metodiku jako nedílné součást předcházení kriminality. Zaměřením na sportovní aktivitu mladistvých, ale i jiných skupin, tvoříme v rámci sociální prevence velmi silný faktor, který je v metodice potřebný pro naplnění programů prevence. Při dalším členění můžeme pak sportovní činnost a její funkce rozšiřovat v rámci různých organizovaných soutěží, které dávají určitý řád sportovní aktivitě a dále ji rozšiřují a doplňují, např. podpora sportovních oddílů a jiných zájmových kroužků, kdy tyto organizace disponují finančními prostředky na materiální vybavení, údržbu či výstavbu sportovišť. Na tuto ideu navazuje i výstavba míst, která nabízejí realizaci alternativních a adrenalinových sportů. Tyto zájmové činnosti jsou velice moderní a eliminují tak případnou „nudu“ mládeže.

V rámci sportovních programů je zaměření spíše na mladistvé, ale je možné tento směr chápat jako metodu prevence pro další skupiny, na které je třeba působit. Důležitým prvkem sportovních programů je jejich zajímavost pro velkou část populace a celková obliba sportu v celé společnosti.

⁷¹ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 99

b) vzdělávání, umělecká a zájmová činnost

Každá forma vzdělávání má pozitivní vliv na prevenci kriminality. Nedostatečná vzdělanost populace má tendence způsobovat různá asociální chování, nežádoucí pro společnost. Také nedostatek motivace při hledání uplatnění v rámci pracovního procesu vede k nežádoucímu rozšíření kriminality a také k celkovému poklesu společenského uplatnění pro jednotlivce i pro celé skupiny. Opětovným základem je zaměření na mladou generaci, pro kterou je prevence kriminality vyhrazena. Proto jsou k dispozici programy zaměřené především na zvýšení vzdělanosti, jež zahrnují specifickou primární prevenci na základních školách „Snahou těchto programů je nejen zabránit vzniku pocitu školní neúspěšnosti u dítěte, ale také nepřipustit, aby dítě neabsolvovalo základní vzdělání. Při tomto úsilí jsou žákům nápomocni školní metodici prevence a výchovní poradci, školy navíc pracují se školními psychology a pedagogicko-psychologickými poradnami.“⁷² Bez této odborné pomoci by budoucí vývoj mládeže a dospělých mohl být ohrožen již v samém počátku. Proto je činnost těchto pracovníků s dostatečným vzděláním a zkušenostmi velmi potřebná.

c) informace a osvěta

„Informační programy vycházejí z ideje, že mnohé problémy lidí vyplývají z chybějící či špatné informovanosti. Proto jsou v rámci preventivních programů organizovány nejrůznější propagační a osvětové akce, které se zaměřují zejména na varování před rizikovými způsoby chování. Zvláště velká pozornost se věnuje informacím o alkoholové a nealkoholové toxikománii a zdravém životním stylu, stranou nezůstávají ani některé problémy jiných druhů rizikového chování. Nemenší význam mají informace, které orientují mladé lidi různého stáří ve správných postupech při řešení rozličných obtížných či negativních životních událostí.“⁷³ Dostatek informací je důležitý jak z pohledu prevence, tak pro následné řešení konkrétních konfliktů v oblasti kriminality. Zaměření na osvětu, tedy znalosti o důležitých faktech běžného života, je nutné především z důvodu praktického využití těchto znalostí. Preventivní působení na skupiny lidí, které neznají základní fakta o případných vlivech, je mnohem těžší než tvorba prevence pro vzdělané osoby, které znají i možnosti případného řešení. V praxi pořádané přednášky nemají potřebnou „váhu“ pro prevenci jako takovou, ale možná ukázka příkladu (diskuse

⁷² HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 100

⁷³ Tamtéž, s. 100

s toxikomanem) může být mnohem potřebnější a účinnější. Formální zaměření na mladou populaci především z hlediska jejich informovanosti, je podstatné jak z hlediska prevence kriminality, tak pro budoucí sociální vývoj občanů ČR.

d) resocializace

Preventivní systém má k dispozici i tyto formy programů: „Resocializační programy se často opírají o tzv. peer programy, tj. o postupy, které využívají pozitivních vrstevnických vazeb mezi delikventním vývojem ohroženými mladými lidmi a jejich prosociálně orientovanými vrstevníky k pozvolné změně negativních hodnot a postojů. Vychází se z myšlenky, že hodnotová orientace bývá nejnadhěji ovlivnitelná důvěryhodnými osobami, které se dovedou přiblížit mentalitě ovlivňovaného a které zároveň od něj nejsou příliš věkově vzdáleny, takže mohou sdílet určité vrstevnické prožívané normy a hodnoty. Problém těchto postupů spočívá především ve výběru a vyškolení vhodných pozitivně orientovaných mladých lidí ochotných zapojit se do této obtížné sociální práce.“⁷⁴

6.2. Programy v rámci situační prevence

V rámci programů situační prevence je třeba věnovat velkou pozornost prostředkům, které usnadňují práci a činnost státních orgánů v souvislosti s kriminalitou a její prevencí. Díky technickému vývoji společnosti existuje několik možností jak předcházet trestným činům a zabránit tak následkům, které z nich mohou vzniknout. „Jedním z nejdůležitějších prostředků aktivní situační prevence je vytváření kamerových monitorovacích systémů. Jejich princip spočívá v tom, že se v ohrožené lokalitě nainstaluje soustava kamer, která může v podstatě nepřetržitě monitorovat kriminalitou ohroženou (a v noci dobře osvětlenou) lokalitu jednoho centra. Výhodou těchto kamerových systémů je především to, že lze prostřednictvím menšího počtu pracovníků policie uhlídat větší územní celky a že v optimálním případě používání lze rychleji reagovat na kriminální situace odehrávající se v zorném poli kamer.“⁷⁵ U této metody je potřebné vlastnit dostatečné množství techniky, která by byla nápomocná právě příslušným orgánům z hlediska bezpečnosti. Při výzkumu veřejného mínění k problematice prevence kriminality v roce 2006 se zjistilo, že v případě ohrožení občanů trestnými činy je velice

⁷⁴ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 101

⁷⁵ Tamtéž, s. 101

rozsáhlá jejich rozmanitost a že se nejedná pouze o několik málo typů možného ohrožení, což znamená, že trestné činnosti se může dopouštět více potenciálních pachatelů. Kamerové systémy tedy velice výrazně pomáhají zabezpečovat místa, která by mohla být ohrožením pro případné oběti trestných činů.

Tabulka č. 1 – Obavy z vybraných druhů kriminality

	průměr na škále 1-6
Vloupání do bytu	3,92
Kapesní krádeže	3,80
Krádež auta	3,68
Vandalismus	3,56
Loupežné přepadení	3,46
Ublížení na zdraví	3,44
Podvod	3,23
Pomluva	2,96
Vražda	2,59
Teroristický útok	2,52
Organizovaný zločin	2,49
Znásilnění	2,35 (ženy :3,02)
Vydírání	2,34

zdroj: Večerka, K. a kol.: Občané o kriminalitě a prevenci, Závěrečná zpráva z výzkumu veřejného mínění, Praha IKSP, 2006, In: <http://www.ok.cz/iksp/docs/332.pdf> ze dne 29.8.2010

Z přehledu tabulky vyplývá, že kriminalita je v obecném pojetí různorodá a pokud je systematicky používána aktivní situační prevence, může postihnout většinu trestných činů, kterými se subjekty mohou cítit relativně ohroženy. Z logického přehledu pak musí tvořit výjimku např. trestný čin pomluvy, pro který je nepochybně nutný i zvukový záznam z orálního projevu potencionálního pachatele.

„Mezi moderní prostředky situační prevence patří i tzv. pulty centrální ochrany. Ty pracují na principu technického zabezpečení objektů ochrannými čidly, které signalizují do jednoho centra pohyb nepovolaných osob ve vymezeném prostoru a čase. Tímto způsobem mohou být ochráněny před majetkovou delikvencí mnohé budovy se zvýšeným nebezpečím napadení (úřady, muzea, kulturní památky, výrobní haly a sklady, obchodní centra apod., ale i obytné a s nimi související prostory, např. parkoviště, sklepní a půdní prostory apod.) před nezvanými návštěvníky.“⁷⁶ Tato preventivní činnost může být

⁷⁶ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 101

propojena i s kamerovým systémem napomáhajícím při preventivní práci příslušných orgánů nebo subjektům.

Všechny programy preventivní práce mají svojí důležitost a opodstatnění. Můžeme tvrdit, že program, na základě kterého je v příslušném regionu uváděna strategie prevence do praxe tvoří pilíř, bez kterého by vlastní systém nemohl fungovat a nenaplnila by se tak idea prevence.

6.3. Projekty prevence kriminality

Realizace činnosti, jež má svůj cíl nejen v oblasti prevence kriminality, může být základním „kamenem“ projektového úsilí a projektu vůbec. Je zřejmé, že tato činnost orgánů, které mají na starosti prevenci kriminality, musí být časově omezena. Též obsahuje svou cílovou skupinu a předpokládá příslušnou realizaci vyvolávající specifický efekt pro konkrétní skupiny, jednotlivce nebo situaci. „Jádrem projektů prevence je práce s konkrétní cílovou skupinou a na její úspěšnosti záleží úspěšná realizace celého projektu. Aby projekt co nejlépe a co nejefektivněji (a jako nejlepší/optimální/ alternativa) splňoval požadavky cílové skupiny a uspokojoval její potřeby, je dobré během předprojektové analýzy využít nejen nejrůznější analytické podklady, ale oslovit i samotnou cílovou skupinu.“⁷⁷

Pro úspěšnou realizaci projektu je nutný samotný plán realizace a konkretizovat jednotlivé fáze tak, aby bylo zřejmé co je cílem projektu a jakým způsobem lze tohoto vymezení dosáhnout. Proto je k dispozici tzv. plán projektu a další činnosti, který obsahuje následující skupiny náležitostí:

- „1) **Přizvání k přípravě projektu v jeho přípravné fázi** – zajistí vyšší motivaci při realizaci projektu.
- 2) **Mediace v cílové skupině** – informace a propagace projektu, získání účastníků, volba optimální formy komunikace.
- 3) **Zveřejnění výsledků projektu** – získání zájmu a i zájemců o další pokračování aktivit projektu.
- 4) **Účast v předběžném, průběžném, na následném vyhodnocení projektu** – zajištění transparentnosti projektu, možnost zpětné vazby – využití podmínek a komentářů.

⁷⁷ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 122

- 5) **Realizace** zásady „S Vámi pro Vás“ v praxi.
- 6) **Dosažení časných výsledků** již na počátku realizace projektu (zlepšuje motivaci cílové skupiny, ale i samotného projektového týmu).⁷⁸

Jednotlivé body napomáhají uvedení projektu „v život“ a jeho následné faktické realizaci, která naplňuje poslání vlastní prevence kriminality. Při posuzování vlastního projektu nesmíme opomenout, jaké charakteristiky projekt obsahuje, jeho ekonomické zabezpečení a konečné hodnocení. Všechny tyto faktory ovlivňují samotný úspěch projektu.

„Každý projekt tedy musí obsahovat:

1. hlavní cíl, k němuž má projekt směřovat,
2. stanovení vedlejších cílů,
3. stanovení cílové skupiny,
4. určení realizátora projektu (subjekt preventivního působení),
5. výběr prostředků a metod k dosažení cíle,
6. popis projektu (popis činností, metody a techniky),
7. zpracování plánu (postupné kroky při řešení problému, úkoly a odpovědnost jednotlivých institucí) včetně časového harmonogramu realizace projektu,
8. materiální a personální zabezpečení projektu,
9. finanční rozpočet a ekonomické zdroje,
10. stanovení kritérií a způsobu hodnocení projektu a způsobu kontroly.

Při vytváření dílčích projektů je třeba specifikovat, jedná-li se o preventivní aktivitu na primární, sekundární či terciární úrovni:

- **primární prevence** – je určena pro všechny občany (osvěta, informace, volnočasové aktivity pro širokou veřejnost)
- **sekundární prevence** – je zaměřena na rizikové skupiny osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti, na sociálně patologické jevy (např. drogové a alkoholové závislosti, záškoláctví, šikana, vandalismus, rasové konflikty), na příčiny kriminogenních situací (dlouhodobá

⁷⁸ HAVRDOVÁ, E. (ed.), *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže*, s. 122

nezaměstnanost, sociální chudoba apod.) a na extrémně nepříznivé životní prostředí (gheta, holobyty, zdevastovaná vybydlená sídliště apod.)

- **terciární prevence** - je zacílena na kriminálně narušené jedince a rizikové prostředí⁷⁹

Realizované projekty v roce 2010 v Karlovarském kraji znázorňuje níže uvedená tabulka:

Tabulka č. 2 – Realizované projekty a výše dotace v Karlovarském kraji v roce 2010

Město		Výše dotace v Kč
Aš	Rozšíření MKDS – vidíme víc	300.000,-
Cheb	Case management – případová konference	18.000,-
Cheb	Zážitkový výlet do Kraslic	28.000,-
Cheb	Hry bez hranic	24.000,-
Cheb	Rozšíření městského kamerového systému	700.000,-
Jáchymov	Multifunkční veřejné sportoviště u Základní školy	800.000,-
Karlovy Vary	Klub osamělých seniorů	68.000,-
Kynšperk nad Ohří	Bikrosová dráha v Areálu zdraví Kynšperk nad Ohří	292.000,-
Celkem		2.230.000,-

zdroj: MV ČR, 2010 a údaje z vlastní praxe-zaměstnání

zdroj: <http://www.mvcr.cz/dotace-a-granty.aspx?q=Y3BpPTI%3D> ze dne 6.9.2010

Pozn. vlastní zpracování autorky

Z tabulky lze snadno vysledovat, že preventivní činnost v Karlovarském kraji má velký rozsah a dotýká se různých aktivit, které jsou k dispozici v rámci různých typů prevence. Není sice možné posuzovat dotace v jednotlivých krajích pouze v jedné periodické části, tedy v roce 2010, kdy se teoreticky může stát, že určitá regionální jednotka má naléhavější potřebu investice než jiný kraj. Přesto si můžeme pokládat otázku, zda princip spravedlnosti rozdělování dotací funguje v České republice na dostatečné a kvalitní úrovni. Pro ucelenou představu můžeme vyhodnotit ostatní dotační zdroje následovně:

⁷⁹ DOČKAL, M., DOSTÁLOVÁ, I., *Typy projektů prevence kriminality*, s. 6-7

Tabulka č. 3 – Dotace v jednotlivých krajích v roce 2010

název kraje	dotace v Kč
Zlínský kraj	3.841.000,-
Ústecký kraj	2.915.000,-
Liberecký kraj	1.186.000,-
Středočeský kraj	2.666.000,-
Moravskoslezský kraj	2.686.000,-
Jihomoravský kraj	4.151.000,-
Plzeňský kraj	1.084.000,-
Jihočeský kraj	1.270.000,-
Olomoucký kraj	873.000,-
Královehradecký kraj	475.000,-
Pardubický kraj	234.000,-
Vysočina	270.000,-

zdroj: MV ČR, 2010

zdroj: <http://www.mvcr.cz/clanek/programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d> ze dne 6.9.2010

Pozn. vlastní zpracování autorky

Při jednoduchém pohledu je patrné, jaké částky jsou v roce 2010 přerozděleny do jednotlivých krajů.

Rozlišením prevence kriminality můžeme rozumět, pro potřeby této práce, její základní dělení v oblastech působnosti projektů u příslušných orgánů. Pokud pro praktickou názornost vyčleníme jednu část ČR, můžeme pak snadněji chápat podstatu prevence v oblasti situační nebo sociální. Každá část naší republiky má své priority, které jsou důležité pro konkrétní místo a situaci. Pokud tedy chceme objasnit působnost projektů, musíme se tzv. opírat o tyto body:

a) situační prevence

- „komplexní osvětová, informační a poradenská činnost ve školských zařízeních a ostatních zařízeních, zaměřená především na základní školy a seniory
- komplexní osvěta a poradenská činnost se zaměřením na situační prevenci kriminality páchané na seniorech, zdravotně a tělesně postižených občanech
- dopravní výchova
- opatření proti krádežím vloupáním do bytů, různých objektů
- pravidelná kontrola veřejných osvětlení
- budování městského kamerového systému.“⁸⁰

⁸⁰ SBORNÍK I. KONFERENCE, *Primární prevence sociálně patologických jevů v hlavním městě Praze*, s. 16

V působnosti situační prevence se mohou lišit jednotlivé regiony co do významu jejich činnosti, popř. zaměření na určitá specifika pro samotné regiony typická. Přes tyto možné diference panují mezi jednotlivými kraji určité shody.

b) sociální prevence

- „specifické osvětové programy zaměřené na zvyšování právního vědomí dětí i dospělých, aby věděli, co je trestný čin, co je přestupek, jaké lze očekávat sankce, vyjasnění hranic dovoleného a nedovoleného chování
- poradenství rodinné – zajišťuje síť poraden pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy
- podpora aktivit dětí a mládeže v oblasti volného času – zaměřeno na rizikovou mládež
- poradenství pedagogicko – psychologické zajišťuje síť pedagogicko – psychologických poraden.“⁸¹

Je zřejmé, že kapitola programů a projektů prevence kriminality je velmi složité a obsáhlé téma, které je nutné nejdříve představit v teoretických rovinách, bez nichž by nebylo možno správně chápat celou problematiku. Je možné říci, že ČR vyvíjí v tomto oboru kvalitní činnost, která by mohla být efektivnější díky výhodnějšímu finančnímu zázemí. Pouze dostatečná dotační politika našeho státu může zajistit plynulý chod prevence, která je neopomenutelnou součástí každého vyspělého demokratického státu.

⁸¹SBORNÍK I. KONFERENCE, *Primární prevence sociálně patologických jevů v hlavním městě Praze*, s. 16

7. Prevence kriminality v Karlovarském kraji

Prevenci kriminality je možno sledovat z více úhlů pohledu. Česká republika procházela složitým vývojem jak z pohledu historického tak sociálního. Z geografického pohledu je naše republika rozdělena na části se specifickou strukturou obyvatelstva, historií a vývojem. Tato fakta se odráží ve všedním životě obyvatel jednotlivých krajů a projevuje se v návaznosti především na vzdělání, kulturu, nezaměstnanost, kriminalitu atd. Karlovarský kraj jsem zvolila s ohledem na mé trvalé bydliště a profesní působení. Jako osoba žijící v tomto regionu chci nejen popsat, jak je v současnosti prevence kriminality realizována státními a samosprávnými institucemi, ale chtěla bych nabídnout i vlastní možné řešení. Tato snaha je podložena provedeným průzkumem mezi obyvateli Karlovarského kraje, který je obsahem praktické části diplomové práce.

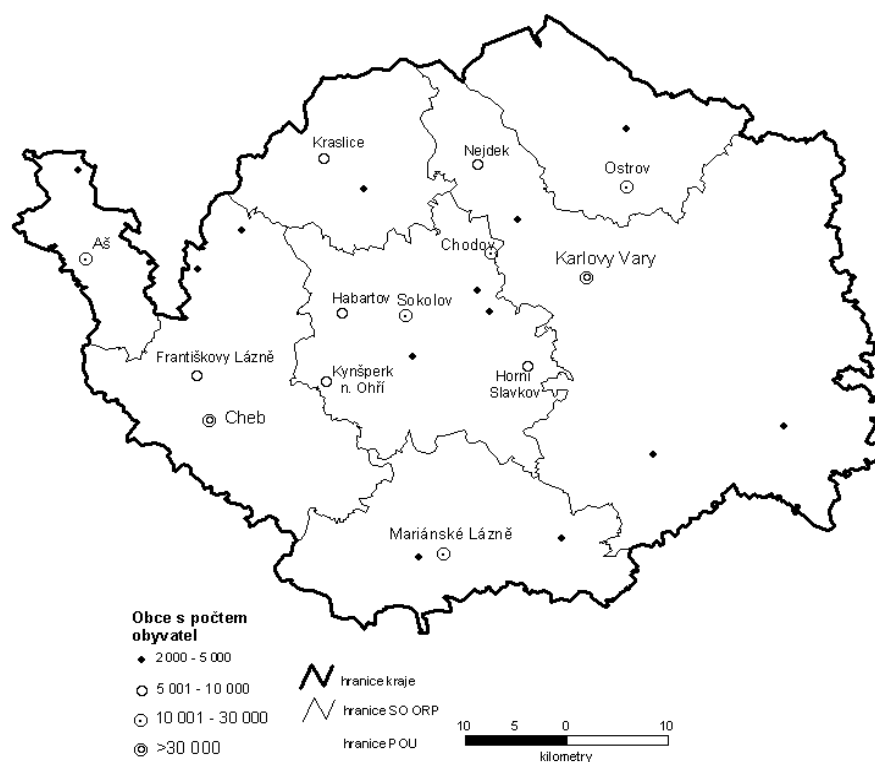
7.1. Koncepce prevence kriminality Karlovarského kraje na léta 2009-2011

Prevence kriminality v Karlovarském kraji je zmapování základním dokumentem, který je nazván *Koncepce prevence kriminality Karlovarského kraje na léta 2009-2011* a sepsaný již v roce 2008. Jmenovaný dokument obsahuje zásadní skutečnosti důležité pro prevenci v kraji. V první řadě se dokument dotýká obecných náležitostí, které jmenují rozdělení samotné prevence do jednotlivých kapitol. Toto základní členění je důležité pro další rozlišení preventivních aktivit dotčených oblastí. Dokument má právní základ v usnesení vlády ČR č. 1150 ze dne 15.10.2007, kterým byl schválen preventivní dokument na republikové úrovni pod názvem *Strategie prevence kriminality na léta 2008-2011*. Obsah vlastní koncepce je zaměřen na předcházení kriminogenním faktorům a možným nežádoucím jevům souvisejících s kriminalitou. V neposlední řadě je zde obsažena i pomoc obětem trestných činů.

Při zaměření na Karlovarský kraj můžeme prevenci posuzovat bez celorepublikového nadhledu a máme možnost soustředit se pouze na vybranou regionální část. Ve sledované oblasti je pak několik centrálních sídel, kde je nutné prevenci prosazovat ve větší míře a kde je potřebné zásadní působení proti kriminalitě. Mezi tyto obce patří Karlovy Vary, Sokolov, Cheb, Mariánské lázně, Ostrov, Kraslice a Aš. Tato

města mají díky historickému vývoji vyšší počty obyvatel (jedná se o obce s rozšířenou působností) a je tedy spíše pravděpodobné, že kriminalita je zde vyšší, než v obcích nižšího typu.

Graf č. 1 – Geografická mapa Karlovarského kraje

zdroj: ČSÚ, 2010

zdroj: [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/F50030E529/\\$File/41101110m21.jpg](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/F50030E529/$File/41101110m21.jpg) ze dne 10.6.2010

Pokud vezmeme v úvahu vývoj 20. století má posuzovaná lokalita velmi těžkou „pozici“. Několik historických událostí se natolik zapsalo do dějin Karlovarského kraje, že jen těžko se bude hledat „cesta“, jak region oživit a přimět obyvatele, aby byli více patrioty svého domova a měli k němu kladnější vztah, bez kterého není možné správně fungovat ve všech oblastech lidské činnosti. Po roce 1945 se vliv dostěhování vysídleného pohraničí projevil i v tomto kraji a byl zaznamenán i průmyslový růst. Proto byla osídlena většinou velká centra nabízející pracovní příležitosti. Historický vývoj můžeme posoudit takto: „Vývoj území Karlovarského kraje byl po staletí ovlivněn jeho polohou na rozhraní

slovanského a germánského osídlení. Tento stav zůstal zachován až do konce 2. světové války. V období 1. republiky mezi 1. a 2. světovou válkou se podíl českého obyvatelstva v podstatě nezvýšil a hospodářský rozvoj pokračoval kontinuálně tak, jak byl založen již v 19. století, v době existence rakousko-uherského státu.

Hospodářský rozvoj regionu v 19. a 20. století byl založen na využití místních surovin a zdrojů – kaolinu, hnědého uhlí a přírodních léčivých zdrojů. Rozvíjel se průmysl sklářský, keramický, strojírenský, textilní i další výroby, jako např. výroba hudebních nástrojů. K rozvoji kraje významně přispělo lázeňství, které má v Karlových Varech již více než šestisetletou tradici, a později se rozvíjelo i ve Františkových a Mariánských Lázních, v Jáchymově a na dalších místech.

Konec 2. světové války znamenal rozhodující přelom v rozvoji kraje. Bylo odsunuto kolem 80 % obyvatelstva německého původu, konfiskován jejich majetek a zahájeno doosídlování obyvateli z českého vnitrozemí i obyvateli českého původu z jiných států. Do současné doby však nedosáhl počet obyvatel úrovně před 2. světovou válkou.

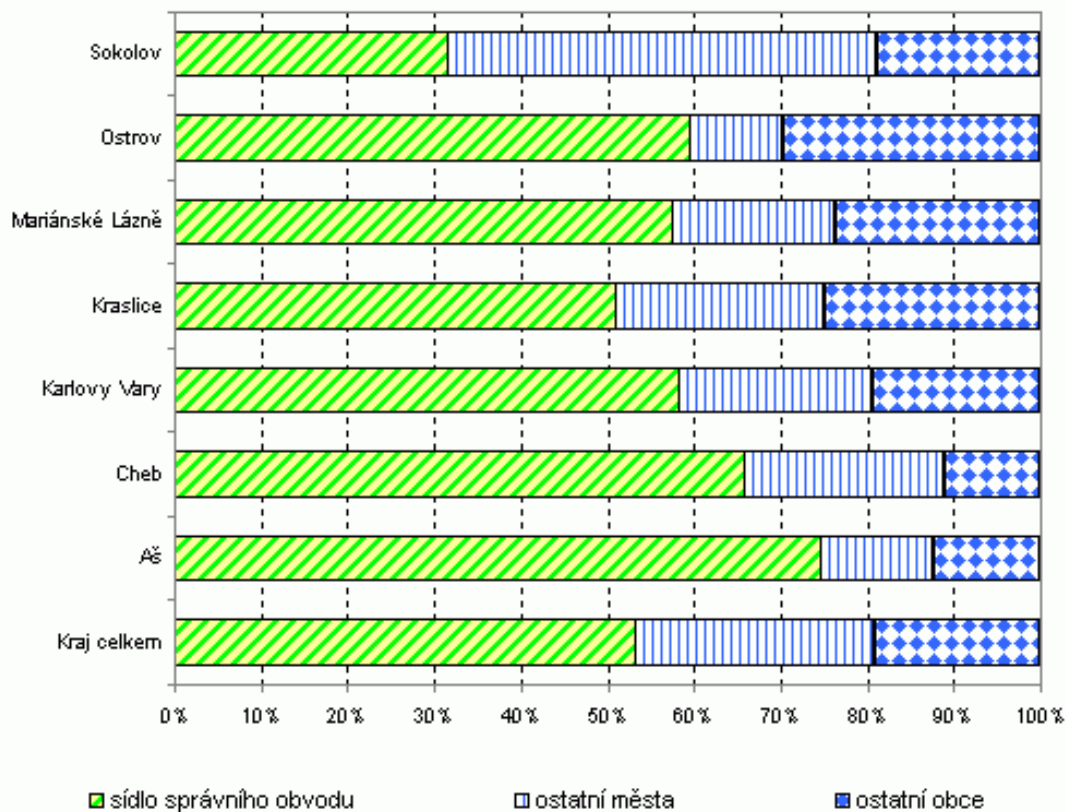
Převzetím moci ve státě Komunistickou stranou Československa roku 1948 nastala zcela nová situace s neblahými důsledky pro hospodářství, sídelní strukturu, životní prostředí a životní podmínky obyvatel. Jednoznačná přednost byla dávana těžbě nerostných surovin, energetice, strojírenství a zemědělské velkovýrobě. V 60. letech byl obnoven i textilní průmysl, výroba skla, porcelánu a hudebních nástrojů a postupně i lázeňství a cestovní ruch. Velkovýrobní způsob v průmyslu, zemědělství, těžbě a energetice vedl k postupnému zhoršování životního prostředí a krajiny. Přejít od hlubinné těžby uhlí a kaolinu na těžbu povrchovou, vedl k devastaci rozsáhlých území zejména v okresech Sokolov a částečně Karlovy Vary.

V období od roku 1989 dochází postupně ke změně vlastnických vztahů v hospodářské sféře, k přechodu od centrálně plánovaného hospodářství k hospodářství tržnímu. Změny politického a hospodářského systému vedly k zásadním změnám v průmyslu, zemědělství i v sociální sféře. Rozpad velkovýrobních struktur v průmyslu i zemědělství a jejich vystavení vnějším konkurenčním tlakům, vedl na jedné straně ke značným problémům v oblasti trhu práce a k postupně narůstajícímu problému nezaměstnanosti, na druhé straně ke zdatnému zlepšování životního prostředí.⁸² Zásadní

⁸² KONCEPCE PREVENCE KRIMINALITY KARLOVARSKÉHO KRAJE na léta 2009-2011, vyd. 2008, str. 28-29, [29-8-2010], dostupné na: < http://www.kr-karlovarsky.cz/NR/rdonlyres/20F25BE1-991B-42F8-822D-776979D1EBBB/0/soc_koncepcePK20092011.doc >

vliv pro pozdější vývoj mělo především dosídlení předmětné oblasti a skladba obyvatel žijících ve městech či obcích.

Graf 2 Struktura obyvatelstva podle typu osídlení k 31. 12. 2003

zdroj: ČSÚ, 2010

zdroj: [http://www.kvary.cz/so.cz/xk/edicniplan.nsf/t/AC00378CD7/\\$File/graf2.gif](http://www.kvary.cz/so.cz/xk/edicniplan.nsf/t/AC00378CD7/$File/graf2.gif) ze dne 10.6.2010

Graf č. 2 zobrazuje strukturu obyvatel jednotlivých obcí Karlovarského kraje, kde je patrný rozdíl v mezi hlavními centry celého obvodu a mezi jiným typem osídlení, tedy mezi bydlením ve městech a dalšími menšími obcemi předmětného regionu. Určitou výjimku tvoří Sokolov, kde v sídle správním obvodu žije zhruba 30 % obyvatel a ostatní subjekty žijí v ostatních městech a obcích.

V okamžiku posuzování samotné kriminality, je nezbytné zajistit její základní dělení v souvislosti s Karlovarským krajem a jeho jednotlivými částmi. To znamená, jaký typ kriminality se v tomto regionu objevuje, jak jej lze evidovat a jaké osoby mohou být potenciálními pachateli, popř. oběťmi trestných činů a přestupků.

Tabulka č. 4. Skladba kriminality v Karlovarském kraji – porovnání s ČR - rok 2007

(ZÁKLAD, TJ. 100% = CELKOVÁ KRIMINALITA)

	ČR – POČET	ČR - %	KRAJ – POČET	KRAJ - %	ODCHYLKA (%) KRAJ - ČR
CELKOVÁ TČ	357461	100	10583	100	
Z TOHO:					
MAJETKOVÁ	228266	63,9	5756	54,4	- 9,5
NÁSILNÁ + MRAVNOSTNÍ	21240	5,9	846	8,0	+ 2,1
OSTATNÍ KRIMINALITA	18795	5,3	655	6,2	+ 0,9
ZBÝVAJÍCÍ KRIMINALITA	51061	14,3	2148	20,3	+ 6
HOSPODÁŘSKÁ KRIMINALITA	37981	10,6	1177	11,1	+ 0,5

zdroj: KONCEPCE PREVENCE KRIMINALITY KARLOVARSKÉHO KRAJE na léta 2009-2011, 2010
zdroj: http://www.kr-karlovarsky.cz/kraj_cz/cinnosti/socialni/seznam/prevence.htm ze dne 29.8.2010

Tabulka představuje skladbu kriminality v Karlovarském kraji v porovnání s Českou republikou. Zřejmá obsáhlost majetkové trestné činnosti projevující se v posuzovaném regionu, převyšuje ostatní části České republiky a tvoří 54,4 % celkové trestné činnosti v Karlovarském kraji. Omezené možnosti prevence kriminality se projevují na velkém počtu trestných činů, páchaných v Karlovarském kraji.

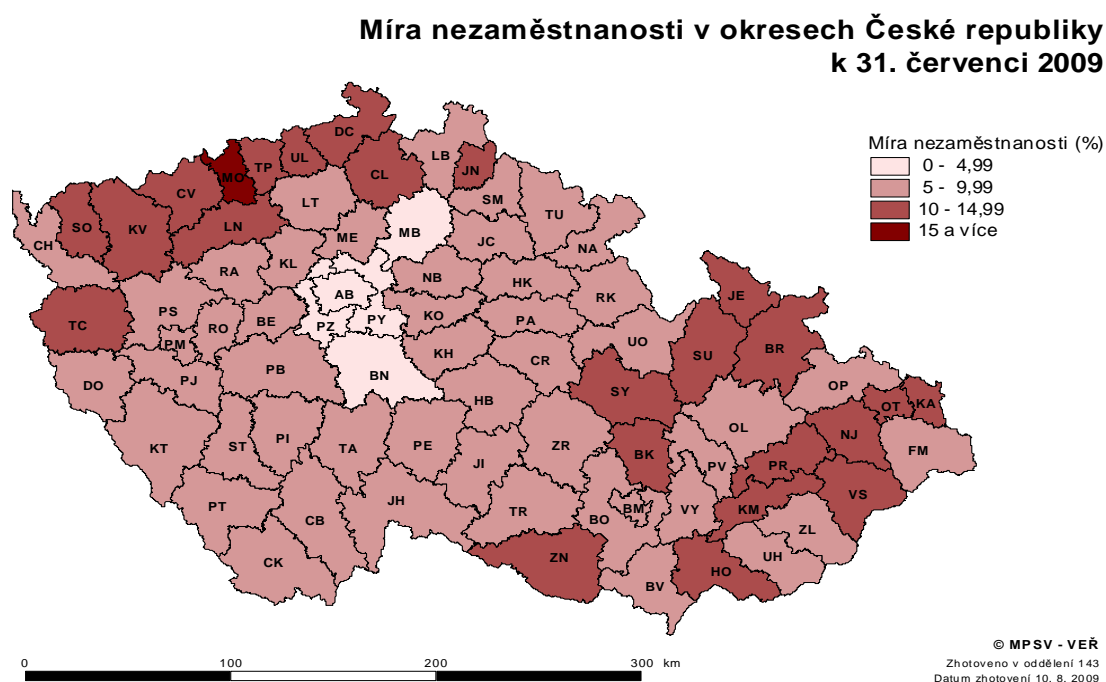
Majetková trestná činnost má více zdrojů a příčin. Můžeme říci, že souvisí s ekonomikou, kterou v tomto směru představuje nezaměstnanost. Nezaměstnanost je možno charakterizovat několika způsoby, avšak z odborného pohledu nezaměstnanost rozlišujeme takto:

„Frikční nezaměstnanost – vždy se naleznou lidé, kteří mění zaměstnání a jsou dočasně registrováni jako nezaměstnaní. Jejich počty se dají snížit lepší informovaností (propojením údajů o volných místech a nezaměstnaných osobách) a vzděláváním.

Strukturální nezaměstnanost – tento pojem označuje osoby, jejichž dovednosti a místo pobytu neodpovídají pracovním příležitostem - obvykle proto, že mají kvalifikaci pro odvětví, která upadají pod konkurenčním tlakem moderní techniky či dovozů. Strukturální nezaměstnanost se dá snižovat rekvalifikací a zvýšením mobility pracovní síly.

Sezónní nezaměstnanost – zemědělství, stavebnictví a turistické služby jsou obzvláště silně vystaveny sezónním výkyvům.⁸³ Tato definice zcela postačuje pro rozlišení zmiňovaného jevu, kdy tuto ekonomickou problematiku chápeme především v souvislosti s tématem prevence kriminality. Má se za prokázané, že tam, kde je nezaměstnanost vyšší, se vyskytují jevy, které mají kriminální „podtext“ a jsou nebezpečné pro většinovou společnost. Proto i preventivní činnost může být zaměřena na skupinu nezaměstnaných, jež nastiňuje potřebnost hledání pracovních příležitostí a zaměstnaneckého uplatnění na trhu práce.

Graf. č. 3 – Nezaměstnanost v České republice v roce 2009

zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2010
zdroj: <http://www.mpsv.cz/cs/7500> ze dne 5.9.2010

Graf zobrazuje, jak se projevuje nezaměstnanost v jednotlivých oblastech ČR. Posuzujeme-li Karlovarský kraj je zřejmé, že zde nezaměstnanost přesahuje výrazných 10% a to ve všech centrálních oblastech kraje.

⁸³ DĚDEK, O., Měnové kurzy, Peněžní a finanční trhy, In *In: Průvodce ekonomickými ukazateli*, s. 78

Dalším faktorem, na který je třeba upozornit v rámci kriminality Karlovarského kraje, je zvýšený výskyt cizinců, kteří jsou významným kriminogenním faktorem zkoumané oblasti. Je nutné posuzovat jednotlivé trestné činy v rámci samostatné komunity, její typizovaný vliv a další faktory s ním spojené. „Karlovarský kraj má v rámci republiky nejpočetnější vietnamskou komunitu hlavně na Chebsku; Karlovarský kraj je druhým s nejvyšším podílem žen mezi bydlícími cizinci (38,5 %); nejvyšší je také 71 % zastoupení cizinců pracujících na živnostenský list; pozoruhodných je 65 % cizinců s trvalým pobytem; třetí v republice je podílem cizinců z Ruska (10 %); nejvyšší je podíl dětí do 14 let (17 %), a naopak nízkým podílem cizinců ze zemí EU (12,8 %). V oblasti kriminality je trendem výrazný posun od násilné trestné činnosti do oblasti hospodářské trestné činnosti.

Sféry zájmu ruskojazyčných struktur jsou zejména: vydírání, vymáhání poplatků od podnikatelů, prostitutek, krádeže aut a vývoz do bývalých zemí SSSR, pašování i distribuce drog, legalizace výnosů z trestné činnosti, sňatky za účelem získání občanství, ale i vraždy. Italské struktury se specializují vesměs na podvody a nelegální obchodování se starožitnostmi a uměleckými památkami. Arabské struktury se soustředí převážně na pašování a distribuci drog, organizování nelegální migrace, nelegální obchodování se zbraněmi, padělatelství a pozměňování domácí i zahraniční měny, podvody. U Balkánců převažuje obchodování se ženami a organizování prostituce, krádeže aut a vývoz na Balkán, drogy, zbraně, padělání, organizování nelegální migrace, organizované kapesní krádeže, podvody aj. Asiáté vykazují hlavně organizování nelegální migrace, pašování a distribuce spotřebního zboží původem z Číny, distribuci i výrobu drog, sweatshopy (dozorované dílny a otrocká práce dělníků), sňatky za účelem získání občanství, prodej alkoholu dětem, vydírání, únosy, vraždy, padělání registrovaných a ochranných známek a jiné.⁸⁴ Tato problematika je opět velmi obsáhlá a pro potřeby mé práce postačí tvrzení, že se již po několik let projevuje vliv cizinců na kriminalitu v Karlovarském kraji a tento fakt je třeba uvádět pro objektivní posouzení stejně jako např. nezaměstnanost v jednotlivých regionech.

⁸⁴ KONCEPCE PREVENCE KRIMINALITY KARLOVARSKÉHO KRAJE na léta 2009-2011, vyd. 2008, [29-8-2010], dostupné na: < http://www.kr-karlovarsky.cz/NR/rdonlyres/20F25BE1-991B-42F8-822D-776979D1EBBB/0/soc_koncepcePK20092011.doc>

Tabulka č. 5 - Počet cizinců s povoleným pobytem na území ČR

	k 31. 5. 2008								
	Celkem	z toho		TUC	z toho		DUC	z toho	
		muži	ženy		muži	ženy		muži	ženy
celkem ČR	410 094	247 876	162 218	165	87	78	244	160 714	84
				165	162	003	929		215
Cheb	8 193	4 523	3 670	5	2	2	2	1 715	1 174
				304	808	496	889		
Karlovy Vary	9 550	5 290	4 260	5	2	2	4	2 315	1 692
				543	975	568	007		
Sokolov	2 287	1 451	836	1	679	588	1	772	248
				267			020		
celkem Karlovarský kraj	20 030	11 264	8 766	12	6	5	7	4 802	3 114
				114	462	652	916		
TUC - cizinec s trvalým pobytem									
DUC - cizinec s dlouhodobým pobytem, od 1.1.2000 i cizinec s pobytem na vízum nad 90 dní									

zdroj: KONCEPCE PREVENCE KRIMINALITY KARLOVARSKÉHO KRAJE na léta 2009-2011, 2010
zdroj: http://www.kr-karlovarsky.cz/kraj_cz/cinnosti/socialni/seznam/prevence.htm ze dne 29.8.2010

V tabulce č. 5 jsou zaznamenány počty cizinců, kteří mají bydliště nebo povolení k pobytu v Karlovarském kraji. Je zřejmé, že s ostatními regiony v České republice je v této části mnoho cizinců a jejich případná preventivní činnost zasahuje do příslušných statistik.

V rámci preventivní činnosti je třeba učinit takové „kroky“, jež odpovídají důslednému prosazování určitého zažitého chování tak, aby se majoritní společnost cítila bezpečně a nebyla žádnou skupinou nebo jevem nijak ohrožována. Preventivní práce je složitou záležitostí vyžadující podporu státu na takové úrovni, aby plnila svou funkci a zejména byl zachován princip ochrany společnosti.

Stát jako celek využívá nástrojů, které napomáhají realizaci prevence kriminality. Stejně tak krajské oblasti musí působit na poli prevence a je nezbytné, aby bylo k dispozici více subjektů zabývajících se touto problematikou, neboť jejich činnost je pro plnění tohoto úkolu nezbytná. Pokud tedy popisujeme prevenci kriminality se zaměřením na Karlovarský kraj, vycházíme z obecného hlediska a ze skutečností: „Na Krajském úřadě Karlovarského kraje je zřízena pozice **manažera prevence kriminality kraje**, který zpracovává koncepci prevence kriminality kraje, spolupracuje s odborem prevence

kriminality Ministerstva vnitra ČR, s manažery prevence kriminality jednotlivých měst, občanskými sdruženími a protidrogovými koordinátory jednotlivých měst při vytváření programu prevence kriminality Karlovarského kraje, zpracovává zprávu o situaci v oblasti kriminality a vnitřní bezpečnosti na území Karlovarského kraje a vykonává ostatní činnosti související s prevencí kriminality kraje.⁸⁵

Dále do této kategorie spadá pozice krajského protidrogového koordinátora, jehož hlavní náplní je koordinace aktivit související s realizací protidrogové politiky v rámci Karlovarského kraje.

„Koordinací aktivit v oblasti primární prevence se zabývá na odboru školství, mládeže a tělovýchovy **krajský školský koordinátor prevence** ve spolupráci s metodiky prevence v pedagogicko - psychologických poradnách a školními metodiky prevence. Krajský školský koordinátor prevence vytváří podmínky pro realizaci Minimálních preventivních programů ve školách v regionu. Dále zabezpečuje funkční systém vzdělávání pedagogů a dalších pracovníků působících ve školství na úrovni kraje, zaměřuje se na zvyšování pozice odborné způsobilosti pro činnost v oblasti prevence (s odkazem na Metodický pokyn MŠMT 20 006/2007-51). Od roku 2002 působí na krajském úřadu **krajský koordinátor pro romské záležitosti, který se dále zabývá otázkou národnostních menšin a integrací cizinců.**“⁸⁶

Všechny tyto funkce a pracovní pozice jsou nedílnou součástí prevence, pracovníci jsou odborníky v daných oblastech, znají problematiku a specifika kraje. Akceptují rozličné vlivy a aplikují své poznatky z nich do praxe tak, že preventivní činnost směřují do oblastí, jež jsou v Karlovarském kraji považovány za nejvíce rizikovými jevy ohrožené. Dále se orgány Karlovarského kraje rozdělují dle působnosti a zařazení. Na poli protidrogové prevence působí Krajská protidrogová komise, která je charakterizována následovně: „Krajská protidrogová komise, která je poradním orgánem Rady Karlovarského kraje v oblasti praktického uplatňování protidrogové politiky kraje. Komise má v kompetenci vyjadřovat se k projektům předkládaným nestátními neziskovými organizacemi a k navrhované výši finančních prostředků na projekty v oblasti protidrogových aktivit

⁸⁵ KONCEPCE PREVENCE KRIMINALITY KARLOVARSKÉHO KRAJE na léta 2009-2011, vyd. 2008, [30-8-2010], dostupné na: < http://www.kr-karlovarsky.cz/NR/rdonlyres/20F25BE1-991B-42F8-822D-776979D1EBBB/0/soc_koncepcePK20092011.doc>

⁸⁶ KONCEPCE PREVENCE KRIMINALITY KARLOVARSKÉHO KRAJE na léta 2009-2011, vyd. 2008, [30-8-2010], dostupné na: < http://www.kr-karlovarsky.cz/NR/rdonlyres/20F25BE1-991B-42F8-822D-776979D1EBBB/0/soc_koncepcePK20092011.doc>

v rámci dotačních řízení. Členy této komise tvoří zástupci Policie ČR, okresního soudu, věznice, krajské hygienické stanice a odborníci z oblasti psychologie a psychiatrie, přičemž tajemníka komise vykonává krajský protidrogový koordinátor.⁸⁷

Není potřebné v této práci detailně rozebírat způsob výkonu preventivní činnosti v rámci obcí a funkcí, které obecní úřady zastupují a zastávají. Je logické, že při realizaci prevence kriminality bude mít daleko lepší výchozí pozici orgán, jež je celkově, ale i částečně blíže celé problematice. Proto se můžeme v rámci místní působnosti obecních úřadů setkat např. s romským poradcem, sociálním kurátorem a dalšími. Do působnosti obcí také spadají sociální úřady, věznice, psychologické poradny a dětské domovy. Všechny tyto instituce napomáhají prevenci jako takové, naplňují její podstatu a jsou potřebné nejen v Karlovarském kraji.

Dalším článkem, který má své místo a opodstatnění a působí na poli prevence kriminality v rámci Karlovarského kraje, je Probační a mediační služba ČR. „Probační a mediační služba ČR vznikla schválením zákona č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, jako součást systému trestní justice v ČR.

Probační a mediační služba ČR usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. PMS se spolupodílí na nápravě pachatelů, které se snaží motivovat k převzetí odpovědnosti za svá jednání a také za řešení způsobených škod. PMS ČR nabízí obětem trestné činnosti (poškozeným) informace a prostor k tomu, aby se mohly aktivně zapojit do trestního řízení a získat rychlou morální satisfakci a přijatelné odškodnění.

- *Mediace a činnosti směřující k urovnání konfliktního stavu.*
- *Probace – příprava, organizace a výkon dohledů v rámci alternativ k potrestání a alternativních trestů.*
- *Příprava, organizace, výkon a kontrola trestu obecně prospěšných prací.*
- *Příprava, organizace a výkon opatření v rámci zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.*⁸⁸

⁸⁷ KONCEPCE PREVENCE KRIMINALITY KARLOVARSKÉHO KRAJE na léta 2009-2011, vyd. 2008, [31-8-2010], dostupné na: < http://www.kr-karlovarsky.cz/NR/rdonlyres/20F25BE1-991B-42F8-822D-776979D1EBBB/0/soc_koncepcePK20092011.doc>

Činnost Probační a mediační služby ČR v Karlovarském kraji představuje: „Činnost PMS se v rámci Karlovarského kraje soustřeďuje na práci jak s pachateli trestných činů, tak i s oběťmi delikventního chování, a to jak v přípravném, tak i ve vykonávacím trestním řízení. I nadále zde ovšem chybí nástroje pro práci s oběťmi trestných činů tj. odborníci, kteří s touto skupinou klientů cíleně pracují. PMS v Karlovarském kraji se potýká také s problémy souvisejícími s nedostatkem odborníků v psychologické a psychiatrické oblasti, kde chybí dostatečné množství specialistů pro psychosociální výcvik a poradenství a pro práci s lidmi závislými na alkoholu.“⁸⁹

Je možné dále rozebírat další aktivity orgánů preventivní činnosti Karlovarského kraje. Pro mou práci je jistě podstatnější vlastní pojednání o prevenci kriminality v daném regionu a především hledání nedostatků, případně navrhnout zlepšování současného stavu. Institucí a subjektů, které se zabývají prevencí kriminality, je velké množství a jejich podrobnější zpracování do této kapitoly, by způsobilo částečný odklon od tématu.

7.2. Vlastní zaměření na prevenci kriminality v Karlovarském kraji

Pro komplexní představu není možné pracovat pouze v teoretické rovině, ale je zapotřebí pohybovat se na odborné úrovni i v praktických otázkách zadaného tématu. Jako zdroj informací pro vytvoření díla sice postačí kvalitní literatura, ze které můžeme čerpat, ale aby bylo možné uvažovat v rovině **de lege ferenda** musíme vycházet z materie, kterou je třeba zpracovat a vyhodnotit převážně samostatně.

Pokud chci popisovat prevenci jako takovou, je nutné vymezit jeden její článek nebo část, jež máme v úmyslu zkoumat. Článkem je myšlen Karlovarský kraj. V rámci systematické práce jsem provedla průzkum, ze kterého vyplynuly určité závěry a následně vyvozeny důsledky. Tyto mi budou nápomocny nejen při práci samotné, ale mohou být vodítkem i pro možná řešení tak složité otázky jakou je prevence kriminality v Karlovarském kraji. Celá koncepce byla vytvořena tak, aby otázky dotazníkového typu

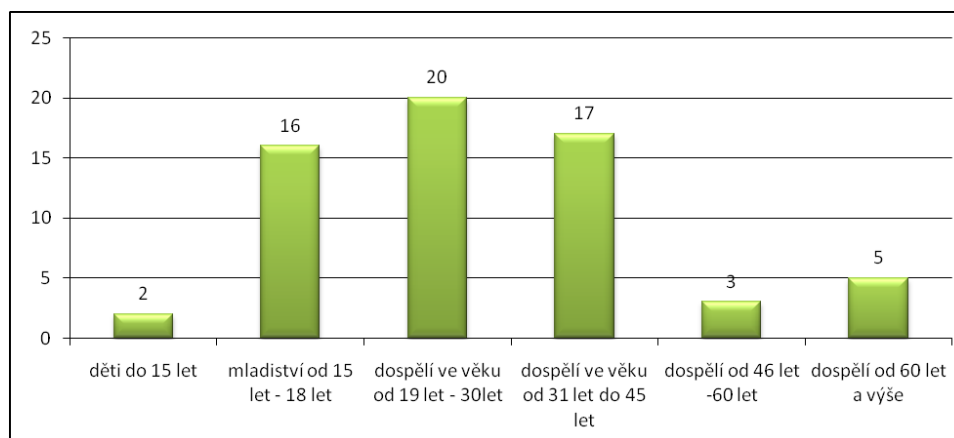
⁸⁸ KONCEPCE PREVENCE KRIMINALITY KARLOVARSKÉHO KRAJE na léta 2009-2011, vyd. 2008, [13-8-2010], dostupné na: < http://www.kr-karlovarsky.cz/NR/rdonlyres/20F25BE1-991B-42F8-822D-776979D1EBBB/0/soc_koncepcePK20092011.doc>

⁸⁹ KONCEPCE PREVENCE KRIMINALITY KARLOVARSKÉHO KRAJE na léta 2009-2011, vyd. 2008, [17-8-2010], dostupné na: < http://www.kr-karlovarsky.cz/NR/rdonlyres/20F25BE1-991B-42F8-822D-776979D1EBBB/0/soc_koncepcePK20092011.doc>

směřovaly na ty preventivní aktivity, které se týkají větší části obyvatelstva. Vytvořila jsem proto dotazník obsahující otázky s obecným zaměřením, ale i se zaměřením specifickým, tedy přímo pro Karlovarský kraj. Již nyní je možné tvrdit, že jsem nedosáhla takových výsledků v počtu respondentů, které jsem původně zamýšlela. Pro zveřejnění dotazníku jsem použila jak tištěnou podobu, tak rozeslání jednotlivým subjektům se žádostí o vyplnění a dokonce i jistou sociální síť.

Jako první jsem z dotazníku vybrala otázku dotýkající se násilné kriminality v Karlovarském kraji.

Graf. č. 4 – Skupiny obyvatel ohrožené násilnou kriminalitou

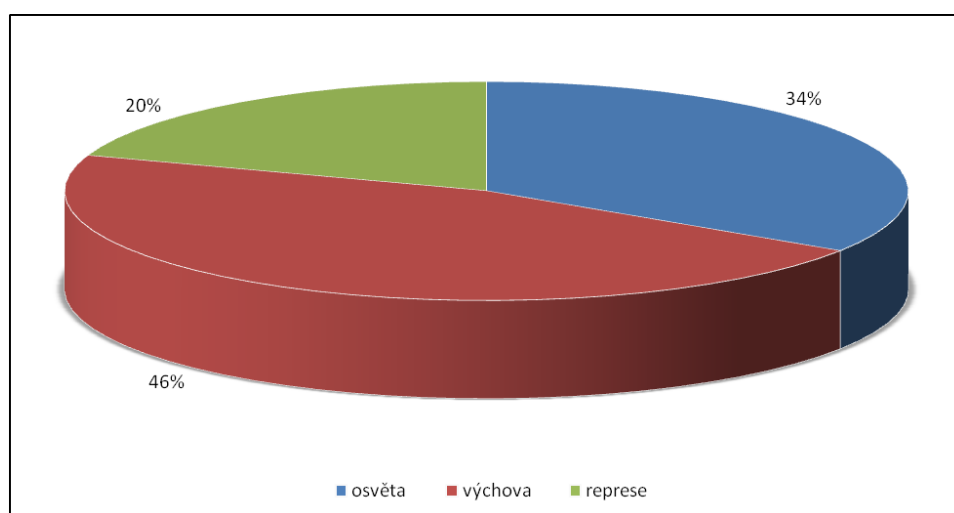

Zdroj: Vlastní zpracování autorky, 2010

Nejohroženější skupinou je dle mého průzkumu v Karlovarském kraji skupina obyvatel ve věku od 19 do 30 let. Tento údaj však může být částečně zavádějící díky nízkému počtu respondentů, kteří měli dotazník k dispozici a také díky okruhu osob, které dotazník vyplnily. Na druhou stranu v rámci preventivní činnosti je nutné chránit všechny skupiny obyvatel, avšak tato kategorie obyvatel je nejvíce aktivní jak v ekonomické oblasti, tak ve všedním životě. Zmíněná část obyvatel se teoreticky pohybuje nejčastěji v prostředí, které je schopno kriminalitu vyvolat, např. v nočních klubech, diskotékách, barech, případně v jiném prostředí spojeným s kriminálními jevy, jako jsou například autobusová či vlaková nádraží. Je logické, že zmíněná kategorie populace je již schopná vzhledem k věkové hranici zakládat rodinu, vychovávat potomka a mohou tak na danou situaci pohlížet z pozice jim dané.

Další otázkou mého průzkumu, která navazuje na otázku předchozí je zjištění, že ohrožená skupina obyvatel hledá ochranu před trestnou činností právě v prevenci kriminality. Tato otázka poukazuje na nejvýznamnější část prevence kriminality v Karlovarském regionu, tedy rozdělení do tří kategorií oblasti působnosti, kterou je osvěta, represe nebo výchova. Není možné objektivně tvrdit, zda nízká účast zájemců o vyplnění dotazníku mohla odpovědi negativně ovlivnit. Přesto je vyhodnocení dotazu zajímavé a vhodně navazuje na dotaz předchozí a současně na celé téma diplomové práce.

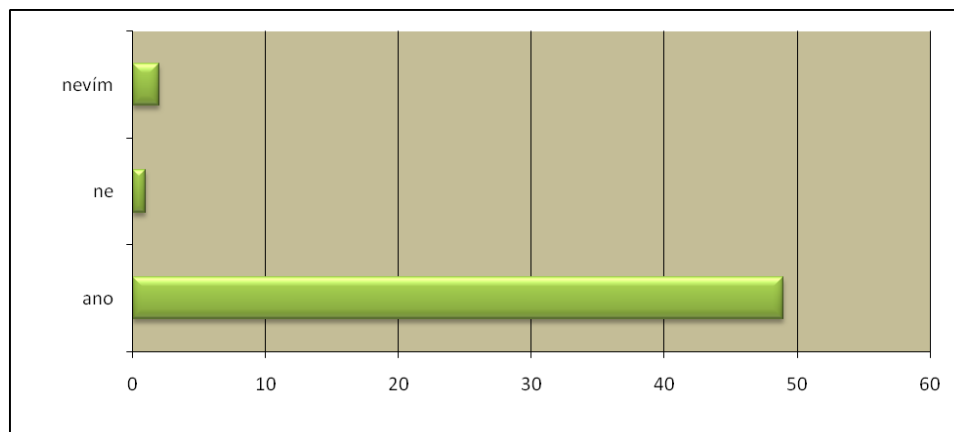
Graf č. 5 – Nejvýznamnější oblast prevence v Karlovarském kraji

Zdroj: Vlastní zpracování autorky, 2010

V případě otázky *nejvýznamnější oblast prevence* (**graf č. 5**) není zřejmé, zda se jedná pouze o Karlovarský kraj a to z výsledných odpovědí na předmětnou otázku. Projevil se zde určitý vliv na výchovu zakládající hlavní zdroj prevence v rámci České republiky. Z tohoto důvodu se do výsledku promítla skutečnost, že 46 % respondentů vnímá výchovu jako základ prevence kriminality, v přímé souvislosti s osvětou, kterou vhodně doplňuje vlastní výchova. 20 % respondentů označilo za nejvýznamnější oblast prevence formu represe, tedy spíše agresivnější způsob preventivní práce.

Graf č. 6 - Snížení počtu heren v Karlovarském kraji

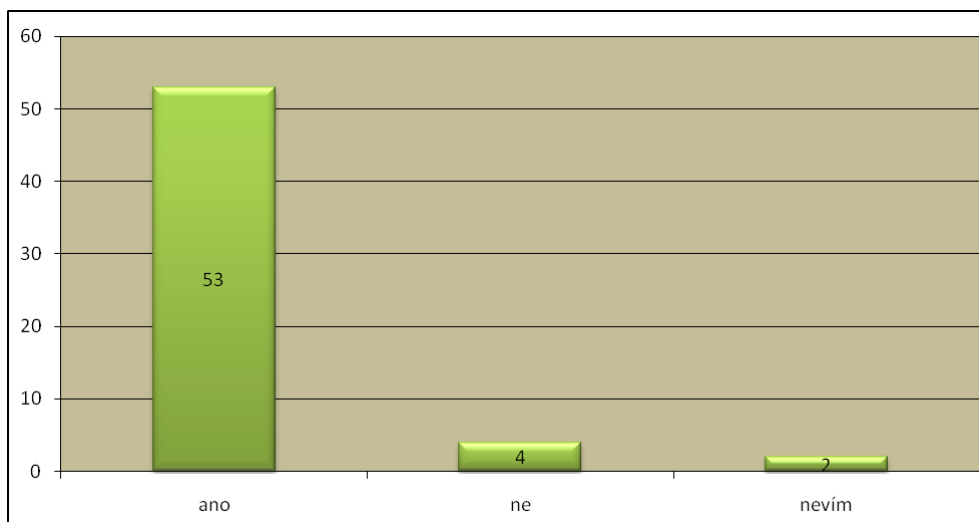

Zdroj: Vlastní zpracování autorky, 2010

Graf č. 6 vymezuje respondenty z řad obyvatel Karlovarského kraje, jež se zúčastnili průzkumu a odpovídali na otázku, zda by uvítali snížení počtu heren v kraji. Respondenti dotazníku by rádi, pokud by to bylo možné, omezili, případně snížili počty heren v regionu. Problematika heren a gamblerství je přímo závislá na kriminalitě a jejich projevech, především pak v městských centrech. Návaznost na preventivní činnost se projevuje ve snaze působit na potenciální hráče tak, aby nedocházelo ke kriminální činnosti a projevům kriminality v oblastech, kde by se majoritní obyvatelstvo mělo cítit v relativním bezpečí. Proto značná část respondentů vyjádřila vůli omezení počtu heren a podobných podniků v celém Karlovarském kraji, popř. jejich přesunutí mimo centra měst. Je ovšem otázkou, zda by tak došlo ke snížení kriminality, nebo by se pouze přesunula na periferie měst.

Kamerové systémy tvoří kompaktní celek napomáhající preventivním orgánům v jejich činnosti v místech, kde je třeba důsledná ochrana společnosti a zamezení případného ohrožení všech věkových skupin. Společnost pak velmi negativně hodnotí kriminální a trestné činy, jež souvisí s nezletilými. Je to celkem logické vyústění ochrany osob, které se nedokážou přiměřeně bránit různým kriminogenním faktorům. Proto se kamerové systémy ve značné míře umisťují poblíž dětských hřišť, škol a školek. Na zjištění skutečnosti, zda je tento systém v centrech Karlovarského kraje kvalitně zabezpečený, byl směřován i další dotaz.

Graf. č. 7 – Rozšíření kamerového systému u dětských hřišť

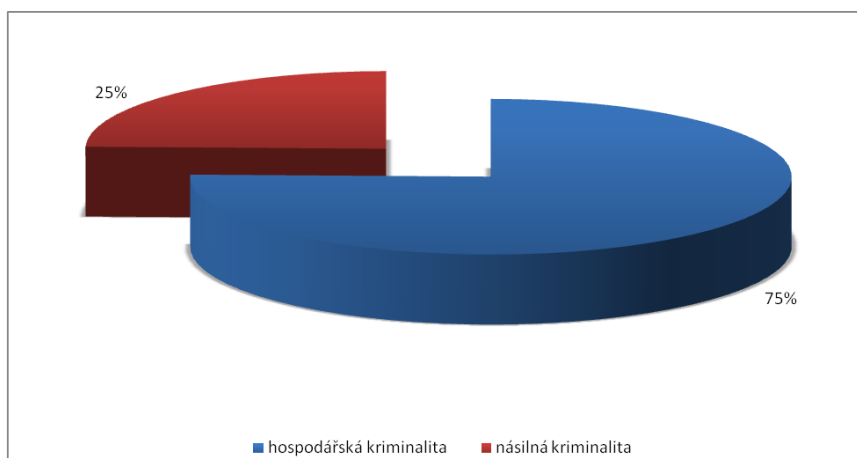

Zdroj: Vlastní zpracování autorky, 2010

Tato otázka zaznamenala v dotazníku zajímavou skutečnost a to, že odpovědělo více respondentů než u jiných otázek. To může znamenat, že někteří respondenti u jiných otázek z nejasného důvodu odpověď vynechali, popř. se otázkou vůbec nezabývali. Je důležité uvést, že oblast ochrany dětí a mladistvých je problematikou složitou a v rámci prevence vyžadující kvalitní, aktivní a důslednou činnost.

Za specifickou kriminální činnost v Karlovarském kraji je považována kriminalita cizinců a kriminalita hospodářská. Tento typ kriminality vyžaduje permanentní spolupráci všech orgánů, kteří se prevencí kriminality zabývají, ať již na profesní úrovni, nebo ji považují za své poslání.

Graf. č. 8 – Kriminalita cizinců v Karlovarském kraji

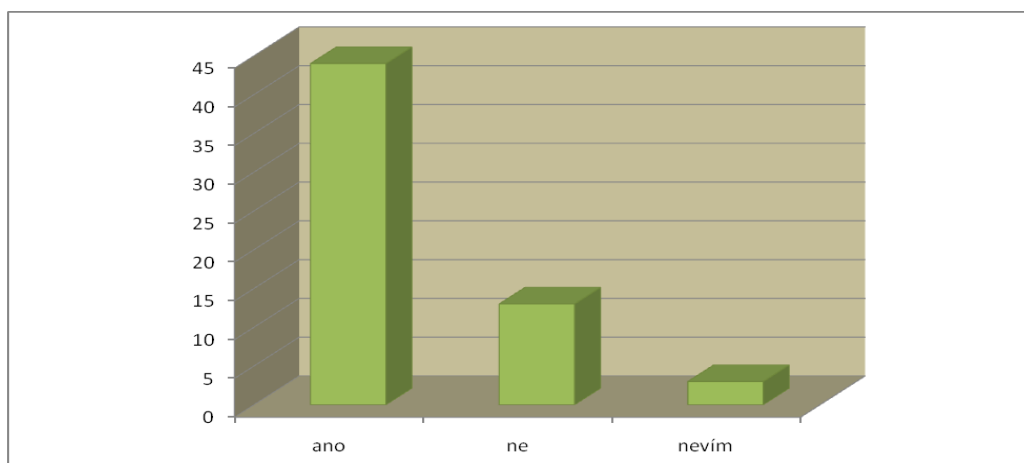
Zdroj: Vlastní zpracování autorky, 2010

Z **grafu č. 8** je zřejmé, že 75 % respondentů se domnívá, že kriminalita cizinců je především hospodářského charakteru a pouze 25 % dotázaných považuje za hlavní kriminální činnost u cizinců v Karlovarském kraji kriminalitu násilnou. Žádný z účastníků dotazníku se nevyjádřil ve smyslu, že by se za kriminalitou cizinců skrýval jiný typ kriminální činnosti.

Tato část dotazníku též ukazuje, jak si obyvatelé Karlovarského kraje uvědomují kriminalitu jako jev vyskytující se v jejich blízkosti. Dotazovaní respondenti též rozumí preventivní činnosti, jež je součástí jejich ochrany proti kriminalitě a jejím vlivům. Rozumíme-li prevencí kriminality určitou hodnotnou činnost, která má být projevem vyspělé demokratické společnosti, lze s úspěchem tvrdit, že tento projev se pak vyskytuje i rámci našeho zkoumaného regionu.

Dotazník zaměřený na prevenci kriminality má za cíl i návrhy na zlepšení současné situace. Pokud se zaměříme spíše na prevenci obecného charakteru, která je realizována na úrovni obcí a měst, pak musíme navrhnout případné řešení ke zlepšení nynější preventivní práce. Tyto otázky jsem se snažila uvádět i v mém dotazníku a zkoumat tak případnou reakci dotázaných respondentů.

Graf č. 9 – Prospěšnost kontroly u mladistvých v restauracích Karlovarského kraje

Zdroj: Vlastní zpracování autorky, 2010

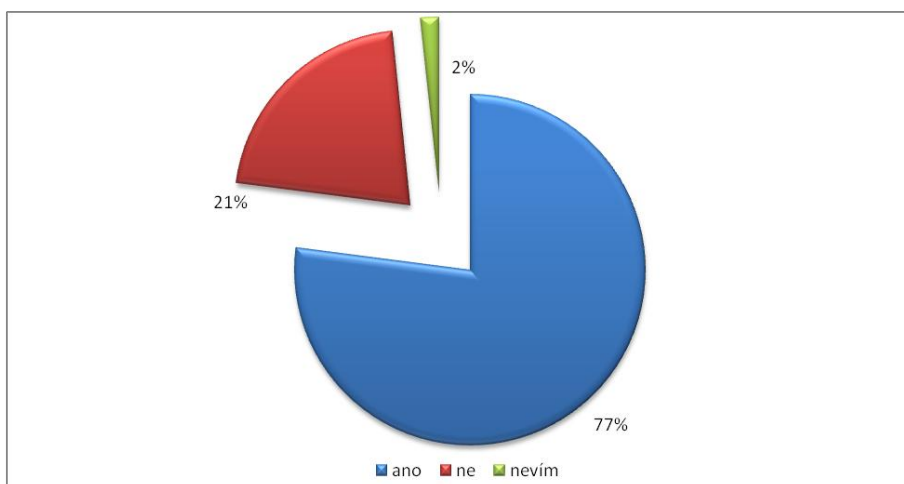
Prospěšnost kontrol v restauracích je chápána jako jedna ze základních činností preventivních orgánů v rámci Karlovarského kraje. Svědčí o tom výsledek u **grafu č. 9**, kde valná většina respondentů projevila svůj kladný postoj k tomuto druhu preventivní

práce. Restaurační zařízení, bary, diskotéky, či herny jsou veřejností vnímány jako místa s možností prvotního podnětu vzniku kriminální činnosti a dalšího rizikového chování.

Veškerá preventivní činnost musí mít svůj pevný základ a její působení má být zaměřeno především na mládež a nezletilé. Působením v místech, kde se tyto skupiny a kategorie subjektů schází, je proto logickým prvkem v prevenci kriminality. Snažila jsem se i v mém dotazníku směřovat působnost na tuto skupinu a práci, která vede ke snížení rizik pro děti a nezletilé. Z tohoto důvodu jsem do průzkumu zapracovala následující otázku:

Otázka č. 16: Souhlasíte s tím, aby Policie České republiky na školách v Karlovarském kraji prováděla náhodné kontroly držení drog?

Graf. č. 10 – Náhodné kontroly držení drog

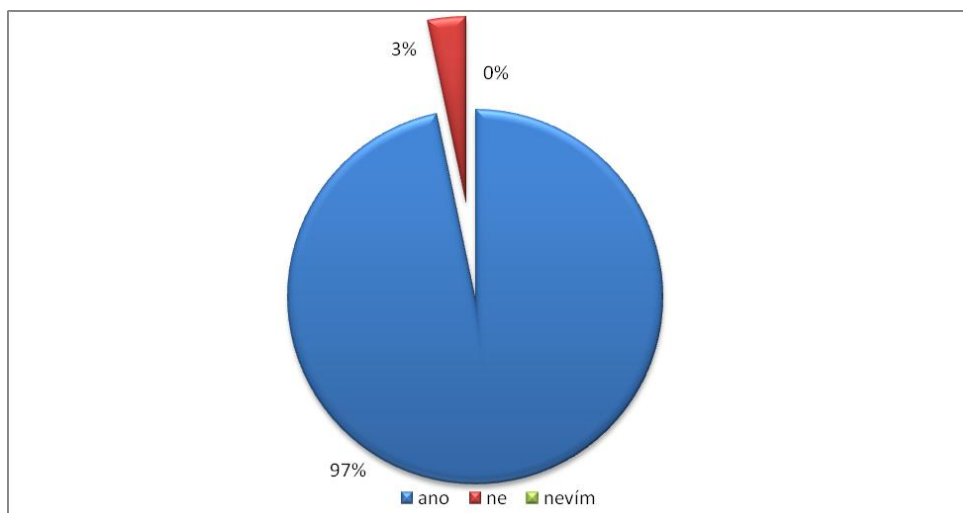
Zdroj: Vlastní zpracování autorky, 2010

Pro kontrolu na školách držení drog v Karlovarském kraji se vyjádřilo 77 % dotázaných respondentů, 21 % bylo proti těmto aktivitám Policie České republiky a 2 % účastníků dotazníku nevědělo, zda je tato činnost prospěšná v rámci kvalitní činnosti prevence kriminality, či nikoliv.

Otázka č. 17: Domníváte se, že by bylo prospěšné, aby dětem na ZŠ v Karlovarském kraji bylo zvyšováno právní vědomí v oblasti příčin, následků a postihů osob, které se dopustí protiprávního jednání?

I tato otázka je zaměřená na skupinu dětí a mladistvých, kdy se dotýká jejich přehledu o základních pojmech právního vědomí a možných následků porušení platného právního systému.

Graf č. 11 – Zvyšování právního vědomí dětí ZŠ Karlovarského kraje

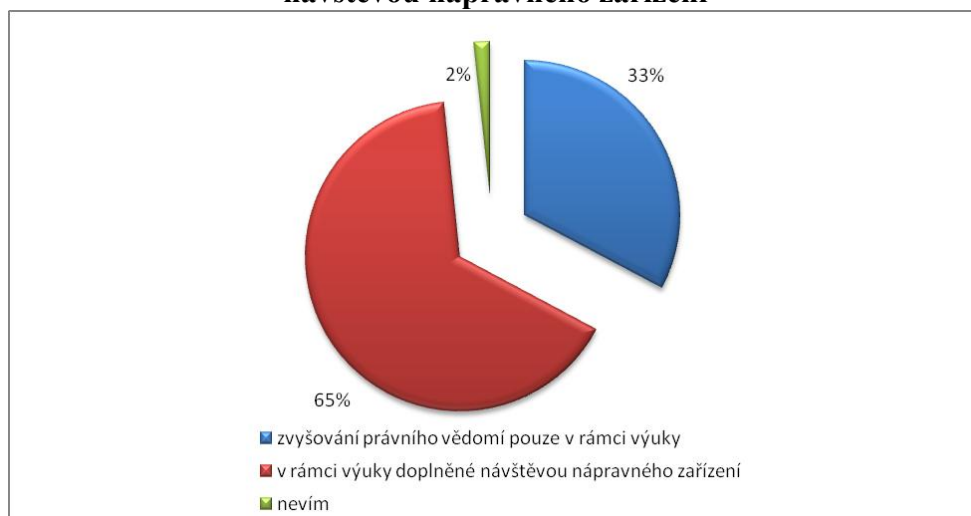
Zdroj: Vlastní zpracování autorky, 2010

Pro zvyšování právního vědomí dětí a nezletilých se kladně vyjádřilo 97 % respondentů. Z tohoto lze vyvodit, že prevence kriminality je sice v Karlovarském kraji na kvalitní úrovni, ale je nezbytné se věnovat nejvíce ohroženým skupinám a dále s touto problematikou pracovat. Není možné jen užívat represivní opatření, ale zvyšovat vzdělanost obyvatel regionu zejména v této oblasti. Pro budoucí vývoj považují za důležité, aby potenciální účastník trestného činu byl obeznámen s tím, co činí a jaké následky jej mohou z nedovoleného chování postihnout.

Na tuto myšlenku navazuje i následující otázka, která je také obsažená v mém dotazníku a vhodně doplňuje problematiku vzdělání a zvyšování právního vědomí v kategorii dětí a mládeže.

Otázka č. 18: Domníváte se, že by zvyšování právního vědomí dětí ZŠ Karlovarského kraje mělo probíhat pouze v rámci výuky mládeže na školách anebo by mělo být doplněno o osobní návštěvu nápravného zařízení, např. věznice?

Graf č. 12 – Zvyšování právního vědomí dětí ZŠ Karlovarského kraje doplněné návštěvou nápravného zařízení

Zdroj: Vlastní zpracování autorky, 2010

Graf č. 12 zobrazuje, že 65 % dotázaných respondentů by uvítalo i praktické využití výuky, jako např. návštěvy v různých organizacích, které se zabývají preventivní a represivní činností. Dalších 33 % respondentů vyslovilo svůj nesouhlas a přednost by dalo spíše teoretickému zvyšování právního vědomí v rámci klasického vzdělání.

7.3. Zhodnocení průzkumu v Karlovarském kraji

Průzkum se zabýval možnou nápravou stávajícího stavu prevence kriminality. Je nepochybné, že na jedné straně se naskytl určitý exkurz do podvědomí občanů Karlovarského kraje, ale na druhé straně je několik faktorů, které mohly negativně ovlivnit zkoumanou problematiku.

Za nejvýznamnější bych označila množství respondentů, jež se mého průzkumu zúčastnilo a kdy dotazník vyplnilo pouze 61 respondentů. Zkoumáme-li určitou skupinu obyvatel, jejich myšlenky a postoje, jistě je zapotřebí většího množství respondentů a to především z důvodu objektivnosti celého průzkumu.

Další negativum jsem zaznamenala v situaci, kdy se respondent vyjadřoval ke konkrétním otázkám vícekrát, popř. vůbec. Tato skutečnost mohla mít za následek neobjektivnost celého průzkumu. Oba faktory mohly mít určitý vliv, ale ze získaných informací je možné vysledovat, jak prevence kriminality v Karlovarském kraji je nedílnou součástí v boji proti kriminalitě a že obyvatelé kraje mají s kriminalitou své zkušenosti.

8. Hodnocení preventivních aktivit v České republice a Karlovarském kraji, s návrhy na zlepšení zjištěného stavu

Pokud posuzujeme prevenci, preventivní aktivitu nebo činnost orgánů prevence kriminality, je nutné správně chápat situaci komplexně. Profesní působení v oblasti prevence mi dovoluje užít i kritického hodnocení některých oblastí. Jak je zmíněno v předchozích kapitolách, činnost v oblasti prevence kriminality v České republice je na dobré úrovni. Za nedostatečné v problematice prevence kriminality považuji oblast financování a oblast legislativy.

8.1. Oblast financování

Každá činnost je produktem určitého díla, za které je očekáván zisk. Zisk chápeme ve formě získání finančních prostředků a stejně tak může skýtat naplnění morálních a etických hodnot jednotlivce, nahrazující pocit ze zisku finančního. Pokud popisujeme prevenci kriminality je zřejmé, že v rámci této činnosti je výsledkem mimo jiné předcházení problémům, projevující se v následném ziskovém pozitivu.

Při současné politické situaci a zároveň hospodářské recesi je možné považovat situaci v oblasti prevence kriminality za nedostatečně finančně podporovanou, v některých případech až tristní. Prevenci tedy můžeme dělit na dvě části. První část zastřešuje kvalitní činnost institucí nabízející široké spektrum aktivit mnoha směrů. Dostatečně vzdělaní pracovníci mají své profesi co nabídnout a se zájmem se věnují činnostem naplňující podstatu prevence kriminality. Je logické, že určitým oborům, např. pedagogicko-psychologickým poradnám chybí v některých částech České republiky fundovanější pracovníci, ale i zde se projevuje přímá souvislost s finančními možnostmi. Takto můžeme označit jádro všech nedostatků v prevenci kriminality. Pokud chceme zlepšit prevenci za současného stavu je nezbytné, aby personální obsazení bylo dostatečně ohodnoceno a to komplexně, v rámci celého systému. Za současné situace dochází k odlivu zkušených pracovníků, kteří své znalosti nemohou předat dále z důvodu, že o jejich posty není zájem, neboť jejich práce je finančně podhodnocená a často závislá pouze na přidělených

dotacích. Následně pak nemohou být realizovány projekty, které vychází právě ze zkušeností a dlouhodobého působení na poli prevence.

Druhou část tvoří nedostatek financí a nekvalitní zázemí pro projekty a zaměstnance preventivních subjektů. Nelze pouze tvrdit, že jen větší finanční podpora státu „zachrání“ další pozitivní vývoj oblasti prevence. Je třeba učinit náhled na situaci, který nám může být odpovědí na otázku, z jakých zdrojů je možno čerpat finanční prostředky pro neziskovou činnost, kterou prevence bezesporu je a kde hledat rezervy v současné hospodářské situaci země. Je žádoucí, aby subjekt činný na poli prevence aplikoval nové zkušenosti a poznatky při výkonu své profese. Tento odborník musí být kvalitně ohodnocen, aby získal motivaci k profesionálnímu výkonu své funkce. To je důvod, proč je nutné uskutečnit reformy, jež jsou v moci politického vedení státu.

Další palčivou otázkou ve sféře financování prevence kriminality je vlastní příjem. Současná praxe je z větší části závislá na dotačních titulech a podporách státu nebo nadstátních orgánů v rámci Evropské unie. Tyto možnosti jsou největším zdrojem příjmů subjektů, které se zabývají preventivní činností. V současné době na preventivní činnost plynou ze státního rozpočtu finanční prostředky především z těchto státních institucí: Ministerstvo vnitra ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky. Na úrovni místní jsou to především kraje a obce, jež se podílejí na finančních podporách preventivní činnosti.

Za výchozí problém považují roztržičnost financování, jeho nekoordinovanost, a to jak na horizontální, tak vertikální úrovni. V rámci dotačních řízení uvedených donátorů na republikové úrovni jsou každoročně vyhlášována pravidla – zásady, dle kterých je možno žádat o finanční podporu na realizaci projektů prevence kriminality. Ačkoli se jedná o instituce na úrovni horizontální - státní, není zde jednotnost v podmínkách, za kterých je možno o finanční podporu žádat. O finančních podporách jednotlivých preventivních projektů často rozhoduje ministerstvo samo, neznalé místních poměrů a tudíž i potřebnosti realizace konkrétní preventivní činnosti. Výjimku tvoří MVČR, které v rámci decentralizace poukazuje finanční prostředky přímo do rozpočtů obcí, či krajů. Místní manažeři prevence kriminality pak ve spolupráci s pracovními skupinami prevence kriminality, s odkazem na místní znalost, navrhuji k finančním podporám projekty, které považují za důležité v rizikových oblastech realizovat. Negativním faktem ovšem zůstává, že finanční prostředky přímo takto získávají kraje a města nad 25.000 obyvatel. Menší

města a obce nikoliv. Ta se mohou zapojit do krajských programů, které tvoří rámec pro finanční prostředky MVČR určené krajům a podávat své projekty a žádat tak o finanční podporu. Zda dojde k finanční podpoře jejich projektů není zaručeno s ohledem na omezené vyčleněné finanční prostředky poskytnuté MVČR.

Další negativum spatřuji v roztržitosti finančně podporovaných oblastí prevence ze strany státních orgánů, kdy jako příklad je možno uvést využití finančních prostředků MVČR pouze na sekundární a terciární prevenci, nikoliv na primární, tolik potřebnou a ústřední. Podpora primární prevence je svěřena do gesce MŠMT, tedy do oblasti školství, kde žadatelé ve valné většině jsou školy nebo nestátní neziskové organizace. O tom, který projekt bude podpořen a který nikoli, rozhodují přímo pracovníci ministerstva, dovoluji si tvrdit bez místní znalosti prostředí. Často tak nedochází k cílené prevenci v rizikových oblastech konkrétních oblastí. Nemohu tedy souhlasit s tím, že finanční podpora dotačních titulů podporujících primární prevenci není decentralizována přímo do rozpočtů jednotlivých krajů.

Kromě stálého požadavku na navýšení finančních prostředků plynoucích do oblasti prevence kriminality považuji za nedostatečné financování oblasti prevence vždy na jeden kalendářní rok. Chybí plánované, víceleté financování, které by tak zaručilo „životaschopnost“ dlouhodobých projektů. Celkově bych dotační systémy státních orgánů hodnotila tak, že by měly být průhlednější, přehlednější, finanční prostředky by měly přicházet včas a na delší časový horizont, než je jeden rok a více by jich měly dostávat přímo nevládní (zájmové) organizace. Obecně lze konstatovat, že finanční prostředky na podporu prevence kriminality jsou obtížněji získatelné, než např. na podporu projektů protidrogové politiky plynoucí z RVKPP.

Vyjma uvedených zdrojů hrají podstatnou roli finanční prostředky, které na projekty prevence kriminality vyčleňují samy obce a kraje. Finanční podpora, kterou obce či kraje uvolňují pro tuto oblast, se nepochybně odvíjí od jejich velikosti, počtu obyvatel a podle zájmu, které samosprávné celky o oblast prevence mají. Na této úrovni jsou především patrné rozdíly v prioritách obcí a krajů, kdy příkladem může být oblast kultury a sportu, jež často získává vyšší finanční podporu než oblast prevence. Pokud je již prevence na místní úrovni podporována, jsou to často projekty situační prevence (např. městské kamerové dohlížecí systémy), projekty sociální prevence se těší podpoře mnohem menší. V rámci efektivního zaměření preventivních činností obcí je doporučováno

zpracování koncepcí, případně strategií prevence kriminality na místní úrovni, aby tak docházelo k naplňování hlavního cíle prevence kriminality, kterým je zvyšování pocitu bezpečí občanů a snižování míry a závažnosti trestné činnosti a obav z ní.

S ohledem na hospodářskou situaci naší republiky a pravidelné snižování vyčleněných finančních prostředků pro oblast prevence, je žádoucí hledat nové zdroje příjmů a nebýt tak závislí pouze na finančních možnostech státu.

Možným řešením se jeví omezení investic, získání finančních prostředků z pronájmu nevyužitých prostor, zvýšením pokut a soudních poplatků nebo podpora sociálních podniků. Tato řešení jsou již v praxi uplatňována a jejich pozitivní vliv se jistě projeví v čase. „Scénář“ zpoplatnit preventivní činnost je nemožnou fikcí, která nepatří do demokratické společnosti, jejímž základem je Ústava a Listina základních práv a svobod České republiky. Co je však žádoucí, je finanční participace subjektů, kterým jsou projekty prevence kriminality určeny.

Zřejmě se v blízké době neobjeví nový, dosud neznámý zdroj příjmů, který by nahradil dotační politiku státu a další příspěvky plynoucí do oblasti prevence kriminality. Je však žádoucí, aby financování preventivní činnosti bylo zajištěno nejen po stránce kvantitativní, ale i kvalitativní.

8.2. Oblast legislativy

Současný systém prevence kriminality obsahuje řadu prvků tvořící jednotný celek. V každé situaci lze určitou aktivitu rozvíjet způsobem, který ji posune na úroveň vyšší. To se týká i prevence kriminality, která v nynější podobě není kategoricky nekvalitní, ale má jisté nedostatky, které by v případě odstranění zvýšily celkovou úroveň preventivní práce. Pokud pomineme finanční stránku, kterou jsem se pokusila nastínit v předchozí kapitole, nabízí se k řešení otázka, kterou je právní ukotvení prevence kriminality. Znamená to, že v České republice chybí norma, která by vymezovala prvotní a základní principy, na nichž by byla prevence kriminality postavena a která by řídila jednotlivé orgány v rámci zákonných pravidel. Je možné tvrdit, že v současné době neexistuje zákon, který by kompletně upravoval pozici prevence a vymezoval práva a povinnosti jednotlivých účastníků. Cílem legislativní úpravy by tak mělo být vytvoření podmínek pro systémové provádění preventivních aktivit snižující protiprávní jednání a zvyšující bezpečí občanů.

Předpokladem je vymezení odpovědnosti v oblasti prevence na úrovni státu a územních samospráv, orgánů veřejné správy, které jsou zárukou racionálního plánování a realizace preventivní politiky, včetně uvolňování finančních prostředků na konkrétní preventivní opatření.

Potřebnost právní úpravy prevence kriminality lze dokladovat obecně závaznými vyhláškami vydanými v samostatné působnosti obcí. Jejich úpravy se týkají např. zjišťování a koordinace preventivních aktivit, zajišťování činnosti komisí pro prevenci kriminality, zpracovávání analýz trestné činnosti, poskytování poradenství v oblasti prevence, vytváření koncepcí apod., (např. Statut města Plzeň, č. 1/2007; Statut města Brna č. 4/2008), postrádají však jednotnou definici, zaměření i organizační zakotvení.

Působnost takového zákona by se měla týkat nejen cílových skupin, na něž je vlastní prevence zaměřena, ale také obecních představitelů, kterým by zákon ukládal povinnost spolupráce s ostatními orgány, ať už na místní, krajské nebo republikové úrovni. Současná politická situace umožňuje schvalování norem, jež by mohly být prospěšné do budoucna. Je však otázkou, zda právě vytvoření normy upravující pozici prevence, je pro zákonodárce současné doby prioritou, zda je definování pravomoci, působnosti, práv a povinností oblasti prevence pro ně stejně palčivým problémem jako pro subjekty, které se přímo v prevenci angažují.

Jednotný zákon obsahující v teoretickém sledu hmotná a procesní pravidla pro výkon prevence kriminality by tak umožnil všem účastníkům pohybovat se v dané oblasti způsobem přinášejícím prospěch a užitek. Norma by přispěla k zachování práv a povinností, rozšířila by pravomoci jednotlivých úřadů a přinesla „hybné páky“ pro ty, kteří v současné době nejeví zájem o systém preventivní ochrany nebo neprojevují dostatečnou aktivitu. Je pravdou, že realizace preventivních aktivit na krajské a místní úrovni, je v současnosti závislá na pochopení významu prevence kriminality a přínosu preventivních opatření, na politické vůli a ochotě vedení samospráv tuto oblast podporovat a na možnosti získání státní účelové dotace.

Varianty řešení zakotvení prevence kriminality zákonem

1. *Samostatný zákon primárně zaměřený na nastavení systému prevence kriminality v rámci státní správy a územní veřejné správy.* Zákon by tak definoval pojem prevence kriminality pro potřeby realizace preventivní politiky a pro potřeby

plánování a uvolňování finančních prostředků. Vymezoval by odpovědnost v oblasti prevence na úrovni státu a územních orgánů veřejné správy.

2. *Novela stávajících legislativních předpisů v podobě varianty pod bodem 1.* Zde však hrozí nebezpečí, že úprava legislativy nebude provedena ve všech dotčených právních předpisech, tím by mohlo dojít k narušení zamýšlené spolupráce jednotlivých resortů na tvorbě preventivní politiky a narušení vzájemné koordinace, což by mohlo vést k selhání samotného efektu požadované systémovosti.

Zřejmá souvislost vzniku těchto norem je opět spojená s finančními možnostmi České republiky, pokud ovšem požadujeme globální změny, bude jistě nutné příslušný zákon o prevenci kriminality přijmout, prosadit a uvést do praxe.

8.3. Situace v Karlovarském kraji

Karlovarský kraj je regionem se svými specifiky, ať již kladnými či zápornými. Na jedné straně je zde několik velkých center, kde není nouze o zaměstnání a nabízí možnost uplatnění. Na druhé straně tento region skýtá několik odlehlých částí s vyšší nezaměstnaností a nižší hustotou osídlení. Všechny tyto atributy spojuje vývoj a historie Karlovarského kraje. Oblast je poznamenána nejen poválečným odsunem původních obyvatel, ale i totalitní vládou s negativním dopadem na další vývoj kraje.

Má práce se dotýká prevence kriminality jak v České republice, tak v Karlovarském kraji. Přesto již před zpracováním diplomové práce z oblasti prevence odborníci lokalizovali preventivní práci do několika okruhů, typické pro region samotný. Jedná se o tyto definované problémy:

„1. Kriminalita

- *majetková (krádeže prosté, krádeže vloupáním)*
- *zbývající kriminalita (např. opilství + návykové látky, nedbalostní dopravní nehody, ostatní TČ)*
- *hospodářská kriminalita*
- *násilná kriminalita (úmyslné ublížení na zdraví, loupeže, porušování domovní svobody, vydírání, domácí násilí)*

- *ostatní kriminalita (např. výtržnictví, překupnictví, sprejerství, výroba jedů)*
- 2. *Nedostatečná síť služeb v oblasti prevence kriminality, absence odborného poradenství a krizové intervence*
- 3. *Nedostatečná nabídka resocializačních a probačních programů (jako je například Sanace rodiny, Romský mentor)*
- 4. *Chybí nástroje pro práci s oběťmi trestných činů*
- 5. *Problémy s integrací národnostních menšin a imigrantů v kraji*
- 6. *Problémy sociálně vyloučených komunit.*⁹⁰

Vyjmenované oblasti nedostatků Karlovarského kraje jsou tedy známy a nyní je na orgánech zabývajících se prevencí nalézt řešení jednotlivých kategorií. Podobnost se zbývajícími částmi České republiky není nijak náhodná, přesto specifické problémy, které Karlovarský kraj označuje za palčivé, má konkrétně vymezeny. Činnost orgánů prevence kriminality nesmí být v žádném případě podhodnocena, protože logický vývoj nedocení této práce má za následek značné škody dotčených oblastí. Je žádoucí, aby všechny subjekty, které mají v této oblasti možnost vyvíjet určitou aktivitu, nebyly pasivní a věnovaly se prevenci kriminality s plným nasazením. To se týká především představitelů jednotlivých obcí a měst, kteří mají konkrétním problémům nejbližší. Dále je zde zřejmá závislost na dostatku finančních prostředků, které mají do Karlovarského kraje plynout a díky nimž se může prevence dále rozvíjet a plnit svou funkci, která není v žádném případě opomenutelná.

8.4. Přehled dotací od roku 2002 do roku 2010

Preventivní práce vyžaduje především dostatek finančních možností a zdrojů, které jsou stěžejním článkem celého systému. V předchozí kapitole v rámci návrhů na zlepšení stávajícího stavu jsem upozorňovala na nedostatek a roztržitost poskytování finančních prostředků určených pro realizaci prevence. Přesto je v rámci objektivnosti nutné podotknout, že aktivity prevence kriminality v Karlovarském kraji, byly v minulosti

⁹⁰ KONCEPCE PREVENCE KRIMINALITY KARLOVARSKÉHO KRAJE na léta 2009-2011, vyd. 2008, [17-8-2010], dostupné na: < http://www.kr-karlovarsky.cz/NR/rdonlyres/20F25BE1-991B-42F8-822D-776979D1EBBB/0/soc_koncepcePK20092011.doc>

finančně podporovány a tato podpora nebyla malá. Je nepochybné, že nynější hospodářská recese ovlivnila i činnost orgánů zabývajících se prevencí.

Pro představu uvádím přehled finančních prostředků, které Republikový výbor pro prevenci kriminality odsouhlasil pro Karlovarský kraj, včetně celkového počtu projektů za tyto prostředky realizované. Od roku 2002 do roku 2007 se jednalo o prostředky z kapitoly Všeobecná pokladní správa a od roku 2008 z kapitoly MV ČR.

Tabulka č. 6 – Přehled dotací na projekty prevence kriminality (v rámci celé ČR) od roku 2002 do 2010

rok	Počet realizovaných projektů	Přidělené finanční prostředky v Kč
2002	353	39.720.000,-
2003	473	75.354.000,-
2004	336	76.000.000,-
2005	179	74.692.000,-
2006	204	71.429.000,-
2007	225	70.370.000,-
2008	254	71.272.000,-
2009	354	65.978.000,-
2010	381	66.782.000,-

Zdroj: Dočkal, Martin : Písemné sdělení (cestou e-mailu), Ministerstvo vnitra. dne 1.8.2010)

Pozn.: vlastní zpracování autorky

Z tabulky č. 6 vyplývá, že v roce 2003 bylo realizováno nejvíce projektů (celkem 473) a také v roce následujícím (336 projektů). „Nejslabším“ článkem byl naopak rok 2005, kdy se realizovalo pouze 179 projektů, ale celkově za částku **74.692.000,- Kč**. Z těchto čísel je možné usuzovat, že byly vynaloženy na realizaci nákladnějších, investičních projektů. Nejméně financí bylo vyčleněno pro rok 2002 a to v celkové výši **39.720.000,- Kč**. Negativním poznatkem je fakt, že investice do oblasti prevence mají sestupnou tendenci.

Pokud chceme vyjádřit podíl dotací Karlovarskému kraji v rámci celé České republiky, je možné využít následující tabulky:

Tabulka č. 7 – Dotace v České republice a Karlovarském kraji

Rok	Dotace k rozdělení na ČR	Dotace přidělené KK	Kolik činila procent z celkové částky
2002	39.720.000,-	985.000,-	2,5
2003	75.354.000,-	3.272.000,-	4,3
2004	76.000.000,-	6.265.000,-	8,2
2005	74.692.000,-	3.316.000,-	4,4
2006	71.429.000,-	899.000,-	1,3
2007	70.370.000,-	5.187.000,-	7,4
2008	71.272.000,-	2.111.000,-	3,0
2009	65.978.000,-	2.510.000,-	3,8
2010	66.782.000,-	2.257.000,-	3,4

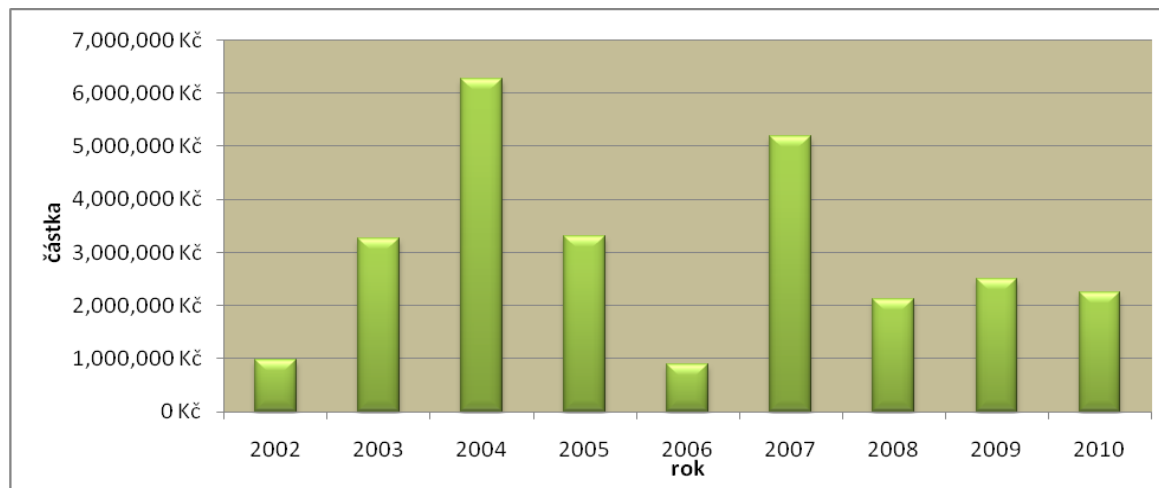
Zdroj: Dočkal, Martin : Písemné sdělení (cestou e-mailu), Ministerstvo vnitra. dne 1.8.2010)

Pozn.: vlastní zpracování autorky

Nejvyšší finanční podpora byla pro Karlovarský kraj vyčleněna v roce 2004 a to ve výši **6.265.000,- Kč**, což představovalo 8,2% z celkové částky určené na prevenci kriminality pro celou Českou republiku.

Dotace uvolněné na prevenci kriminality v Karlovarském kraji v letech 2002 až 2010, zaznamenané tabulkou č. 7, představuje následující graf:

Graf. č. 13 – Dotace vyčleněné na prevenci kriminality, určené pro Karlovarský kraj

Zdroj: Dočkal, Martin : Písemné sdělení (cestou e-mailu), Ministerstvo vnitra. dne 1.8.2010)

Pozn.: vlastní zpracování autorky

Celkový součet finančních prostředků, které byly použity na realizaci preventivních činností v Karlovarském kraji (za sledované období) činí **26.802.000,- Kč**. Je zřejmé, že tato částka není nikterak zanedbatelná, avšak nemůže být stropem.

Závěr

Diplomovou práci na téma *Prevence kriminality v ČR se zaměřením na Karlovarský kraj* jsem zpracovala v souladu s cílem a metodikou vymezenými v úvodu. Bylo nezbytné celou problematiku rozdělit do několika kategorií v úmyslu zpřehlednit práci s odpovídajícím členěním.

První okruh, kterému jsem se věnovala, bylo teoretické vymezení problematiky prevence kriminality. Obecné pojetí jsem zaměřila na celou Českou republiku a vlastní charakteristiku tématu. Využila jsem odborné termíny a sofistikované informace, týkající se vývoje prevence kriminality a dále jsem se zabývala právní úpravou prevence, kriminalitou obecně, jež v současné době představuje jeden z tíživých hlavních problémů společnosti České republiky. V této části práce jsem uplatnila myšlenky jiných autorů, odborníků, kteří se daným tématem již v minulosti zabývali a získali nemalé zkušenosti. Nemohla jsem opomenout vlastní rozdělení prevence kriminality a představení systému práce preventivních orgánů v České republice. Objasnění základních pojmů a charakteristika problematiky v teoretické části je dle mého názoru dostatečné a je nástrojem pro představení vlastního tématu celé práce.

Ve druhé části jsem se zaměřila především na praktické pojetí rámce prevence kriminality České republiky, respektive Karlovarského kraje. Snahou bylo vysvětlit prevenční programy a projekty, které jsou v současné době realizovány, s uvedením konkrétní trestné činnosti, zabírající přední místa v hodnocení kriminality kraje. Již v této kapitole se projevila návaznost na nedostatečné financování preventivní činnosti, která v konečném důsledku směřuje k omezení možností příslušných orgánů. Uvedením projektů realizovaných v roce 2010 v Karlovarském kraji jsem se snažila práci oživit a umožnit tak náhled na část zmíněného praktického využití projektů v prevenci kriminality.

Třetí část práce je zaměřena na Karlovarský kraj, kdy tuto oblast upravuje základní dokument – Koncepce prevence kriminality Karlovarského kraje na léta 2009-2011. Mapuje preventivní činnost orgánů kraje a seznamuje nás se všemi faktory ovlivňující vlastní směr prevence. Jedná se např. o historický vývoj, regionální rozdělení kraje nebo také nezaměstnanost, která může mít vliv na projevy kriminality v Karlovarském kraji. Předmětný dokument mi sloužil jako zdroj informací, ze kterých jsem mohla čerpat a přidávat k nim vlastní zkušenosti, které jsem získala díky svému profesnímu zaměření.

Dále jsem se snažila zpracovat vlastní průzkum zaměřený na část obyvatel regionu Karlovarského kraje vypracováním dotazníku s obsahem otázek zaměřených na prevenci kriminality, s možností návrhů na zlepšení celkové situace a doporučení pro příslušné subjekty zabývající se prevencí. V této kapitole jsem graficky vyhodnotila dosažené výsledky, které mohly být negativně ovlivněny nízkým počtem respondentů, ale i přesto mají svou důležitost a opodstatnění. Závěry z vyhodnoceného dotazníku hovoří o skutečnosti, že obyvatelé Karlovarského kraje kriminalitu vnímají velmi intenzivně a v některých případech mají snahu být i více aktivní (např. zvyšování vzdělanosti dětí a mládeže).

V závěrečné části jsem se především věnovala vlastnímu vyhodnocení zjištěného stavu tak, že jsem vycházela z globálního pohledu na celou problematiku. Zjištění, že komplexní preventivní činnost je nejdůležitější na místní úrovni, tak odráží celkový přístup ze strany státu. Z toho vyplývá, že pokud stát vynakládá nedostatečné množství prostředků do této oblasti, není možné zaznamenat zvýšenou či kvalitnější preventivní práci, než je tomu dosud. V této souvislosti jsem hodnotila přísun finančních prostředků do oblasti prevence kriminality jak na úrovni státní, tak místní. V průběhu zpracování diplomové práce byla zjištěna nedostatečnost legislativního ukotvení preventivní činnosti v právním řádu České republiky, která je tak v současné době v pojmech roztržena do několika právních norem. Komplexní, celistvé právní ukotvení prevence kriminality je tak nevyhnutelné. Jistě by bylo pozitivní hodnocení činností v rámci prevence po konkrétní právní úpravě, která by skýtala i zhodnocení možného přínosu nové normy. Tato část práce obsahuje i aktivity Karlovarského kraje v návaznosti na finanční a legislativní nedostatky. V této oblasti je potřebné působit především z hlediska lokálního a snažit se o budoucí pozitivní vývoj.

Prevence kriminality není činností týkající se jen vybraných subjektů. Na preventivních aktivitách se podílí široká škála veřejných institucí, soukromých subjektů i samotných občanů. Podílet se na ochraně a bezpečnosti by se mělo stát povinností každého z nás, neboť každý člověk nese zodpovědnost za své chování a jednání, a aby prevence dobře fungovala, je třeba z ní učinit jeden z pozitivně vnímaných a prioritních zájmů společnosti. Tohoto cíle bude zřejmě dosaženo v menších společenstvích, fungujících na méně formálních vztazích, s výraznějšími projevy tolerance, podpory a solidarity, kdy v podmínkách České republiky jsou to především obce, případně kraje.

Seznam tabulek a grafů

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1: Obavy z vybraných druhů kriminality, s. 54

Tabulka č. 2: Realizované projekty a výše dotace v Karlovarském kraji v roce 2010, s. 57

Tabulka č. 3: Dotace v jednotlivých krajích v roce 2010, s. 58

Tabulka č. 4: Skladba kriminality v Karlovarském kraji – porovnání s ČR – rok 2007, s. 64

Tabulka č. 5: Počet cizinců s povoleným pobytem na území ČR, s. 67

Tabulka č. 6: Přehled dotací na projekty prevence kriminality (v rámci celé ČR) od roku 2002 do 2010, s. 88

Tabulka č. 7: Dotace v České republice a Karlovarském kraji, s. 89

Seznam grafů:

Graf č. 1: Mapa Karlovarského kraje, s. 61

Graf č. 2: Struktura obyvatelstva podle typu osídlení k 31.12.2003, s. 63

Graf č. 3: Nezaměstnanost v České republice v roce 2009, s. 65

Graf č. 4: Skupiny obyvatel ohrožené násilnou kriminalitou, s. 71

Graf č. 5: Nejvýznamnější oblast prevence v Karlovarském kraji, s. 72

Graf č. 6: Snížení počtu heren v Karlovarském kraji, s. 73

Graf č. 7: Rozšíření kamerového systému u dětských hřišť, s. 74

Graf č. 8: Kriminalita cizinců v Karlovarském kraji, s. 75

Graf č. 9: Prospěšnost kontroly u mladistvých v restauracích Karlovarského kraje, s. 76

Graf č. 10: Náhodné kontroly držení drog, s. 77

Graf č. 11: Zvyšování právního vědomí dětí ZŠ Karlovarského kraje, s. 78

Graf č. 12: Zvyšování právního vědomí dětí ZŠ Karlovarského kraje doplněné návštěvou nápravného zařízení, s. 79

Graf č. 13: Dotace vyčleněné na prevenci kriminality, určené pro Karlovarský kraj, s. 89

Seznam použitých zdrojů

Publikace

- BOUŘA, V.: *Vybrané kapitoly z kriminologie*, Ostrava, 2003, Ostravská univerzita v Ostravě, 109 s., ISBN 80-7042-259-9
- CEJP, M. a kol.: *Variantní scénáře vybraných druhů kriminality*, Praha, 2008, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 112 s., ISBN 978-80-7338-074-8
- ČECH, S., ŘEZNÍČEK, M.: *Zločin kolem nás*, Praha, 1997, Melantrich, 344 s., ISBN 80-7023-253-6
- ČERNÍKOVÁ, V., a kol.: *Sociální ochrana. Terciární prevence, její možnosti a limity*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 244 s., ISBN 978-80-7380-138-0
- DĚDEK, O.: Měnové kurzy, Peněžní a finanční trhy, In *In: Průvodce ekonomickými ukazateli*, 1. vyd, Praha, Scientia, 2002, s. 158-175,176-195, ISBN 80-7183-278-2
- DOČKAL, M., DOSTÁLOVÁ, I.: *Typy projektů prevence kriminality*, Odbor prevence kriminality MV, 2008, 49 s.
- HAVRDOVÁ, E., (ed.): *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže, Studijní materiál pro projekt vzdělávání poskytovatelů sociálních služeb v oblasti prevence kriminality a sociálního začlenění mládeže*, Praha, 2007, Centrum pro veřejnou politiku, 185 s, ISBN 978-80-239-9950-1
- HOLAS, J., VEČERKA, K.: *Preventivní aktivity v názorech obyvatel měst*, Kufr, Praha 2003, 83 s., ISBN 80-7338-023-4
- KAISER, G., : *Kriminologie*, C.H.Beck,Praha, 1994, 268 s., ISBN 80-7179-002-8
- KREJČÍŘOVÁ, O., GOLDOVÁ, V.: *Interakce preventivních programů s aktivní politikou zaměstnanosti*, Vsetín, 2006, 80 s., ISBN 80-239-6910-2
- KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol.: *Základy kriminologie a trestní politiky*, 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2005, 568 s., ISBN 80-7179-813-4
- KYNCLOVÁ, Z., a kol.: *Co je dobré vědět nejen o mediaci a probaci*, Praha, 2007, LexisNexis CZ, 77 s., ISBN 978-80-86920-26-9
- MACEK, P., UHLÍŘ, L.: *Dějiny policie a četnictva II.–Československo 1918-1939*, POLICE HISTORY, Praha 1999, 230 s., ISBN 80-902670-0-9

- MACEK, P., UHLÍŘ, L.: *Dějiny policie a četnictva III.- Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát 1939-1945*, POLICE HISTORY, Praha 2001, 231 s., ISBN 80-86477-01-0
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A.: *Mládež a delikvence*, Portál s.r.o., Praha 1998, 335 s., ISBN 80-7178-226-2
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol.: *Kriminologie*, Praha, 2004, ASPI Publishing s.r.o., 452 s., ISBN 80-7357-026-2
- SBORNÍK I. KONFERENCE: *Primární prevence sociálně patologických jevů v hlavním městě Praze*, Hlavní město Praha, Praha 2002, 127 s
- TOMÁŠEK, J.: *Úvod do kriminologie. Jak studovat zločin*, Praha, Grada Publishing, a.s. 2010, 216 s., ISBN 978-80-247-2982-4
- VÁLKOVÁ, J., NEUMANN, J.: *Souhrn opatření k prevenci kriminality*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1992., 125 s
- VEČERKA, K., HOLAS, J., TOMÁŠEK, J., PŘESLIČKOVÁ, H., BLATNÍKOVÁ, Š.: *Občané o kriminalitě a prevenci. Institut pro kriminologii a sociální prevenci*, Praha 2007, 128 s., ISBN 978-80-7338-057-1
- VEČERKA, K., HOLAS, J., TOMÁŠEK, J.: *Prevence kriminality na úrovni obcí a krajů*, Praha, 2009, Kufr, 117 s., ISBN 978-80-7338-085-4
- VEČERKA, K., HOLAS, J., : *Úspěšnost preventivní práce*, Praha 2001, Kufr, 63 s., ISBN 80-86008-95-9
- VEČERKA, K., HOLAS, J.: *Preventivní aktivity v názorech obyvatel měst, Směrnice OSN pro prevenci kriminality*, Praha 2003, Kufr, 83 s., ISBN 80-7338-023-4
- VOŇKOVÁ, J.: *Sociální prevence ano či ne?.*, Bratislava, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 1992, 25 s., ISBN 80-7138-075-X
- ZAPLETAL, J. a kol.: *Aktualizace statistických údajů o kriminalitě*, PA ČR, Praha, 2003, 79 s., ISBN 80-7251-113-0,
- ZAPLETAL, J., a kol.: *Prevence kriminality*, PA ČR, Praha 2000, 105 s., ISBN 80-7251-047-9
- ZAPLETAL, J., a kol.: *Kriminologie, Díl I. Obecná část*, PA ČR, Praha 1998, 131 s., ISBN 80-85981-15-7

- ZAPLETAL, J., a kol.: *Kriminologie, Díl II. Zvláštní část*, PA ČR, Praha 1996, 193 s., ISBN 80-85981-28-9
- ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M.: *Kriminologie a prevence kriminality*, Praha, Armex Publishing s.r.o., 2004, 149 s., ISBN 80-86795-05-5
- ZOUBKOVÁ, I.: *Prevence kriminality. Sborník prací studentů magisterského studia k 10. výročí Policejní akademie České republiky*, Praha, 2002, PA ČR, 192 s., ISBN 80-7251-094-0

Internetové zdroje:

- Český statistický úřad: *Geografická mapa Karlovarského kraje*. [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/F50030E529/\\$File/41101110m21.jpg](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/F50030E529/$File/41101110m21.jpg) ze dne 10.6.2010
- Český statistický úřad: *Struktura obyvatelstva podle typu osídlení k 31.12.2003*. [http://www.kvary.czso.cz/xk/edicniplan.nsf/t/AC00378CD7/\\$File/graf2.gif](http://www.kvary.czso.cz/xk/edicniplan.nsf/t/AC00378CD7/$File/graf2.gif) ze dne 10.6.2010
- Karlovarský kraj: *Koncepce prevence kriminality Karlovarského kraje na léta 2009-2011*. http://www.kr-karlovarsky.cz/NR/rdonlyres/20F25BE1-991B-42F8-822D-776979D1EBBB/0/soc_koncepcePK20092011.doc ze dne 29.8.2010
- Karlovarský kraj: *Koncepce prevence kriminality Karlovarského kraje na léta 2009-2011 - Skladba kriminality v Karlovarském kraji – porovnání s ČR - rok 2007*. http://www.kr-karlovarsky.cz/kraj_cz/cinnosti/socialni/seznam/prevence.htm ze dne 29.8.2010
- Karlovarský kraj: *Koncepce prevence kriminality Karlovarského kraje na léta 2009-2011 – Počet cizinců s povoleným pobytem na území ČR*. http://www.kr-karlovarsky.cz/kraj_cz/cinnosti/socialni/seznam/prevence.htm ze dne 29.8.2010

- Ministerstvo vnitra ČR: *Dotace v Karlovarském kraji v roce 2010.*
<http://www.mvcr.cz/clanek/programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d> ze dne 6.9.2010
- Ministerstvo vnitra ČR: *Dotace v jednotlivých krajích ČR v roce 2010.*
<http://www.mvcr.cz/clanek/programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d> ze dne 6.9.2010
- Ministerstvo vnitra ČR: *Strategie prevence kriminality na léta 2008 – 2011.*
<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/strategie1016/strategie3.pdf> ze dne 29.8.2010
- MPSV: *Nezaměstnanost v České republice v roce 2009.*
<http://www.mpsv.cz/cs/7500> ze dne 5.9.2010
- VEČERKA, K. a kol : *Občané o kriminalitě a prevenci, závěrečná zpráva z výzkumu veřejného mínění.* <http://www.ok.cz/iksp/docs/332.pdf> ze dne 29.8.2010

Právní předpisy:

- *Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod*
- *Zákon č. 40/2009 Sb. – trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů*
- *Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů*
- *Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů*
- *Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů*
- *Zákon č. 131/200 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů*
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů*
- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů*
- *Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů*
- *Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů*

Článek v seriálové publikaci:

- Gjuričová, Jitka. Otázky pro...Mgr. Jitku Gjuričovou. *Policista* [online]. 2009, roč.15, č. 6. [cit.2010-07-15]. Dostupný na: <http://www.mvcr.cz/clanek/policista-obsah-cisla-6-2009.aspx>
- Ministerstvo vnitra ČR: *Informační servis MV ČR*
<http://www.mvcr.cz/informacni-servis.aspx> ze dne 15.7.2010

Příloha:

Příloha č. 1 - dotazník:

1. Jste

- žena
- muž

2. Do jaké věkové skupiny patříte

15 let – 19 let	1
20 let – 29 let	2
30 let – 44 let	3
45 let – 59 let	4
60 let a více	5

3. Které skupiny obyvatel se podle Vás nejvíce dotýká násilná kriminalita?

- děti do 15 let
- mladiství od 15 let – 18 let
- dospělí ve věku od 19 let – 30 let
- dospělí ve věku od 31 let do 45 let
- dospělí od 46 let – 60 let
- dospělí od 61 let výše

4. Které skupiny obyvatel se podle Vás nejvíce týká nelegální užívání drog?

- dětí na 1. stupni ZŠ
- dětí na 2. stupni ZŠ
- mladiství na středních školách a učilištích
- vysokoškoláci do 26 let
- občané ve věku od 19 – 30 let
- občané ve věku od 31 – 45 let
- občané ve věku od 46 let a výše

5. Která oblast podle Vás je pro prevenci kriminality nejvýznamnější?

- osvěta
- výchova
- represe

6. Uvítali byste snížení počtu heren v Karlovarském kraji?

- ano
- ne
- nevím

7. Souhlasili byste s tím, aby se herny přesunuly z center měst Karlovarského kraje na jejich okraj?
- ano
 ne
 nevím
8. Souhlasili byste se zákazem prostituce ve městech Karlovarského kraje?
- ano
 ne
 nevím
9. Uvítali byste rozšíření městského kamerového dohlížecího systému na dětských hřištích a prostranstvích před školami?
- ano
 ne
 nevím
10. Přáli byste si, aby byla v Karlovarském kraji rozsáhlejší informovanost o centrech protidrogové pomoci?
- ano
 ne
 nevím
11. Myslíte si, že kriminalita cizinců v Karlovarském kraji je vyšší než v jiných krajích?
- ano
 ne
 nevím
12. Je podle Vás kriminalita cizinců v Karlovarském kraji spíše hospodářská nebo násilná?
(Pokud si myslíte, že kriminalita cizinců v Karlovarském kraji je jiného charakteru, vypište).
- Hospodářská
 Násilná
Jiná, vypište
.....
13. Myslíte si, že kriminalita mládeže v Karlovarském kraji je vyšší než v jiných krajích?
- ano
 ne
 nevím
14. Domníváte se, že by bylo prospěšné, pokud by se v restauracích a barech Karlovarského kraje, které více navštěvují mladiství, prováděly častěji kontroly prodeje alkoholu osobám mladším 18 let ?
- ano

- ne
- nevím

15. Domníváte se, že by bylo prospěšné, aby děti na ZŠ Karlovarského kraje byly více informovány o rizicích užívání drog, následcích jejich užívání a také postihu, který jim hrozí za jejich držení a distribuci?

- ano
- ne
- nevím

16. Souhlasíte s tím, aby Policie České republiky na školách v Karlovarském kraji prováděla náhodné kontroly držení drog?

- ano
- ne
- nevím

17. Domníváte se, že by bylo prospěšné, aby dětem na ZŠ v Karlovarském kraji bylo zvyšováno právní vědomí v oblasti příčin, následků a postihů osob, které se dopustí protiprávního jednání?

- ano
- ne
- nevím

18. Domníváte se, že by zvyšování právního vědomí dětí ZŠ Karlovarského kraje mělo probíhat pouze v rámci výuky na školách a nebo by mělo být doplněno o osobní návštěvu nápravného zařízení, např. věznice?

- zvyšování právního vědomí pouze v rámci výuky
- v rámci výuky doplněné návštěvou nápravného zařízení
- nevím